

NUORTEN OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

- Nuorisoalan osaamiskeskusten
näkökulmia ja työkaluja

osallisuuden
osaamiskeskus

Minna-Kerttu Kekki,
Pirjo Kovalainen ja
Antti Ollikainen (toim.)

NUORTEN OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN
– Nuorisolan osaamiskeskusten näkökulmia ja työkaluja

ISBN 978-952-7094-91-4 (nid.)
ISBN 978-952-7094-92-1 (pdf)

Tekijät: Minna-Kerttu Kekki, Pirjo Kovalainen ja Antti Ollikainen (toim.)

1. painos

Julkaisija: Osallisuuden osaamiskeskus

Vuosi: 2023

Taitto: Hanna Hyvönen, Painatuspalvelut Monetra Oy

Kustantaja: Osallisuuden osaamiskeskus

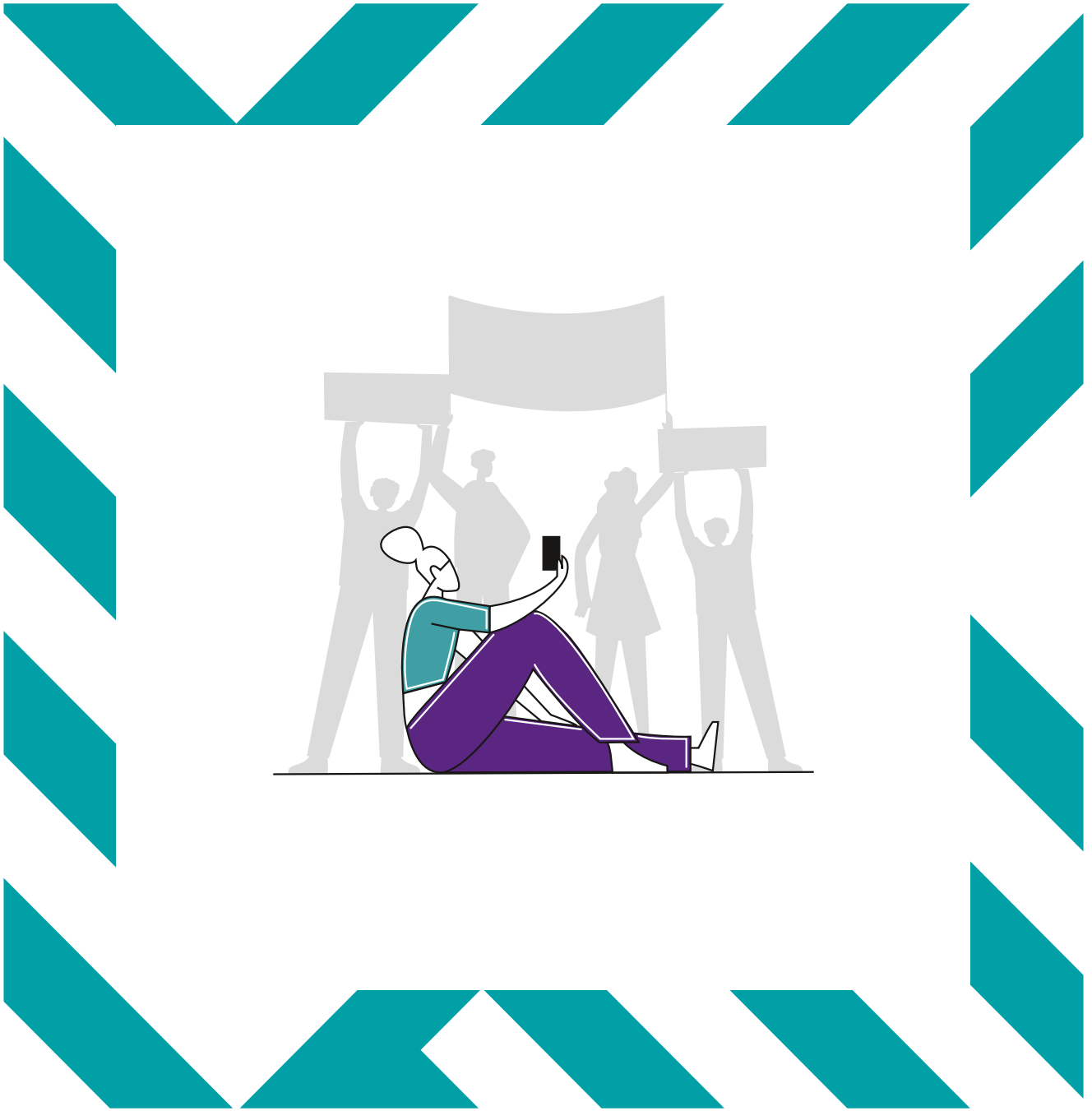
osallisuuden
osaamiskeskus

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Minna-Kerttu Kekki, Pirjo Kovalainen,
Antti Ollikainen (toim.)

NUORTEN OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

- Nuorisoalan osaamiskeskusten
näkökulmia ja työkaluja

Sisällysluettelo

Johdanto.....	7
Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kuntaympäristössä ...	11
Nuorten osallisuuden toteutumisen esteet nuorisovaltuustotoiminnassa.....	11
Nuorten osallisuuden avaintekijät kunnissa – Hallinnon rakenteet, toimintatavat ja vuoropuhelu.....	14
Osallisuus nuorisotyössä ja -järjestöissä.....	22
Nuorisotyöntekijöiden osallisuus Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunassa – tapaus nuorille suunnattu kysely	22
Osallisuuden kokemuksen mittaaminen nuoriso- järjestöissä	29

Yhdessä vai yksin – osallisuus ja yksinäisyys nuorten harrastus- ja järjestötoiminnassa	34
Nuorten osallisuus ja etsivä nuorisotyö – mitä etsivän nuorisotyön uusi tavoitemittari niistä kertoo?	43
Nuorten osallisuus oppilaitoksissa	65
Nuorten osallisuus ja nuorisotyön mahdollisuudet kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvassa osallisuuden tukemisessa	65
Ungas delaktighet – en mobbningsförebyggande metod och lösningen mot ensamhet?	73
Nuorten digitaalinen osallistuminen ja vaikuttaminen	78
Nuorten yhdenvertainen osallisuus ja vaikuttaminen digitaalisissa ympäristöissä	78
Nuorten uudet tavat vaikuttaa	85

Johdanto

Osallisuus ja osallisuuspuhe ovat viimeisten vuosien aikana lisääntyneet huomattavasti. Ilmiö on levittäytynyt monille yhteiskunnan kentille. Osallisuus-sanana voi löytää monien toimijoiden toimintasuunnitelmista niin yksityisellä, julkisella kuin kolmannella sektorilla. Osallisuuden merkitykseen yhteiskunnassa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota, oli syynä sitten asiakkaan mukaan ottaminen ongelmanratkaisuun yksityisellä sektorilla tai yhteiskunnallisen osattomuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen julkisella ja kolmannella sektorilla (Meriluoto ja Litmanen, 2019). Osallisuus ja osallisuuden kehittäminen ovat kaiken kaikkiaan nostaneet päätään yhteiskunnallisessa keskustelussa ja sen merkitys on havaittu.

Osallisuus on käsitteenä monitahoinen ja monimerkityksinen. Osallisuus määrittyy eri konteksteissa eri tavoin, mutta keskiössä on kokemus kuulluksi tulemisesta ja kyvystä vaikuttaa omaan elämään ja ympäristöön. Tämä näkyy myös osallisuuden kehittämisessä nuorisosalalla. Osallisuuden kehittäminen digitaalisissa ympäristöissä merkitsee erilaisia näkökulmia ja konkreettisia toimenpiteitä kuin kunnallisessa tai koulunuorisotyössä.

Joskus ”osallisuus” on jopa pelkkä epämääräinen koriste-sana, jolla motivoidaan ja oikeutetaan melkein mitä tahansa toimintaa. Kuten alueellisen suunnittelun dosentti Pia Bäcklund toteaa artikkelissaan *Asukkaat kaupunkisuunnittelun toimijoina* (2019), ”osallisuus”, ”osallistuminen” ja ”osallistaminen” vaikuttavat monissa yhteyksissä olevan niin itsestään selviä ja arkisia käsitteitä, ettei niiden sisällöstä koeta olevan tarvetta erikseen keskustella. Kaikki ”osallisuudeksi” sanottu ei kuitenkaan ole osallisuutta. Siksi päätimme

selventää osallisuuden sisältöä ja merkitystä nuorisosalan puitteissa.

Mistä nuorten osallisuus sitten rakentuu ja kuinka sitä voidaan tukea ja edistää nuorelle merkityksellisissä ympäristöissä? Tässä julkaisussa kuusi nuorisosalan osaamiskeskusta avaa erilaisia tulokulmia nuorten osallisuuteen. Kirjoitukset selventävät osallisuuden erilaisia merkityksiä eri konteksteissa oppilaitoksissa, harrastustoiminnassa, vapaa-ajalla ja digitaalisissa ympäristöissä. Kirjoitukset antavat myös opettajille, ohjaajille ja julkishallinnon viranhaltijoille konkreettisia menetelmiä nuorten osallisuuden edistämiseen.

Oli kyseessä nuorten parissa toimiminen tai ei, nuorten osallisuuden kehittäminen julkishallinnossa edellyttää yhteistyötä. Samaan aikaan nuorten osallisuus ei mahdollistu vain kunnan toimijoiden muodostamien raamien avulla. Nuorten osallisuus yhteiskunnassa voi mahdollistua myös antamalla tilaa ja poistamalla esteitä omaehtoiselle toiminnalle. Kun kansalaisten toiminta on lähtöisin heidän omasta motivaatiostaan ja intresseistään, toiminnan päämäärä ja agenda saattavat erota paljonkin jonkun tietyn julkishallinnon tahon agendoista. Erilaiset päämäärät, arvot ja motivaatiot ovat kuitenkin osa demokratiaa, ja osallisuutta edistettäessä tämä demokratian luonne on otettava huomioon.

Kokoelman artikkelit osoittavat sekä nuorisosalan osaamiskeskusten erityispiirteitä että yhteisiä toiminnan ja kiinnostuksen kohteita. Tekstejä lukiessa kannattaakin pohtia myös tulevan yhteistyön mahdollisuuksia. Esimerkiksi digitaalisuus ja nuorten erilaiset lähtökohdat digitaatiojen ja välineiden saavutettavuuden suhteen ovat esillä useamman osaa-

miskeskuksen ja järjestön toiminnassa. Miksi tehdä yksin, kun voi tehdä yhdessä? Toivomme, että tämän julkaisun myötä syntyy uusia ideoita yhteistyöstä ja sitä kautta laajempaa ja parempaa nuorten osallisuutta.

On pidettävä mielessä, että jokainen nuori on yksilö. Jokaisella nuorella on identiteetti, johon kuuluu myös muita, todennäköisesti henkilölle itselleen paljon merkittävämpiä osia kuin nuoruus. Nuorten osallisuus voi siis tapahtua myös toteuttamalla muita poliittisia identiteettejä kuin asemaa nuorena kansalaisena (Keränen, 2019).

Nuorten osallisuuden edistämiseen paneutuminen auttaa edistämään kaikkien kuntalaisten osallisuutta. Sitran selvityksen mukaan iso osa suomalaista haluaisi osallistua päätöksentekoon enemmän, jos se olisi nykyistä helpompaa. Päätöksenteko tuntuu kuitenkin monille etäiseltä arjessa ja se pitäisi tuoda lähemmäksi tavallista ihmistä (Jämsén ym., 2022).

Selvityksestä käy myös ilmi, että kaikkien kansalaisten osallistumisen edistämiseksi toivotaan samoja osallistumisen tapoja, joita ehdotetaan nuorten osallisuuden edistämiseen: anonyymeja, helppoja ja digitaalisia osallistumisen tapoja. Tärkeintä on, että osallistumisella on aitoa vaikutusta ympäröivään arkeen. Nuorten osallisuus ei siis ole muusta kansalaisten ja kuntalaisten yhteiskunnallisesta osallisuudesta erillistä, vaan sen erityinen osa-alue.

Kokoelman artikkelit käsittelevät nuorten osallisuutta niin kuntakentällä, nuorisotyössä kuin koulussa. Ensimmäinen osio alkaa Nuorisovaltuustojen liiton artikkelilla nuorten osallisuuden toteutumisen esteistä erityisesti nuorisovaltuustoissa. Osallisuuden osaamiskeskuksen artikkeli puolestaan käsittelee nuorten osallisuuden tekijöitä kunnissa ja muussa julkishallinnossa. Seuraavan osion tekstit käsittelevät osallisuutta nuorisotyössä ja nuorisojärjestöissä. Kaikki osion artikkelit käsittelevät nuorten osallisuutta erilaisten mittaus- ja kyselytutkimusten tulosten kautta: Kanuunan artikkeli ottaa enemmän nuorisotyöntekijöiden näkökulmaa, kun taas Kentaurin työntekijöiden artikkelit käsittelevät harrastus- ja järjestötoiminnan mittaustuloksia. Kohdennetun nuorisotyön

osaamiskeskuksen kirjoitus puolestaan esittelee kattavasti etsivän nuorisotyön vaikuttavuutta nuorten osallisuudelle. Kokoelman kolmas osio koostuu osaamiskeskus Nuoskan koulumaailmaa käsittelevistä artikkeleista: ensimmäinen käsittelee nuorisotyön merkitystä kouluissa ja toinen kiusaamisen vastaisia metodeja osallisuutta lisäävinä. Viimeinen osio pureutuu nuorten digitaaliseen osallisuuteen Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen näkökulmista. Koordinaatin artikkeli problematisoi ajatusta digitaalisen osallisuuden helposta toteutumisesta, kun taas Verken artikkeli esittelee digitaalisten osallistumistapojen vaikuttavuutta ja mahdollisuuksia nuorten osallisuudelle.

Osaamiskeskuksat 2020–2023

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosille 2020–2023 asettamat nuorisualan kuusi osaamiskeskusta muodostavat valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman tavoitteiden toimeenpanoa tukevan kokonaisuuden. Osaamiskeskuksat kehittävät ja edistävät nuorisualan osaamista, asiantuntijuutta ja tiedonkulkua nuorisolain mukaisesti (Opetus- ja kulttuuriministeriö).

1. Nuorisotyö kunnassa: Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna

Kanuuna on kunnallisen nuorisotyön asialla ja palvelee koko maan nuorisotyöntekijöitä. Osaamiskeskuksena Kanuunan tavoitteena on vahvistaa kentän osaamista ja yhteistyötä, lisätä nuorisotyön tunnettavuutta ja tiedontuotantoa sekä kehittää ja mallintaa kunnallisen nuorisotyön laadun arviointia. Kanuunaa hallinnoidaan Lahdesta käsin.

Kanuunan taustalla on nuorisotoimen johtajien perustama verkosto vuodelta 2006. Alussa kehittämisverkostoon kuuluivat kymmenen suurimman kaupungin nuorisotoimet, mutta verkosto kasvatti jäsenmääräänsä melko nopeasti. Sittemmin Kanuuna on tarjonnut koulutuksia, seminaareja ja vertaisverkostoja kaikkien kuntien nuorisotyöntekijöille. Mukana osaamiskeskusyhteenliittymässä ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Juvenia – nuorisualan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Nuorisotutkimusseura ry, Koordinaatti (Ou-

lun kaupunki), MIELI Suomen Mielenterveys ry sekä Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

2. Nuorisoalalla toimivien järjestöjen tilannekuva ja vaikuttavuus: Osaamiskeskus Kentauri

Osaamiskeskus Kentauri tukee nuorisoalan järjestöjen vaikuttavuuden ja osaamisen kehittämistä Suomessa. Erityisesti Kentauri tutkii nuorten harrastus- ja järjestötoiminnan vaikutuksia, kehittää järjestöjen nuorisotyötä koskevaa tiedontuotantoa, kehittää järjestöjen vaikuttavuusarviointia, selvittää kansalaistoiminnan muuttuvien toimintaympäristöjen vaikutuksia sekä vahvistaa nuorten osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Kentaurin saama selvitystehtävä liittyy olennaisesti nuorten kasvuun ja osallisuuteen sekä heidän yhteiskunnalliseen vaikuttamiseensa järjestötoiminnassa ja harrastuksissa. Lopullisena tavoitteena on edistää nuorten elämän merkityksellisyyttä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Mukana yhteenliittymässä ovat Suomen Partiolaiset ry, Opintokeskus Sivis, Humak sekä Talous ja nuoret TAT.

3. Osallisuus ja vaikuttaminen: Osallisuuden osaamiskeskus

Osallisuuden osaamiskeskuksen päätehtävä on edistää ja kehittää nuorten osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Verkosto kehittää nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tavoitteena on toimintakulttuurin muutos kohti nuorten osallisuutta tukevaa kehittämistä ja päätöksentekoa eri toimialoilla.

Osaamiskeskus valmentaa johtavia viranhaltijoita ja nuorten kanssa toimivia aikuisia nuorten kohtaamiseen, yhdessä kehittämiseen ja toimijuuden vahvistamiseen. Samalla Osallisuuden osaamiskeskus tekee digitaalisia välineitä tunnetuksi nuorten vaikuttamisen kanavina ja kehittää nuorten osallisuuden laatukriteereitä. Mukana yhteenliittymässä ovat Nuorten akatemia, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto, Kehittämiskeskus Opinkirjo, Koordinaatti ja Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalot.

4. Kohdennettu nuorisotyö

Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus kehittää etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa valtakunnallisesti. Osaamiskeskuksen toiminnassa korostuu monialainen yhteistyö nuorten osallisuuden edistämiseksi, päihdehaittojen ehkäiseminen ja mielenterveyden tukeminen. Toimintaan sisältyy alueellista yhteistyötä, koulutusten ja materiaalin tuottamista sekä sidosryhmäyhteistyötä mm. Ohjaamojen ja Kelan kanssa.

Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus tähtää huolien varhaiseen tunnistamiseen yhteistyössä etsivän nuorisotyön, Puolustusvoimien ja Siviilipalveluskeskuksen välillä. Samaan aikaan osaamiskeskus pyrkii myös lisäämään ehkäisevän päihdetyön osaamista ja vahvistamaan mielenterveyttä ja hyvinvointia tukevaa toimintakulttuuria nuorisoalalla. Yhteenliittymään kuuluvat Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, EHYT ry, MIELI ry sekä XAMK Juvenia.

5. Digitaalinen nuorisotyö

Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen ydintehtävänä on lisätä nuorisoalan kasvatuksellista osaamista digitalisaatioon liittyen sekä tukea nuorisoalaa kehittämään nuorisotyöllisiä palveluja ja toimintamuotoja, joissa hyödynnetään digitaalista mediaa ja teknologiaa.

Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuselle on määritelty valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa neljä tavoitetta: 1. Digitaalista nuorisotyötä koskevan osaamisen vahvistaminen nuorisotyön johtamisessa, suunnittelussa ja käytännön toiminnoissa, 2. Tietoon perustuvan digitaalisen nuorisotyön kehittämisen vahvistaminen, 3. Nuorisotyöntekijöiden osaamisen ja tietoisuuden vahvistaminen digitaalisen median mahdollisuuksista ja riskeistä ja 4. Hallinnonalojen välisen koordinaation tukeminen nuorten somehoukuttelun ennaltaehkäisemiseksi.

Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen muodostavat Verke (Helsingin kaupunki) ja Koordinaatti (Oulun kaupunki). Verke toimii digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen hal-

linnoivana tahona ja vastaa osaamiskeskuksen toiminnasta opetus- ja kulttuuriministeriön suuntaan.

6. Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa: Osaamiskeskus Nuoska

Osaamiskeskus Nuoska edistää nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa valtakunnallisesti. Perusasteen, nivelvaiheen ja oppilaitosnuorisotyön tarkoituksena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamista luomalla valmiuksia ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Nuorisotyö vahvistaa oppilaitosten kasvattajayhteisöä, jonka tehtävänä on tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Osaamiskeskus Nuoska kartoittaa nykytilan ja kehittää sen perusteella alueellisesti ja valtakunnallisesti sovellettavia toimintamalleja.

Nuoskan tavoitteena ja tehtävänä on koota, tehdä tunnetuksi ja levittää nuorisotyön ja opetustoimen yhteistyön hyviä käytänteitä, joiden myötä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö yleistyä sekä mallintaa ja kehittää kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön muotoja ja osa-alueita niin, että nuorisotyö on laadukasta ja arviointeihin perustuvaa. Kolmantena tavoitteena on osaamiskeskustoiminnan kaksikielisyyden vahvistaminen, jotta myös suomenruotsalaisen nuorisotyön kehittäminen vahvistuu ja ruotsinkielisten nuorten yhdenvertainen oikeus nuorisotyön palveluihin voi toteutua (VANUPO 2020). Tätä toteutetaan koordinoimalla kaikkien kuuden osaamiskeskuksen ruotsinkielistä toimintaa.

Yhteenliittymän jäseniä ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun nuorisotyön tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, Folkhälsans förbund rf, Förening Luckan rf, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Nuorisotutkimusseura, Kehittämiskeskus Opinkirjo, Vantaan kaupunki sekä Åbo Akademi.

Lähteet:

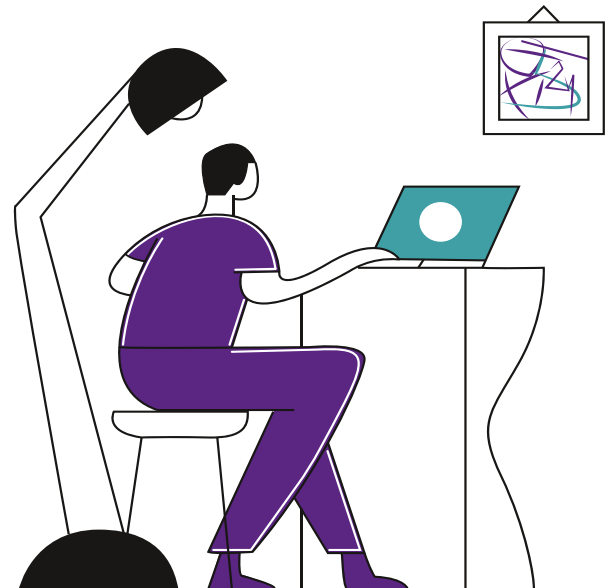
Bäcklund, P. (2019). *Asukkaat aluesuunnittelun toimijoina – millaisiin tarpeisiin osallistamispolitiikalla vastataan?* Teoksessa *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* T. Meriluoto ja T. Litmanen, toim. Tallinna: Vastapaino. 145–164.

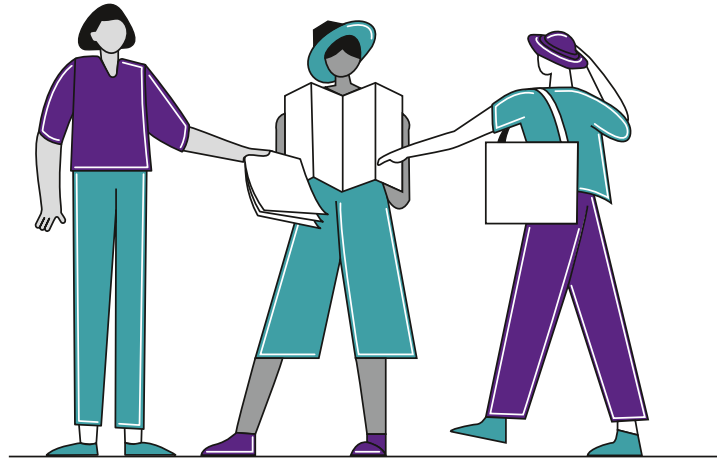
Keränen, M. (2019). *Onko osallistamispolitiikka osa uusliberaalia hallintaa vai sen vastavoima?* Teoksessa *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* T. Meriluoto ja T. Litmanen, toim. Tallinna: Vastapaino. 35–58.

Meriluoto, T. ja Litmanen, T. (2019). *Johdanto*. Teoksessa *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* T. Meriluoto ja T. Litmanen, toim. Tallinna: Vastapaino. 7–28.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). <https://okm.fi/nuorisotyon-keskukset>. (Viitattu 25.11.2022).

Jämsén, P., Kaartinen, J., Westinen, J., Turja, T. (2022). *Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa: Kyselytutkimus kansalaisten ja päättäjien ajatuksista päätöksentekoon osallistumisesta ja demokratian tulevaisuuskuvista*. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokraattiset-osallistumismahdollisuudet-suomessa/>

Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kuntaympäristössä

Nuorten osallisuuden toteutumisen esteet nuorisovaltuustotoiminnassa

Emilia Knaapi, Osallisuuden osaamiskeskus

Alle 18-vuotiailla lapsilla ja nuorilla Suomessa ei ole mahdollisuutta äänestää tai asettua ehdolle valtakunnallisissa vaaleissa. Alle 18-vuotiaita oli Suomessa vuonna 2019 hieman yli miljoona (Keski-Petäjä & Pietiläinen, 2020). Noin 20 prosentilla väestöstä ei siis ole mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon laillisesti sitovin demokratian keinoin. Nuorille on kuitenkin luotu erilaisia keinoja vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon tuomalla nuorten näkökantoja esiin. Yksi niistä ovat kuntien nuorisovaltuustot tai nuorten vaikuttamistoimielimet, jotka aktiivisesti tekevät aloitteita ja pitävät puheenvuoroja päättävissä pöydissä.

Nuorisovaltuustojen (nuva) olemassaolo kunnissa perustuu lakiin. Kuntalain 26. § velvoittaa kuntaa asettamaan nuorisovaltuuston tai vastaavan nuorten vaikuttajaryhmän ja huolehtimaan sen toimintaedellytyksistä (Kuntalaki 26. §). Kyseinen pykälä lisättiin lakiin, kun kuntalain uudistus tehtiin vuonna 2015. Ennen sitä nuorisovaltuuston toiminta kunnassa oli täysin aikuisten asenteiden ja mielipiteiden armoilla.

Nuorisovaltuustot edustavat kunnan nuoria kunnallisessa päätöksenteossa (Mikä nuorisovaltuusto?, 2022). Vaikka nuorisovaltuustot eivät ole ainoa tapa edistää nuorten osallisuutta, ne ovat kuitenkin nuorten mielestä heti äänestämisen jälkeen paras mahdollinen keino vaikuttaa (Myllyniemi. 2013). Demokraattisesti valittujen nuorisovaltuustojen tehtävänä on tuoda nuorten ääni kuuluviin, ottaa kantaa ajankohtaisiin asioihin sekä tehdä aloitteita ja kannanottoja (Mikä nuorisovaltuusto?, 2022). Toisaalta tälläkin hetkellä laki vaatii vain asettamaan nuorisovaltuuston tai vastaavan, mutta ei takaa sille automaattisesti esimerkiksi puhe- tai läsnäolo-oikeutta kunnanvaltuuston, lautakuntien tai hallituksen kokouksissa. Tässäkin asiassa nuorisovaltuuston toimivalta on riippuvaisista valtaapitävistä aikuisista, kuten viranhaltijoista, päättäjisistä tai vaikka nuvaohjaajista.

Nuva ry:n teettämässä nuorisovaltuustonselvityksessä vuonna 2021 selvisi, että monissa kunnissa nuorisovaltuustolla ei kuitenkaan todellisuudessa osallisteta nuoria päätöksentekoon. Selvityksen mukaan 59 prosenttia vastaajista kertoi, että nuorisovaltuustolta on pyydetty lausuntoa nuoriin liittyviin asioihin ja vain 22 prosenttia vastaajista kertoi, että kunnanhallituksessa on nuorisovaltuuston edustaja. 23 prosenttia vastaajista kertoi, ettei heillä ole puhe- ja läsnäolo-oikeutta kunnanvaltuuston kokouksissa. Kuntakohtaisesti nuorten osallistamisessa on selvästi suurta vaihtelua. (Laurila. 2021.)

Kyselyssä kysyttiin myös sitä, miten vastaajat kokivat nuvan vaikutusmahdollisuudet ja osallistumisen kunnassa. 67 prosenttia vastaajista koki, että nuva pääsee osallistumaan lautakunnassa paljon tai jonkin verran. 37 prosenttia koki, että nuvalla oli kunnassa paljon vaikutusmahdollisuuksia. 35 prosenttia vastanneista koki, että jossain asioissa on mah-

dollisuus vaikuttaa, 24 prosenttia koki, että nuvalla on jonkin verran mahdollisuutta vaikuttaa ja 4 prosenttia vastaajista koki, että heillä on vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa kunnan asioihin.

Koronapandemia vaikutti osaltaan negatiivisesti nuvan toimintamahdollisuuksiin ja ylipäätään nuorten osallisuuteen kunnassa. 59 prosenttia vastaajista koki pandemian vaikuttaneen negatiivisesti tai hyvin negatiivisesti nuvan toimintaan ja nuorten osallisuuteen. 33 prosenttia puolestaan koki, että pandemialla ei ollut positiivista eikä negatiivista vaikutusta. Yksi vastaaja toivoi lakia tai muuta velvoittavaa sääntöä, jotta nuoret pääsisivät paremmin mukaan kunnan päätöksentekoon myös valtuustossa ja kaupunginhallituksessa. Kyseisen vastaajan kunnassa nuva ei pääse valtuustoon tai hallitukseen, koska aikuisten asenne on nuorten ymmärrystä aliarvioiva. Nuoria ei vastaajan mukaan muutenkaan kuulla päätöksenteossa. Nuorisovaltuustonselvitykseen vastasi 182 nuva-ohjaajaa ja 162 nuorisovaltuutettua. (Laurila. 2021.)

Vaikka nuva-toiminnan voisi luulla olevan hyvinkin nuori-ikäisistä ja tärkeä kulmakivi nuorten osallisuuden toteutumisessa kunnissa, määritellään sen ehdot usein aikuisten kuntatoimijoiden osallisuuden kautta. Tästä hyvänä esimerkkinä on apulaisoikeuskanslerin lausunto, jonka mukaan Helsingin kaupungin toimialalautakunnissa ei tarvitse soveltaa tasa-arvolain mukaisia sukupuolikiintiöitä Helsingin nuorisoneuvoston edustuksen osalta. Vaikka kuntapolitiikassa luottamushenkilöpaikkoja päätettäessä noudatetaan tasa-arvolakia, nuorten vaikuttamistoimielimeen eli Helsingissä nuorisoneuvostoon ei tarvitse soveltaa tasa-arvolaisia tarkoitettua sukupuolikiintiötä. Apulaisoikeuskansleri katsoi, että nuorisoneuvoston jäsenet ja lautakuntien edustajiksi pyrkineet henkilöt olivat sukupuolikiintiöiden soveltamisen vaikutuksesta tosiasiallisesti joutuneet epäedulliseen asemaan sukupuolensa perusteella. Kyse on näin ollen ollut tasa-arvolaisia tarkoitettua välillisestä syrjinnästä. Kiintiöiden soveltamista voidaan pitää ongelmallisena myös eri sukupuoli-identiteettejä ja sukupuolen ilmaisuja edustavien henkilöiden kannalta. (Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu OKV/208/10/202, 2022.) Aina ei siis voida suoraan siirtää aikuisten tekemisen ehtoja nuorten osallisuuteen. Oleellista

nuorten osallisuudessa on se, etteivät aikuiset määrittele mitä nuorten osallisuus on, vaan sen tekevät nuoret itse.

Nuva-toiminta on siis pääosin aikuisten näkökulmasta luotu keino osallistaa nuoria. Tästä huolimatta se on ehdottoman tärkeä osallisuuden muoto ja merkityksellinen monille nuva-toimintaan osallistuville nuorille. Todellinen nuorten osallisuus ei kuitenkaan toteudu, jos ehdot määritellään aikuisten osallisuuden keinojen mukaan. Aidosti nuorilähtöistä olisi toteuttaa toimintaa nuorten lähtökohdista käsin. Paradoksina tässä on se, että vaikka aikuisten keinoilla luotu nuorten osallisuus ei ole aitoa nuorten osallisuutta, vaatii kuitenkin nuorten osallisuus aikuisten panosta. Nuorilla ei useinkaan ole resursseja tai osaamista toteuttaa nuorten osallisuutta kaikille nuorille. Nuoret siis tarvitsevat aikuisten apua, mutta aikuisen rooli on ymmärtää, ettei toimi esteenä nuorten toiminnalle vaan kannustavasti pyytää mukaan ja antaa nuorille tietoa. Eräs nuorisovaltuutettu kertoikin omasta kunnastaan esimerkin siittä, kuinka aikuiset ovat nuorten osallisuuden tukena:

“Meillä on ainakin hyvänä esimerkkinä valtuutettujen tapaaminen. Nuvalaiset ja valtuutetut kokoontuu kerran kahdessa vuodessa (meidän nuvan kausien takia näin, sais olla muuten useamminkin) nuorisotiloille ja hengaillaan yhdessä ja puhutaan nuvalle tärkeistä teemoista. Tästä tulee aina superhyvää palautetta ja vahvistaa keskusteluyhteyttä luottamushenkilöihin päin.”

Aikuisten onkin tärkeää pohtia omia asenteitaan nuoria kohtaan ja olla itse aktiivisia, tutustua ja olla kiinnostuneita nuorista. Näin rakennetaan hyvää yhteistyötä aikuisten ja nuorten välillä ja lisätään nuorten osallisuutta kunnissa ja yhteiskunnassa. Uusia hallinnonaloja luotaessa on mahdollisuus jo heti alusta asti ottaa huomioon nuorten osallisuus luonnollisena osana hallinnonalan toimintaa sekä kehittää sitä kohti nuorten todellista, aikuisista riippumatonta osallisuutta.

“Meillä on ainakin hyvänä esimerkkinä valtuutettujen tapaaminen. Nuvalaiset ja valtuutetut kokoontuu kerran kahdessa vuodessa (meidän nuvan kausien takia näin, sais olla muuten useamminkin) nuorisotiloille ja hengaillaan yhdessä ja puhutaan nuvalle tärkeistä teemoista. Tästä tulee aina superhyvää palautetta ja vahvistaa keskusteluyhteyttä luottamushenkilöihin päin.”

Lähteet

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu OKV/208/10/2021. (2022). Sukupuoliikiintiöiden soveltaminen Helsingin nuorisoneuvoston edustukseen toimialalautakunnissa. <https://oikeuskansleri.fi/-/sukupuoliikiintioiden-soveltaminen-helsingin-nuorisoneuvoston-edustukseen-toimialalautakunnissa>. Viitattu 13.6.2022.

Keski-Petäjä, M. & Pietiläinen, M. (2020). Miltä lasten Suomi näyttää tilastoissa? – Lasten määrä ja osuus väestössä historiallisen pieni. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/milta-lasten-suomi-nayttaa-tilastoissa-lasten-maara-ja-osuus-vaestossa-historiallisen-pieni/>. Viitattu 14.6.2022.

Kuntalaki 10.4.2015/410. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#a410-2015>. Viitattu 15.6.2022.

Laurila, I. (2021). Nuorisovaltuustoselvitys 2021. https://static1.squarespace.com/static/52d3cccd7e4b0d1fda0b2e96c/t/61b8ab41383f9b0e202d8088/1639492419678/nuorisovaltuustoselvitys2021_verkkoon.pdf. Viitattu 17.6.2022.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. Mikä nuorisovaltuusto? (2022). <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto>. Viitattu 17.6.2022.

Myllyniemi, S. (2013). Vaikuttava osa- Nuorisobarometri 2013. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2013/>. Viitattu 13.6.2022.

Nuorten osallisuuden avaintekijät kunnissa – Hallinnon rakenteet, toimintatavat ja vuoropuhelu

Minna-Kerttu Kekki, Laura Lettenmeier, Antti Ollikainen, Osallisuuden osaamiskeskus

Johdanto

Nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen on viime vuosina ollut pinnalla sekä nuorisotalon että julkishallinnon keskusteluissa. Tahtotila asian edistämiseen on olemassa kaikilla, ja kunnista löytyykin jo erilaisia menetelmiä ja käytäntöjä nuorten osallistumiseen. Esimerkiksi nuorisovaltuustot, heidän edustuksensa kunnan muissa luottamuselimissä, erilaiset Vaikuttaja-päivät ja palautteenantomahdollisuudet ovat loistavia esimerkkejä hyvin toimivista osallistumismahdollisuuksista.

Jotta nuorten vaikuttamismahdollisuudet ylettyisivät vielä syvemmälle kuntien arjen hallinto- ja kehittämistyöhön, tarvitaan muutoksia myös niiden viranhaltijoiden ja työntekijöiden ajattelussa, jotka eivät yleensä kohtaa työssään nuoria. Kuntien yleiset kehittämislinjaukset ja eri toimialojen toiminta vaikuttavat suoraan nuorten elämään. Esimerkiksi kaupunkiympäristön suunnittelu ja rakentaminen vaikuttavat siihen, missä ja mitä nuoret voivat ulkona tehdä: voidaanko istua puistossa, onko siellä penkkejä, pysyykö sateella kuivana, saako olla rauhassa vai kaikkien katseiden alla. Nuoret ovat usein juuri se ryhmä, joka viettää eniten aikaa ulkona kaupunkitilassa, mutta samaan aikaan heillä on usein vähiten valtaa siihen, minkälaiseksi kaupunkitila rakennetaan.

Mitä siis tulisi tehdä, jotta nuorten yhteiskunnallinen osallisuus pysyisi vahvana ja vahvistuisi entisestään? Rakenteiden osalta nuorten vaikuttajaryhmät toimivat useissa kunnissa hyvin. Kehitettävää olisi kuitenkin vielä nuorten, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden vuoropuhelussa sekä nuorten näkemysten huomioimisessa päätöksenteossa tasavertaisesti aikuisten kanssa. Osallisuuden osaamiskeskus pureutuu juuri näihin kehittämiskohtiin ja pyrkii edistämään nuorten osallisuutta vahvistavia prosesseja yhteistyössä kuntien hallinnon kanssa sekä tarjoaa palveluita kunnissa tehtävälle osallisuuden kehittämistyölle.

Tässä artikkelissa käsittelemme sitä, miten kuntien hallinto- ja kehittämistyössä voidaan huomioida nuorten osallisuus eri toimintatavoissa ja arjen käytännöissä. Käsittelemme nuorilähtöisiä toimintatapoja ja hyviä käytänteitä. Käymme myös läpi rakenteellisia kysymyksiä, osallisuuden johtamista sekä esittelemme Osallisuuden osaamiskeskuksen käytännön työtä kunnissa tehtävien osallisuuden kehittämisprosessien ja osallisuuden laatukriteerien parissa. Osallisuuden kehittämisprosesseista ja niiden vaikutuksista esittelemme esimerkin Ylöjärveltä keväältä 2022.

Osallistumisen moninaiset menetelmät ja yhteistyön tarpeet

Osallisuuden osaamiskeskusten toteuttamissa kuntien osallisuuden kehittämisprosesseissa lähtöoletuksena ja tavoitteena on, että nuorten osallisuuden tulee olla kunnan toiminnan ytimessä. Osallisuus on keskeistä kunnan elinvoimaisuudelle erityisesti pienissä kunnissa. Jos nuoret kokevat kunnan omakseen nyt, se näyttäytyy todennäköisemmin kiinnostavana asuinpaikkana myös tulevaisuudessa (Lettenmeier ym., 2019).

Kunnan pitkän tähtäimen suunnitelmat, palveluverkkoratkaisut ja rakennettu ympäristö vaikuttavat eniten juuri nuoriin. He tulevat elämään pisimpään nyt tehtävien päätösten kanssa. Nuorten ratkaisuilla on myös vaikutusta kuntien säilymiselle elinvoimaisina ja toimintakykyisinä: lähteäkö muualle, työllistyäkö nykyiseen kotikuntaan, kehittääkö kunnan toimintaa ja palatako mahdollisten muualla suoritettujen opintojen jälkeen (Lettenmeier ym., 2019).

Osallistumisen helpottamiseksi kaikille kunnan nuorille sen tulee toteutua eri tasoilla. Osallistumisen mahdollisuuksien pitää olla kunnan rakenteissa esimerkiksi nuorisovaltuus- toimintana sekä nopeana ja helppona osallistumisena, esimerkiksi kyselyinä sosiaalisessa mediassa. Vuonna 2022 tällaisia sosiaalisen median keinoja voivat olla esimerkiksi lyhyet ja yksinkertaiset kyselyt Instagramissa ja Tiktokissa. Joku nuori voi olla kiinnostunut vaikuttamaan kunnan asioihin laajemmin, toisilla taas saattaa olla selkeä näkemys siitä, miten jokin yksittäinen asia kunnassa kannattaisi hoitaa. Kun osallistumisen tapoja on monia, nuoret voivat valita, miten he haluavat osallistua. Sitran ja Taloustutkimuksen vuonna 2022 toteuttaman tutkimuksen mukaan monet suomalaiset kaipaavat enemmän helppoja, anonyymejä ja digitaalisia osallistumisen väyliä (Jämsén ym., 2022).

Osa osallistumisen tavoista voi olla luonteeltaan jatkuvaa ja sitoutumista vaativaa, osa lyhytaikaista mutta toistuvaa, osa puolestaan projektiluonteista ja osa kertaluontoista. Nopeassa ja helppossa osallistumisessa pitää kuitenkin varoa näennäisosallistumisen riskejä (Lettenmeier ym., 2019). Näen-

näisosallistuminen tarkoittaa, että osallistujille tarjotaan mahdollisuus tulla mukaan vailla todellista valtaa vaikuttaa (Meriluoto & Litmanen, 2019). Kunnassa järjestetty nuorten kuuleminen ei välttämättä lisää yksittäisen nuoren osallisuutta tai osallisuuden kokemusta, jos mielipiteen sanomisella ei ole näkyvää vaikutusta. Sen sijaan kuullulle nuorelle voi tulla jopa osattomampi olo. Tampereen yliopiston nuorisualan tutkija Niina Meriläinen on eri osallisuusverkostoissa tuonut esille nuorten kokemuksia siitä, että heiltä saatetaan kyllä kysellä mielipiteitä, mutta mielipiteen ääneen sanomisella ei ole nähty olevan vaikutusta mihinkään. Osallisuus ei saa olla pelkkää tunnetta. Sen täytyy olla myös konkreettista vaikuttamista.

Nuorten osallisuuden pitäisi myös toteutua kunnassa poikihallinnollisesti. Eri alojen työntekijöiden tulisi olla toistensa toiminnasta tietoisia ja toimia yhdessä. Esimerkiksi kaupunkiympäristön toimiala (maankäyttö ja rakentaminen) tarvitsisi nuorten osallisuudesta vastaavien kunnan toimijoiden tukea siihen, kuinka todella saadaan nuoria mukaan vaikuttamaan. Kaupunkiympäristön toimialalla asukasvuorovaikutus on suunnitteluhankkeissa lakisäateistä. Tällä alueella nuoria ei välttämättä kohdata luonnollisesti, joten heidän osallistumisensa suunnitteluun ei välttämättä toteudu. Esimerkiksi kyselyitä tehdään ja asukastilaisuuksia pidetään aikuisten lähtökohdista ja aikuisten kielellä. Havaittavissa on tarve osaamisen kehittämiseksi, esimerkiksi helppoille ja käytännöllisille keinoille ja vinkeille, miten nuorten osallistuminen voidaan yhdistää jo olemassa oleviin aikuisten asukasvuorovaikutusprosesseihin. Vaikka nuorten osallisuuden toimijat ja kaupunkisuunnittelijat tulevat usein hyvin erilaisista konteksteista ja katsovat asioita eri näkökulmista, yhteistyötä kannattaisi kehittää.

Yhteistyön edistämisessä eri hallinnonalojen välillä kannattaa kiinnittää huomiota eri ammattikuntien erilaisiin puhe- tapoihin. Jotta esimerkiksi nuorisotoimi tavoittaisi kuntien yleishallintoa, tulisi käyttää kieltä, joka on yleishallinnolle ymmärrettävää – ja toisin päin. Kysymys kuuluukin, kuinka puhua yhteistä kieltä ja luoda toimiva keskusteluyhteys, joka näyttäytyisi molemmille osapuolille merkittävänä ja jonka myötä päästäisiin oikeasti vaikuttaviin tuloksiin. Esimerkiksi

”osallisuutta” saatetaan käyttää epämääräisesti terminä, jolla motivoidaan ja oikeutetaan melkein mitä tahansa toimintaa (ks. Meriluoto & Litmanen, 2019).

Nuorten osallisuuden rakenteet ja johtaminen

Nuorten osallisuuden edistäminen kunnassa vaatii paitsi sopivia rakenteita, myös johtamista. Rakenteita nuorten osallisuuden edistämiseksi on olemassa jo laajalti. Esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten oppilaskunnat: voisiko oppilaskuntien aktiiveille tarjota mahdollisuuksia toteuttaa itseään myös kuntalaisina kunnan asioihin vaikuttaen? Myös nuorisovaltuusto on olemassa lähes jokaisessa Suomen kunnassa. Aina ei ole kuitenkaan selvää, miten tukea nuorisovaltuustoa, sen mahdollisuutta ottaa monialaisesti kantaa ja kuulla sitä kunnan päätöksenteossa.

Moniin kuntiin on kehitetty myös muunlaisia osallistumisen rakenteita tai mahdollisuuksia. Osa niistä on kuitenkin suunniteltu aikuisten lähtökohdista. Esimerkiksi kuntatasolla tehtävä osallistuva budjetointi voi periaatteessa olla avoin kaikille kuntalaisille, mutta nuorelle osallistuminen saattaa olla haastavaa kielenkäytön ja toteutuksen takia. Onkin tärkeää miettiä konkreettisesti, miten nuoret saadaan mukaan kunnan olemassa oleviin, yleensä aikuisille suunnattuihin osallisuusprosesseihin. On mietittävä tarkkaan, mitä nuorilta kysytään ja mihin heidän osallistumisensa vaikuttaa. On mietittävä, mistä nuoria tavoittaa ja miten heitä motivoidaan osallistumaan. Jos nuori, joka näkee kunnan osallistumiseen kutsuvan mainoksen sosiaalisessa mediassa, ei ymmärrä mistä on kyse, osallistuminen ei näyntyä merkityksellisenä ja mielekkäänä. On siis mietittävä, mitä menetelmiä osallisuusprosesseissa käytetään ja miten sisällöstä saadaan nuoriystävällistä ja kiinnostavaa. Monia saattaa esimerkiksi houkutella helppo, nopea ja anonyymi osallistuminen. Sama voi myös päteä isoon osaan vanhemmista kuntalaisista, jolloin osallisuusprosessien kehittäminen voi lisätä kuntalaisten osallisuutta yleisemminkin.

Nuorten ja muiden kuntalaisten osallisuutta johdetaan kunnissa eri tasoilla, sekä koko kunnan tasolla että pienemmissä

kokonaisuuksissa. Käytännössä osallisuuden johtamisessa on kyse etenkin siitä, missä ryhmissä, kokouksissa, tilaisuuksissa ja verkostoissa osallisuusasioita käsitellään. Osallisuus on tärkeää nostaa myös osaksi kunnan toimintaa ohjaavia asiakirjoja. Näitä ovat esimerkiksi strategiat, toimintasuunnitelmat, budjetit ja talouden suunnitteluasiakirjat.

Osallisuuden johtamisessa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että kunnan työntekijöillä on riittävästi aikaa ja osaamista osallisuudesta. Osallisuuden osaamiskeskusten kunnissa toteuttamien nuorten osallisuutta kehittävien prosessien myötä on huomattu, että viranhaltijoiden osallisuusosaaminen vaihtelee kunnittain. Osa saattaa kokea, että osaamista nuorten osallisuuden edistämiseen on tarpeeksi, kun taas osa kokee oman osaamisensa vähäiseksi.

Osallisuuslähtöisen toimintakulttuurin vahvistamisessa ja edistämässä on lopulta kyse vuorovaikutusta tukevien prosessien johtamisesta. Koska näitä vuorovaikutuksen ja sen tukemisen tapoja on monia, kokeilemalla kehittäminen on hyvä tapa myös osallisuuden edistämiseen. Kaikissa kunnissa voitaisiin kehittää nuorten mahdollisuuksia arvioida säännöllisesti itse, kuinka hyvin he ovat tulleet kuulluksi.

Osallisuuden johtamisen kanssa käsi kädessä kulkee myös osallisuuden mittaaminen ja arviointi. Osallisuuden vaikuttavuutta kannattaa arvioida sekä osallisuusprosessien aikana että niiden päätteeksi. Osallisuuden mittaamisen indikaattoreita voivat olla esimerkiksi osallistuvien palveluiden käyttöaste, tehtyjen aloitteiden määrä, koetun hyvinvoinnin lisääntyminen, osallistumiskerrat, nuorisovaltuutettujen määrä tai aktiivisuus sekä eri toimijoiden yhteistyö (Lettenmeier ym., 2019). Osallistumista tulee tarkastella päämäärästä riippuen erilaisilla kriteereillä ja erilaisessa kehikossa (Rask, 2016). Osallistumisen vaikuttavuutta on seurattava ja arvioitava kussakin tapauksessa niillä mittareilla, jotka kertovat juuri kyseisen tapauksen onnistumisesta. Esimerkiksi pienen ryhmän kanssa tehdyn syvällisen osallistumistyön onnistumista ei kannata mitata tarkastelemalla osallistujien numeerista määrää.

Onko sellaista asiaa, jossa nuoria ei tulisi kuulla?

Laadukas osallisuus tekee kunnasta nuoriystävällisen. Nuorten osallisuutta kunnissa edistää kyky ajatella nuorilähtöisesti ja nuoriystävällisesti. Nuoriystävällisyys edellyttää kuntien eri toimialoilta ymmärrystä ja vaatii osaamista toimintatavoista, joilla kunnasta tehdään nuoriystävällinen. Nuoriystävällisyyden keskeisiä tekijöitä ovat nuoruuden hyväksyminen sekä vastakkainasettelujen poistaminen aikuisten kuntalaisten, nuorten kuntalaisten ja kunnan päättäjien väliltä. Miten nuoria voisi olla aidosti päättämässä kunnan asioista?

Osallisuuden osaamiskeskus pyrkii lisäämään nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja kuntien nuoriystävällisyyttä kiinnittämällä huomiota nuorten osallisuuden laatu-tekijöihin. Osallisuuden laadulla tarkoitetaan osallisuuden toteutumisen tapoja sekä osallisuuden syvyyttä ja aitoutta, eli onko nuorilla sitovia vaikutusmahdollisuuksia lopputulokseen ja prosessiin, onko nuorten mahdollista osallistua itselleen sopivalla tavalla sekä ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti, saavatko nuoret tarvittaessa tietoa, tukea ja ohjausta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja onko toiminta nuorille saavutettavaa. Osallisuuden osaamiskeskuksen tuottamat Nuorten osallisuuden laatu-kriteerit ovat väline nuorten osallisuuden toteutumisen tarkasteluun, arviointiin ja kehittämiseen oman työn sekä koko kunnan lähtökohdista.

Nuorten osallisuuden mahdollistavassa kunnassa otetaan kaikkien nuorten osallisuus huomioon heitä tavalla tai toisella koskevat asiat. Nuoret ja nuorille merkitykselliset asiat tehdään näkyviksi myös kunnan tai yksittäisen toimialan strategiassa. Esimerkiksi julkisen liikenteen toteutus, ympäristöystävällisyys ja kirjastot koskevat nuoria, joten niistä päätettäessä myös nuorten kuntalaisten näkemykset ovat arvokkaita. Nuoria on syytä ottaa myös mukaan heihin vaikuttaviin rekrytointiprosesseihin, kuten opettajien tai nuorisotyöntekijöiden rekrytointiin. Vastaava tapa on jo käytössä monissa korkeakouluissa, joissa opiskelijat – jotka tosin ovat aikuisia – ovat mukana arvioimassa hakijan opetusnäytettä ja muita olennaisia ominaisuuksia.

Nuoriystävällisyyden muita keskeisiä tekijöitä ovat muun muassa viestinnän kieli ja keinot. Viestinnän tulee tapahtua tavoilla ja paikoissa, jotka ovat nuorille saavutettavia ja sellaisia, joita nuoret seuraavat muutenkin. Samoin viestinnän kielen tulee olla nuorelle ymmärrettävää ja helposti lähestyttävää. Tähän kannattaa kysyä mielipidettä ja apua nuorilta. Viestinnän tulee myös olla mahdollista molempiin suuntiin. Jotta nuori voisi aidosti kokea osallisuutta kunnassa asioihin, hänellä tulisi olla avoin viestintäkanava kunnan suuntaan samoin kuin kunnalla nuoren suuntaan. Onkin tärkeää mahdollistaa nuorille – ja miksei kaikille muillekin kuntalaisille – helpot, matalan kynnyksen yhteydenotot. Kunnan suuntaan yhteyden ottaminen voi tapahtua esimerkiksi oppilaitoksen, nuorisotilan, harrastuksen tai sosiaalisen median kautta.

Osallisuusprosesseista on oleellista kiinnittää huomiota myös jälkiviestintään. Osallistumisen vaikutukset on tehtävä näkyviksi ja niiden toteuttamisen tavat sekä aikataulut on esitettävä selvästi. Jos omalla osallistumisella ei nähdä olevan vaikutusta ympäröivään yhteiskuntaan, tässä tapauksessa erityisesti kuntaan, osallistumishalu sekä hallinnon koettu legitimitetti saattavat laskea entisestään (Meriluoto & Litmanen, 2019). Jos nuorilta kysytään näkemyksiä esimerkiksi kaavoitukseen, mutta muutoksia ympäristöön tapahtuu vasta usean vuoden kuluttua, nuorelle tilanne voi näyttää siltä, ettei osallistuminen vaikuttanutkaan mihinkään. Näin voi käydä varsinkin silloin, jos nuori ei tiedä, että toteutus tapahtuu vasta vuosien päästä. Nuorella muutamaankin vuoteen voi mahtua suuria muutoksia elämässä: muutto opiskelupaikkakunnalle, valmistuminen ammattiin tai jopa perheen perustaminen. Osallistuminen ”silloin joskus” on saattanut jo unohtua, tai kunnassa tehtävät julkisen liikenteen muutokset eivät enää yhdisty yksilön havainnossa siihen tilanteeseen, kun hän itse oli vaikuttamassa näihin muutoksiin.

Nuoriystävällisessä kunnassa osallistumaan pääsevät myös muut kuin edustukselliset nuoret. Koko ikäryhmän tavoittaa helpoiten kouluista, joissa voidaan esimerkiksi toteuttaa kysely tai kutsua luokka työpajaan kehittämään kunnan palveluja yhdessä. Voidaan myös kokeilla erilaisia uusia osallistumisen menetelmiä. Yksi tällainen on Tampereen yliopiston

ja nuorisovaltuustojen kanssa yhteistyössä kehitetty Digiraati. Palvelun tarkoituksena on tarjota kaikille alle 29-vuotiaille nuorille yhdenvertainen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että osallistujat keskustelevat ennalta sovitusta aiheesta ohjatusti ja valvotusti määrätyn ajan. Keskustelu käydään kirjallisesti nimimerkeillä palvelun omalla, suljetulla keskustelupalstalla. Tavoitteena on muodostaa raadin keskusteltavana olevasta aiheesta loppulausuma, joka välitetään eteenpäin päättäjille ja julkaistaan palvelussa. Raateja voivat järjestää esimerkiksi ministeriöt, kunnat, hyvinvointialueet, muut viranomaiset tai kansalaisjärjestöt.

Seuraavaksi avaamme yhtä Osallisuuden osaamiskeskusten toteuttamaa osallisuuden kehittämisprosessia. Ylöjärven esimerkki konkretisoi mahdollisuuksia edistää nuorten osallisuutta niin yhteistyön, eri menetelmien kuin nuoriystävällisyydenkin näkökulmista.

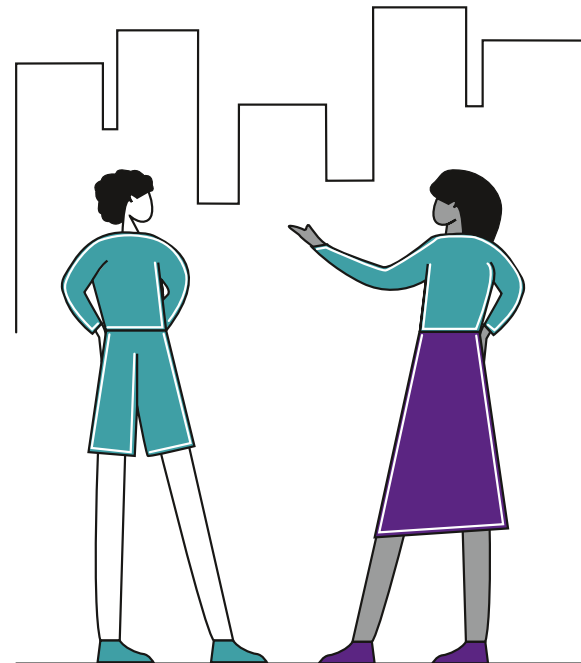
Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen yhteistyöllä ja uusilla toimintatavoilla – case Ylöjärvi

Osallisuuden osaamiskeskus toteutti keväällä 2022 Ylöjärvellä osallisuuden kehittämisprosessin, joka keskittyi nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämiseen kaupungissa. Strategiassa osallisuus nähdään tärkeänä ja osallisuuden kehittämisprosessilla haluttiin yhtäältä ottaa nuoret mukaan ja toisaalta löytää uusia tapoja edistää nuorten osallistumista ja vaikuttamista Ylöjärvellä.

Prosessi koostui neljästä työpajasta ja nuorille toteutetusta kyselystä. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa Ylöjärven johtaville luottamushenkilöille ja viranhaltijoille toteutettiin keskustelutilaisuus, jonka tarkoituksena oli käsitellä nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen merkitystä kaupungille. Keskeisenä aiheena nousi esiin se, mitä nuorten osallisuuden kehittämisellä halutaan kunnassa saavuttaa. Osana prosessia kaupungin nuorille toteutettiin kysely Mentimeter-alustalla. Kyselyllä haluttiin selvittää nuorten mielipiteitä omista vaikuttamismahdollisuuksistaan ja sitä, millaisena Ylöjärvi

näyttää nuorten asukkaiden silmissä. Kysely toteutettiin yhteistyössä kaupungin yläkoulujen ja lukion kanssa, ja vastauksia saatiin yli 400. Nuorten mielteitä hyödynnettiin prosessissa viranhaltijoiden ja nuorten yhteisessä osallisuuden kehittämistyöpajassa ja kaupungin muussa kehittämisessä. Viranhaltijoille ja nuorille toteutettiin yhteiskehittämisöppäjä yhteistyössä kaupungin yläkoulujen ja lukion kanssa. Tilaisuuteen osallistuivat viranhaltijat nuorisotoimesta sekä nuoret nuorisovaltuustosta ja koulujen oppilaskuntien hallituksista.

Kolmannessa vaiheessa Ylöjärven hyvinvointilautakunnan jäsenille järjestettiin kehittämispäivä, jonka teemana oli asukkaiden osallisuus koko elinkaareissa. Prosessin päättäneessä ratkaisutyöpajassa koottiin yhteen nuoret, johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt. Työpajassa palattiin nuorten mielteisiin prosessin aiemmassa vaiheessa ja ideoitiin nuorten vaikuttamisen parantamiseksi konkreettisia ratkaisuja, joita kaupungissa lähdetään kokeilemaan. Nuori

ret nostivat osallistumisen mahdollistajina esiin nuorten edustajaryhmät, mutta myös uudenlaiset kohtaamiset sekä osallistumisen ja vaikuttamisen tavat. Osallisuutta ja vaikuttamista päätettiin lähteä edistämään seuraavilla konkreettisilla kokeiluilla:

- **Vuosittainen vaikuttamisen päivä –tapahtuma.** Tapahtumassa viranhaltijat ja päättäjät jalkautuvat yläkouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin.
- **Fyysinen tai virtuaalinen palautelaatikko, joka voitaisiin toteuttaa esimerkiksi oppilaitosyhteistyössä tai sähköisesti Discordissa.**
- **Nuorten chat-palvelu kunnan sivuilla, jossa voisi matkalalla kynnyksellä anonyymisti esittää ajatuksia, kysymyksiä tai ideoita.**
- **Nettisivu tai appi, jonka toteutuksesta vastaisi hyvinvointilautakunta yhteistyössä nuorisovaltuuston kanssa.** Sovellus toimisi viestintäkanavana päättäjien ja nuorten välillä.
- **Nuorten ja päättäjien vuotuinen ulkoilutapahtuma.** Tapahtumassa voidaan pelata ja ulkoilla yhdessä. Nuoret ja päättäjät vaihtelevat vuosittain kumpi järjestää tapahtuman. Tapahtuma on rento ja hauska, ja sen aikana nuoret voivat kysellä päättäjiltä asioita.

Prosessissa kehitetyistä kokeiluista kaupungissa on toteutuksessa päättäjien ja nuorten yhteinen ulkoilutapahtuma, jota nuoret ovat suunnittelemassa, ja johon ollaan yhdistämässä muita aktiviteetteja helpottamaan kohtaamista. Tapahtuman lisäksi kaupunginhallitus päätti prosessin jälkeen nostaa osallistuvan budjetoinnin määrää 50 000 euroon ja ottaa nuoret vahvemmin mukaan ideoimaan, mitä budjetilla kaupungissa tehdään.

Osallisuuden mahdollistaminen kuntapäätöksenteossa lähtee toimintaa ohjaavista arvoista. Ylöjärvellä hyvinvointilautakunnan keskusteluissa toimintaa ohjaavaksi arvoksi nousi rohkeus kokeilla erilaisia kehittämistoimenpiteitä Ylöjärvellä. Toisaalta osallistuminen edellyttää saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Konkreettisena toimenpiteenä osallisuuden edistämiseksi tunnistettiin turvallisemman tilan periaatteiden luominen kaupunkiorganisaatiossa.

Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edistämiseksi kunnissa painottuu viestinnän ja vuorovaikutuksen merkitys. Tämä huomattiin myös Ylöjärvellä. Vuorovaikutusta voidaan konkreettisesti edistää lisäämällä arkisia kohtaamisia kunnan viranhaltijoiden ja nuorten välillä. On huomioitava, että nuorten kohtaamisessa on usein hyödynnettävä uudenlaisia tulokulmia. Sen sijaan, että toteutettaisiin asukasilta kunnantalolla tai kaupunginkirjastossa, viranhaltijat tai kuntapäättäjät voivat vieraila oppilaitoksissa tai nuorisotiloilla. Kohtaaminen vaatii heittäytymistä, mutta kohtaamiset ja tilaisuudet voidaan järjestää yhteistyössä nuorten parissa toimivien ammattilaisten, opettajien ja ohjaajien kanssa.

Ylöjärven nuorten vastauksissa konkreettisina vaikuttamisen paikkoina nousivat esiin koulut. Sama huomio nostettiin esiin myös hyvinvointilautakunnan keskusteluissa. Käytännön työssä voidaan esimerkiksi nuorten osallisuuden kohdalla hyödyntää oppilaitosten hallitusten kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppilaitoksissa on helppoa vaikuttaa, kun ympäristö ja aikuiset ovat tuttuja. Vaikuttamisen menetelminä voivat toimia keskustelutilaisuudet ja työpajat, mutta myös kevyemmät kyselyt, joihin on helpommin aikaa ja kiinnostusta vastata.

Tärkeänä huomiona keskusteluissa nostettiin esiin vuorovaikutus ”molemmissa päissä”. Kun lapsilta ja nuorilta kysytään mielipidettä päätöksenteon tueksi, päättäjillä ja viranhaltijoilla on myös velvollisuus viestiä nuorille asioiden etenemisestä vaikuttamisen jälkeen. Käytännön työssä tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi oppilaitosten hallitusten kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Hyvinä käytäntöinä nostettiin esiin palveluohjaus ja yhteistyö poikkihallinnollisesti eri sektoreiden välillä. Yhdenvertaisuuden osalta konkreettiseksi tarpeeksi nostettiin turvallisemman tilan periaatteiden luominen.

Osallisuuden vahvistamisessa korostuu yhteistyön merkitys, myös poikkihallinnollisesti. Tästä hyvä esimerkki on Ylöjärven osallisuuden kehittämisprosessi, joka toi yhteen nuoria, luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita. Yhdessä saatiin aikaan uusia käytänteitä ja osallistumisen tapoja. Ylöjärven osallisuuden kehittämisprosessin viranhaltijoiden ja nuorten

yhteiskehittämistyöpajassa käsiteltiin konkreettisesti tätä dilemmaa. Ratkaisuja kehitettiin paljon, mutta pääperiaatteen voi kiteyttää seuraavaan lainaukseen erältä työpajan osallistujalta: *”Aikuisten pitää tulla nuorten lähelle.”*

Johtopäätökset

Keskustelu nuorten osallisuudesta on Suomessa jo pitkällä. Meillä on olemassa erilaisia menetelmiä eri osallistumisen tasoilla ja monissa kunnissa kiinnitetään huomiota muidenkin kuin edustuksellisten nuorten mukaan ottamiseen. Jotta nuorten osallisuus toteutuisi kunnissa laadukkaasti ja sitä saataisiin vahvistettua entistä paremmaksi, kannattaa huomiota kiinnittää myös siihen, miten hallinnon rakenteet ja toimintatavat tukevat nuorten osallisuutta.

Osallisuuden edistäminen kunnan päätöksenteossa merkitsee hieman eri asiaa luottamusjohdolle ja viranhaltijoille. Osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen vaatii pohdintaa siitä, millaisten arvojen halutaan ohjaavan kuntaa päätöksenteossa. Tämä pohdinta läpi leikkaa koko kuntaorganisaation. Konkreettinen yhteistyö ja menetelmät nuorten mukaan ottamiselle on hyvä luoda yhdessä viranhaltijoiden ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa. Tärkeää on, ettei nuorten osallisuuden edistäminen kosketa vain kunnan nuorisotoimea, vaan nuorten vaikuttaminen huomioidaan kunnassa toimialat ylittävästi.

Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edistäminen vaatii kaupunkiorganisaatiossa poikkihallinnollista yhteistyötä. Vaikuttava osallisuustyö ei rajoitu yksittäisen toimen tai toimialan raameihin vaan se tulee sisällyttää organisaation rakenteisiin toimialasta riippumatta. Kyse ei siis ole niinkään yksittäisistä toimenpiteistä tavoittaa ja aktivoida nuoria mukaan päätöksentekoon, vaan rakenteellisista toimintatavoista, jotka mahdollistavat nuorten osallistumisen. Tällöin kysymys ei olekaan siitä, kuinka nuoret saadaan aktivoitumaan olemassa oleviin päätöksenteon rakenteisiin (äänestäminen, valtuustot ja lautakunnat), vaan kuinka rakenteita voidaan yhteistyössä muokata nuorilähtöisemmiksi. Yksin-

kertaistetusti: kuinka vaikuttaminen viedään lähelle nuorten arkea.

Nuorten, samoin kuin muidenkin kunnan tai kaupungin asukkaiden, mukaan ottaminen päätöksentekoon edellyttää oikea-aikaisuutta ja suunnitelmallisuutta. Vaikuttamisen mahdollistaminen on suunniteltava niin, että vaikuttamisella on todella merkitystä päätöksenteon kannalta. Konkreettisenä työkaluna voidaan pitää esimerkiksi eri osallisuuden muotoja (Sitra, 2022), joiden pohjalta osallistumista voidaan jäsentää. Nuoret ja muut kuntalaiset on tärkeää ottaa mukaan niin valmistelu-, suunnittelu-, toteutus- kuin arviointivaiheessa.

Osallisuutta tukeva johtaminen on niin ikään avainasemassa, sillä se vahvistaa parhaimmillaan sekä yhteistyötä että erilaisia osallisuutta tukevia rakenteita. Hyvällä johtamisella sekä osallisuusprosessien mittaamisella ja arvioinnilla voimme tehdä niin nuorten kuin muidenkin kuntalaisten osallistumisesta vaikuttavaa. Vaikuttavuutta lisää viestintä, joka kulkee monesti käsi kädessä osallistumismahdollisuuksien tai -prosessien kanssa. Panostamalla viestintään osallisuusprosessien eri vaiheissa voidaan osallistumisesta tehdä houkuttelevaa entistä useammille ja saada myös vähemmän aktiiviset nuoret kiinnostumaan kunnan asioista. Kun nuori näkee, että osallistumisella on ollut todellista vaikutusta, hän innostuu todennäköisemmin vaikuttamaan myös jatkossa.

On kuitenkin huomioitava, ettei kaikki osallistuminen ja aktiivisuus tapahdu valmiiksi tarjottujen raamien puitteissa. Jotta demokratiaa ja osallistumisen mahdollisuuksia ei päädyttäisi kaventamaan lisäämisen sijaan, on annettava tilaa kuntalaisten ja erityisesti nuorten omalle ja omaehtoiselle toiminnalle. Kuten Taina Meriluoto ja Tapio Litmanen ovat kirjoittaneet johdannossa teokseen *Osallistu! Pelastaako osallistuminen demokratian*:

**”Aikuisten pitää
tulla nuorten
lähelle.”**

“Osallistaminen tapahtuu useimmiten hallinnon aloitteesta, sen määrittelemällä tavalla ja sen asettamiin kysymyksiin vastaten” (Meriluoto & Litmanen, 2019, 19).

Voi kuitenkin olla, että kuntalaisilla olisi mielessään kehitysehdotuksia, joita hallinnon piirissä ei ole tultu ajatelleeksikaan.

Lähteet:

Lettenmeier, L, Palamaa, S., Teerijoki, J., Vuojakoski, H. (2019). *Nuorten osallisuudesta elinvoimaa: Vinkkejä ja kokemuksia osallisuuden edistämiseen kunnissa*. Osallisuuden osaamiskeskus.

Jämsén, P., Kaartinen, J., Westinen, J., Turja, T. (2022). *Demokraattiset osallistumismahdollii suudet Suomessa: Kyselytutkimus kansalaisten ja päättäjien ajatuksista päätöksentekoon osallistumisesta ja demokratian tulevaisuuskuvista*. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokraattiset-osallistumismahdollisuus-det-suomessa/>

Meriluoto, T. & Litmanen, T. (2019). *Pelastaako osallistaminen demokratian?* Teoksessa *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* T. Meriluoto & T. Litmanen (toim.). Tallinna: Vastapaino. 7–28.

Rask, M., Mačiukaiė-Žvinienė, S., Tauginienė, L., Dikčius, V., Matschoss, K., Aarrevaara, T., & d'Andrea, L. (2016). *Innovative public engagement: A conceptual model of public engagement in dynamic and responsible governance of research and innovation*. https://helda.helsinki.fi/dhanken/bitstream/handle/10227/447411/Innovative_Public_Engagement_FINAL.pdf?sequence=1

Sitra. (2022). *Osallistumisen ohjelma hyvinvointialueille 14*. https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/06/osallistumisen-ohjelma-hyvinvointialueille_mallipohja-ohjel-man-laatioille.pdf.

“Osallistaminen tapahtuu useimmiten hallinnon aloitteesta, sen määrittelemällä tavalla ja sen asettamiin kysymyksiin vastaten”

Osallisuus nuorisotyössä ja -järjestöissä

Nuorisotyöntekijöiden osallisuus Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunassa – tapaus nuorille suunnattu kysely

Juha Leskinen, Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna

Nuorisotyöntekijöiden osallisuus Kanuunan verkostoissa

Kanuunalla on useita kunnallisen nuorisotyön ammattilaisille suunnattuja kehittämisverkostoja, joista jokaisella on oma kehittämiskohteensa. Useimmilla se on jokin nuorisotyön työmuodoista. Verkostoissa ammattilaiset eri puolilta Suomea tapaavat toisiaan sekä jakavat kokemuksia ja hyviä käytänteitä vertaistensa kesken. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni löytäisi verkostoista omaa työtään tukevia vertaisareenoita ja pääsisi osalliseksi kehittämistyöhön.

Nuorten osallisuuden tukeminen on yksi kunnallisen nuorisotyön kulmakivistä. Nuorisolaki velvoittaa viranomaisia tarjoamaan ja järjestämään nuorille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin nuorisotyötä ja -politiikka koskevien asioiden käsittelyyn sekä kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa. Osallisuus näkyy nuorisotiloilla muun muassa talokokouksina ja osallistavina budjetointeina sekä niin, että nuoria kannustetaan suunnittelemaan ja järjestämään toimintaa muille nuorille. Kanuunassa nuorisotalle tyypillinen nuorten osallisuuden

läpileikkaava huomioiminen on omaksuttu tavaksi toimia nuorisotyöntekijöiden kanssa. Kanuuna työskentelee teemaattisten verkostojensa kanssa, ja verkostojen tapaamisissa syntyneiden ajatusten ja toiveiden mukaisesti. Verkostojen määrä ja verkostotapaamisten sisällöt vaihtelevat kuntien nuorisotyöntekijöiden tarpeiden mukaisesti, sillä Kanuuna on myös kuntien nuorisotyöntekijöiden palvelijana tunnettu toimija. Verkostojen toiminnassa osallisuus on tärkeä elementti, sillä Kanuunassa osallisuus nähdään nuorisotyöntekijöitä sitouttavana tapana toimia.

Nuorisotyöntekijöiden päästessä vaikuttamaan verkostoissa käsiteltävien asioiden kirjoon esimerkiksi toivomalla ajankohtaisiin asioihin liittyviä koulutuksia, verkostolaisille syntyy omistajuus verkoston toimintaan. Tuntiessaan olevansa aktiivinen osa verkostoa nuorisotyöntekijät sitoutuvat mukaan toimintaan.

Tällä hetkellä Kanuunan temaattisia verkostoja on kymmenen. Niiden lisäksi on Muuttuvan maailman tori -verkosto, jonka avulla eri nuorisotalon toimijoille tarjotaan foorumi esimerkiksi ajankohtaisten julkaisujen esittelyyn. Muuttuvan maailman tori syntyi nuorisotyön ammattilaisten toiveesta. Kunnallisen nuorisotyön kentälle toivottiin alustaa, jossa tavoitetaan suuri määrä nuorisotyön ammattilaisia heitä kiinnostavien asioiden julkaisuun. Näiden avoimien verkostojen lisäksi Kanuunan toimintaan kuuluu Johtamisen verkosto, jossa nuorisotalon johtajat kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa kehittämään kunnallista nuorisotyötä yhdessä vertaistensa kanssa.

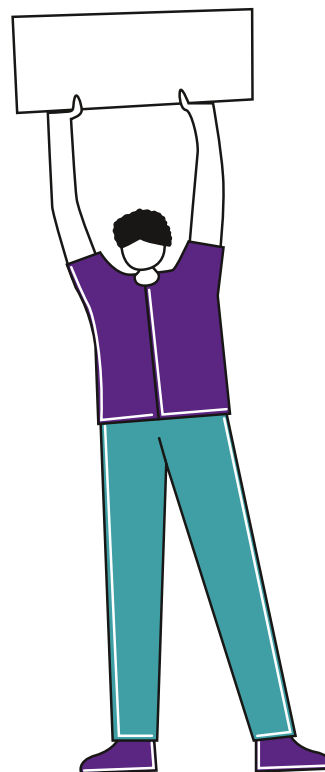
Verkostojen rinnalla kulkee kymmenen keskusteluryhmä, jotka ovat myös syntyneet nuorisotyöntekijöiden toiveesta päästä keskustelemaan vertaisten kanssa tietyistä nuorisotyön ilmiöistä tai aiheista, kuten esimerkiksi kestävästä nuorisotyöstä tai Suomen harrastamisen mallista. Keskusteluryhmät kokoontuvat matalalla kynnyksellä keskimäärin kerran kuukaudessa Kanuunan Discord-serverillä tai Teamsissa. Keskusteluryhmät toimivat kevyemmin kuin verkostot, mutta vertaistuki ja -oppiminen ovat keskusteluryhmissäkin vahvasti läsnä.

Kunnallisen nuorisotyön arvioinnin kehittäminen Kanuunan verkostoissa

Usein arviointiin ja tilastointiin liittyvät työtehtävät mielletään oman työn päälle tulevaksi ylimääräiseksi työksi. Kanuunan verkostoissa nuorisotyöntekijöiden osallistuminen kehittämistyöhön antaa nuorisotyöntekijöille omistajuuden kehitettyihin työkaluihin. Kehittämistyön aikana usein keskustellaan siitä, miksi jotain tehdään ja mitä hyötyä tästä voi olla nuorille, työntekijälle itselleen ja koko organisaatiolle. Osallistamalla nuorisotyöntekijöitä kehittämisprosesseihin niissä kehitetyistä työkaluista tulee "meidän omia" juttuja, ylpeyden aiheita ja puskaradiossa leviäviä asioita. Tässä artikkelissa myöhemmin tapausesimerkinä kuvattuun nuorille suunnattuun kyselyynkin ilmoittautui heti ensimmäisen kyselyn jälkeen monta kuntaa lisää, kun nuorisotyöntekijät kertoivat muille kyselystä ja sen tarjoamasta arvokkaasta asiakaspalautteesta.

Kunnissa on erilaisia mahdollisuuksia ja resursseja paikallisen työn kehittämiseen, ja osa kehittämistyöstä voikin olla järkevämpää tehdä verkostoissa sekä muiden nuorisotyöntekijöiden asiantuntijuutta hyödyntäen. Yhdessä muiden kanssa tehty kehittämistyö tarjoaa nuorisotyön yleispätevien asioiden laadukkaamman toteutuksen, ja näitä yhdessä kehitettyjä asioita voidaan sitten jatkotyöstää omaan kuntaan sopivammiksi.

Nuorille suunnatun kyselyn prosessi on vain yksi esimerkki monista toiminnoista, joita Kanuunan verkostoissa on toteutunut vuosien varrella. Yksittäisten verkostojen työpanoksen lisäksi prosesseihin osallistetaan usein muitakin verkostoja ja niiden jäseniä, jotta kehittämistyöhön saadaan mukaan moniääninen nuorisotyön asiantuntijoiden osaaminen.

Nuorisotilanuorten kokemus osallisuudesta: esimerkkitapaus

Kysely nuorisotalotoimintaan osallistuville nuorille on oiva esimerkki Kanuunan verkostojen nuorisotyöntekijöiden osallisuudesta osaamiskeskuksen toiminnassa. Nuorille suunnattu kysely toteutettiin vastaamaan kunnissa havaittuun tarpeeseen kunnan oman avoimen nuorisotyön kehittämisestä. Toimintaan osallistuvien nuorten kysely toteutettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2021, ja mukana oli jo ensimmäisellä kerralla yli 50 kuntaa. Ensimmäisen kyselyn tuloksista löydät enemmän tietoa osoitteesta <https://www.nuorisokanuuna.fi>

Kyselystä tulee Kanuunan vuosittain kunnille tarjoama palvelu. Kunnat ilmoittautuvat alkusyksystä mukaan kyselyyn ja ilmoittavat nuorisotilat, joissa kyselyä halutaan levittää nuorille. Sen jälkeen kunnat saavat ohjeistukset kyselyn toteuttamiseen ja linkin kyselyyn. Kyselyn kuntakohtaiset tulokset toimitetaan kunnille mahdollisimman nopeasti kyselyn vastausajan päättymisen jälkeen, ja valtakunnalliset tulokset jaetaan heti, kun ne on saatu koottua yhteen.

Osallistumalla kyselyyn kunnat saavat vertailukelpoista tietoa muun muassa siitä, miten nuorisotyö on onnistunut tukemaan nuorten kaverisuhteiden muodostumista ja järjestämään turvalliseksi koettua toimintaa nuorille. Kyselyyn kannattaa osallistua vuosittain, sillä nuorisotilojen kävijät vaihtuvat joskus nopeallakin tahdilla. Kyselyn taustakysymyksissä nuorilta kysytään, kuinka kauan he ovat olleet nuorisotilatoiminnassa mukana, joten kunnat pystyvät tarkastelemaan osallistumisen keston vaikutusta vastauksiin muiden taustamuuttujien ohella.

Kyselyn taustaa

Kanuuna ylläpiti ja kehitti vuosina 2016–2019 KEKSin Logbook-tilastointijärjestelmää kunnallisen nuorisotyön tiedonkeruun työkaluna. Logbookin rinnalla pilotoitiin myös KEKSin nuorille suunnattua kyselyä. [KEKS](#) on ruotsalainen verkosto kunnille ja muille avointa nuorisotyötä järjestäville tahoille. KEKSin kysymykset sopivat paremmin ruotsalaiseen nuorisokeskuspainotteiseen nuorisotyöhön, joten kysymyk-

siä muokattiin suomalaiseseen nuorisotyöhön sopivammaksi Kanuunan digiryhmän ja kuntien edustajien kanssa. Pilottikysely toteutettiin syksyllä 2019 juuri ennen tilastointityökalu Logbookin sopimuksen päättymistä.

Uusi kotimainen kysely

Logbookin jäädessä historiaan pilotoinnissa hyväksi koettu kysely haluttiin toteuttaa myös jatkossa. Tilapäisen tilastointijärjestelmän rakentaminen ja ylläpito viivästyttivät uuden kyselyn laatimista, mutta syksyllä 2020 prosessi aloitettiin Etelä-Karjalassa nuorisotyöntekijöiden keskuudessa.

Työskentely aloitettiin Etelä-Karjalan alueen nuorisotyön päivillä, johon osallistuivat alueen Oikeesti Oikeella Asialla -hankkeessa mukana olevat kunnat Parikkala, Ruokolhti, Rautjärvi, Imatra, Luumäki, Lemi, Taipalsaari ja Lappeenranta. Lappeenrannassa ja Etelä-Karjalassa on käyty läpi Kokkolassa syntynyt NUPS-prosessi, jonka taustalla on nuorisotutkija Tomi Kiilakosken suhdeteoria. Suhdeteoriasa tarkastellaan sitä, miten nuorisotyö tukee nuorten suhdetta toisiin nuoriin, luotettaviin aikuisiin, palvelujärjestelmään ja rakenteisiin, alueeseen ja omaan lähiympäristöön, päätöksentekoon sekä yhteiskuntaan ja viimeisenä nuoren suhdetta maailmaan, kulttuuriin ja luontoon. Toimintaan osallistuvien nuorten kyselyn kohdalla mitattavat suhteiden toteutumiset rajoitettiin nuorten suhteisiin toisiin nuoriin ja luotettaviin aikuisiin, koska kysely on suunnattu avoimeen nuorisotilatoimintaan osallistuville nuorille. Lisäksi kyselyssä kysytään yksilöllisen kasvun tukemisen toteutumista, nuorten osallisuuden kokemusta ja toteutumista sekä nuorisotilan viihtyisyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä kysymyksiä.

Päiville osallistuvat nuorisotyöntekijät olivat mukana työpajassa, jossa KEKSin kyselystä työstetyt suomalaiset kysymykset käytiin läpi, ja niiden vahvuudet ja heikkoudet kirjattiin ylös Kanuunan työntekijän toimesta. Samalla kysymyksiä ryhmiteltiin nuorisotyön suhdeteorian osa-alueiden alle eli katsottiin, mitkä kysymykset mittaisivat esimerkiksi nuorisotyön onnistumista nuorten keskinäisten suhteiden tukemisessa. Työpajassa päädyttiin käyttämään kyselyssä Likeritin viisiportaista asteikkoa: täysin eri mieltä - jokseenkin eri

mieltä – ei samaa eikä eri mieltä – jokseenkin samaa mieltä – täysin samaa mieltä.

Työpajan jälkeen Kanuunan henkilökuntaa, Etelä-Karjalasta koottu kehittämisryhmä ja joukko Nuorisotutkimusseuran tutkijoita kokoontui yhteen muutamaa etätyöpajaan, joissa alustavia kysymyksiä muokattiin vastaamaan vielä paremmin tieteellisiä ja tutkimuksellisia standardeja. Huomiota kiinnitettiin sanamuotoihin, kysymysten yksiselitteisyyteen sekä kysymysten lajitteluun kokonaisuuksien alle.

Kun kysely oli valmis toteutettavaksi, päätettiin kyselyä pilotoida Etelä-Karjalan alueella, jossa alusta asti mukana olleet nuorisotyöntekijät olivat innokkaita viemään työstetyt kysymykset käytännön toteutukseen. Pilotointiin osallistui osa kehittämistyössä mukana olleista kunnista, ja pilottikierroksella vastauksia saatiin yli 200 kappaletta, vaikka pandemian aiheuttamat rajoitukset ja poikkeusjärjestelyt aiheuttivatkin omat haasteensa.

Pilotoinnissa nuorten palaute ja nuorisotilojen ohjaajien kommentit vahvistivat käsitystä toimivasta kyselystä. Ainoa kyselyyn tehty muutos oli yhden nuorten osallisuuteen liittyvän kysymyksen lisääminen. Toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen osallistumisen selvittämisen lisäksi kyselyyn otettiin mukaan kysymys siitä, haluaisiko vastaaja osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen.

Pienen muokkauksen jälkeen kyselyä pilotoitiin toisen kierroksen verran muutamassa uudessa kunnassa mahdollisimman monipuolisen ja kattavan palautteen toivossa. Toisessa pilotoinnissa mukana olevat kunnat vaihtelivat kokoluokaltaan ja maantieteelliseltä sijainniltaan, joten palaute oli monipuolista. Toisenkin pilotointi osui pandemian keskelle, mutta vastauksia saatiin silti lähes sata, ja palaute koko kyselystä oli edelleen hyvää.

Molempien pilotointien vastauksia ja palautteita käsiteltiin samaisen työryhmän kanssa, joka rakensi kyselyn prosessin alkuvaiheessa. Pilotoinnin tuloksia tarkasteltiin myös Kanuunan arviointi ja dokumentointi-verkoston verkostotapaamisessa, joka toteutettiin Teams-kokouksena. Verkostolaiset olivat myös tyytyväisiä kyselyyn, eikä lisätoiveita kysymysten osalta saatu. Verkostolaiset tosin muistuttivat siitä, että laajemman kyselyn toteutuessa ohjeiden tulisi olla mahdollisimman yksityiskohtaiset ja selkeät, ettei kyselyä jakavien nuorisotyöntekijöiden tarvitsisi miettiä yksityiskohtia, vaan he voisivat keskittyä olennaiseen eli nuorten motivoimiseen kyselyyn vastaamiseen.

Sitten olikin aika toteuttaa kysely kansallisesti. Kyselyyn osallistuminen hoidettiin Kanuunan uutiskirjeessä jaetun kyselyn avulla, jossa kunnat ilmoittivat osallistuvansa kyselyyn, jättivät kontaktihenkilön yhteystiedot ja listasivat nuorisotilat, joissa kyselyä jaettaisiin. Ilmoittautumisajan päätyttyä kasassa oli 53 kuntaa ja 238 nuorisotilaa ympäri Suomen. Myöhemmin Kanuunassa toteutetun nuorisotilakartoituksen jälkeen ymmärsimme, että saimme lähes 40 prosenttia Suomen nuorisotiloista mukaan heti ensimmäiseen kyselyyn toteutukseen. Näissä nuorisotiloissa vastauksia kerättiin yhteensä 3 393 kappaletta. Näistä 92 prosenttia antoi luvan käyttää vastauksia tutkimuskäyttöön ja valtakunnalliseen koontiin.

Mitä kyselyn tulokset kertovat osallisuuden toteutumisesta nuorisotiloilla

Kyselyssä selvitettiin nuorten osallisuutta nuorisotilan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen seuraavilla kysymyksillä, joihin vastattiin Likertin viisiportaisella asteikolla:

- **Nuorisotyöntekijät rohkaisevat suunnittelemaan tai toteuttamaan toimintaa**
- **Olen osallistunut toiminnan suunnitteluun**
- **Olen osallistunut toiminnan toteuttamiseen**
- **Haluaisin osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen (tämä kysymys lisättiin pilotoinnin jälkeen)**

Nuorten rohkaiseminen toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen nuorisotyöntekijöiden toimesta oli kaikkien vastaajien mielestä arkipäivää nuorisotiloilla. Vastausten keskiarvo oli 4,3. Täysin eri mieltä oli vain noin 50 nuorta. Jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 82 prosenttia vastaajista. Nuorten mukaan ottaminen oli siis ilahduttavan yleistä.

Toiminnan suunnitteluun osallistumisen keskiarvo oli 3,2. Vastaukset jakaantuivat varsin tasaisesti läpi koko skaalan. Täysin eri mieltä ja täysin samaa mieltä vastauksien osuudet olivat 17 prosenttia ja 26 prosenttia. Jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä vastanneiden osuus oli 45 prosenttia. Nuoret siis osallistuivat aika mukavasti toiminnan suunnitteluun, vaikka keskiarvo olikin lähellä neutraalia arvoa.

Toiminnan toteuttamisen osallistumisen keskiarvo oli myös 3,2, ja vastaukset jakaantuivat sielläkin tasaisesti. Täysin eri mieltä ja täysin samaa mieltä -vastauksien osuudet olivat 18 prosenttia ja 25 prosenttia. Jokseenkin samaa ja täysin samaa mieltä vastanneiden osuus oli myös 45 prosenttia. Lähes puolet nuorista osallistui siis myös toiminnan toteuttamiseen.

Pilotoinnin jälkeen lisätty kysymys siitä, haluaisivatko nuoret osallistua toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen enemmän, sai keskiarvokseen 3,3. Täysin eri mieltä ja täysin samaa mieltä -vastauksien osuudet 13 prosenttia ja 27 prosenttia noudattivat samaa linjaa kuin aiempienkin kysymyksen kohdalla. Jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä -vastauksien osuus oli 46 prosenttia.

Tulokset kertovat nopeasti tulkittuna ainakin siitä, että nuorten osallisuus otetaan nuorisotiloilla vakavasti ja nuoria rohkaistaan osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Lähes puolet nuorista osallistui nuorisotyöntekijöiden rohkaisemina toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen, mutta silti sama osuus nuorista haluaisi osallistua vielä enemmän. Kysely ei kerro sitä, haluaisivatko nuoret osallistua laajemmin toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen vai osallistua enemmän sillä tasolla, millä he jo osallistuivat. Tähän ei luultavasti ole yhtä oikeaa vastausta, vaan nuorten toiveet vaihtelevat nuorisotilakohtaisesti.

Kysely dialogin välineenä

Jotta kyselyyn vastanneet nuoret eivät kokisi, että heiltä kysellään asioita ja mielipiteitä ilman, että asiat muuttuvat mihinkään, on tällaisten kyselyjen tuloksista hyvä keskustella myös nuorten kanssa. Vaikka kyselyn vastaukset voivat olla hyvät työkalu paikallisen nuorisotyön toiminnan kehittämiseen, on hyvä muistaa, ketä varten nuorisotiloja pidetään auki. Kyselyyn osallistuneille kunnille lähetetyissä ohjeissa mainitaankin, että kyselyajan päätyttyä on hyvä keskustella nuorten kanssa tuloksista, ja yhdessä miettiä tuloksia nuorten näkökulmasta. Ovatko nuoret samaa mieltä vastausten kanssa, onko vastauksissa jotain mikä yllätti nuoret ja onko jotain kehityskohdetta, johon nuoret haluaisivat keskittyä? Talokokouksissa tai vastaavissa tilaisuuksissa voidaan seurata tilanteen edistymistä jo ennen seuraavan vuoden kyselyä. Tällainen vuorovaikutus nuorten kanssa lisää nuorten halua osallistua toiminnan kehittämiseen, ja tuo nuorille omistajuuden omaan nuorisotilaan.

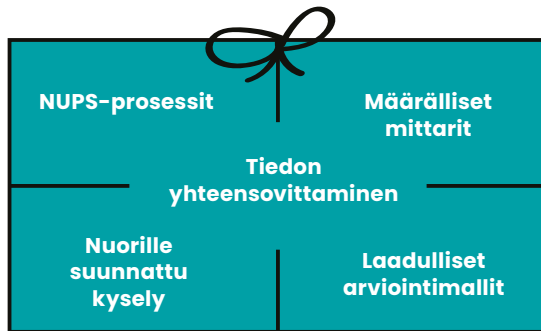
Kun vastauksia käydään nuorten kanssa läpi, kannattaa samalla selvittää myös osallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Onko nuorilla ajatuksia siitä, miten he haluaisivat osallistua toiminnan kehittämiseen jatkossa? Etenkin, jos oman tilan vastaukset noudattivat samaa linjaa kuin valtakunnalliset tulokset, joissa jopa puolet nuorista haluaisi osallistua toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen enemmän.

Nuorille suunnattu kysely osana Kyllin hyvän nuorisotyön arviointipakettia

Nuorille suunnattu kysely on osa Kanuunan Kyllin hyvän nuorisotyön arviointipakettia. Kyllin hyvän nuorisotyön arviointipaketin tarkoitus on tarjota kunnille erilaisia tapoja mitata ja arvioida kunnassa tehtävää nuorisotyötä. Paketin avulla voi kehittää nuorisotyötä eteenpäin, sanoittaa jo tehtävää nuorisotyötä sekä kuvailla sitä erilaisin tunnusluvuin ja asiakaspalauttein. Paketin osia voi hyödyntää myös uusien työntekijöiden perehdytyksessä ja nuorisotyön raportoinnissa kuntapäätäjien suuntaan.

Muutkin paketin osat ovat olleet vuosien varrella osa Kanuunan verkostojen kehittämistyötä, ja muitakin osia on työstetty samalla tavalla verkostojen jäseniä ja muita toimijoita osallistaen. Kyllin hyvän nuorisotyön arviointipaketin edistymistä on mahdollista seurata tilaamalla Kanuunan uutiskirje, sillä Kanuunan verkostoissa kehittämistyö ei lopu koskaan, vaan se elää ajassa koko kunnallisen nuorisotyön tapaan.

Yksittäisten paketin osien kehittäminen jatkuu syksyllä 2022, ja myös tiedon yhteensovittamiseen liittyvää työtä jatketaan yhdessä verkostoissa.

Toimintaan osallistuville nuorille suunnatut kysymykset

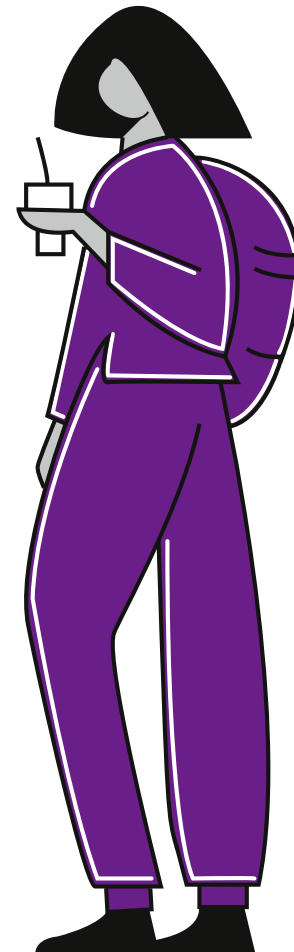
- **Yksilöllisen kasvun tukeminen**
 1. Voin olla turvallisesti oma itseni nuorisotilalla
 2. Nuorisotyöntekijät suhteutuvat mielipiteisiini vakavasti
 3. Nuorisotyöntekijät ymmärtävät minua nuorisotilalla ollessani
 4. Nuorisotyöntekijät rohkaisevat suunnittelemaan tai toteuttamaan toimintaa
 5. Olen osallistunut toiminnan suunnitteluun
 6. Olen osallistunut toiminnan toteuttamiseen
 7. Haluaisin osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun tai toteuttamiseen (pilotoinnin jälkeen lisätty kysymys)
- **Nuoren suhde toisiin nuoriin**
 1. Nuorisotilalla tunnen kuuluvani porukkaan
 2. Nuorisotilalla tapaan kavereitani
 3. Nuorisotilalta voin löytää uusia kavereita
 4. Olen löytänyt uusia kavereita nuorisotilalta
 5. Minulla olisi vain vähän kavereita, jos en kävisi nuorisotilalla
- **Nuoren suhde luotettaviin aikuisiin**
 1. Nuorisotalolla pätevät samat säännöt riippumatta siitä, ketkä ohjaajista ovat töissä
 2. Nuorisotalolla on turvallinen ilmapiiri riippumatta siitä, ketkä ohjaajista ovat töissä
 3. Luotan että minulle löytyy apua aikuisilta, jos tarvitsen sitä
 4. Nuorisotyöntekijät kohtelevat nuoria reilusti
 5. Nuorisotyöntekijät ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu
 6. Minusta tuntuu, että nuorisotyöntekijät tykkäävät, kun käyn nuorisotilalla

- **Nuorisotilasta yms**

1. Tapaan muita nuorisotilan kävijöitä myös nuorisotilan ulkopuolella
2. Olen havainnut kiusaamista nuorisotilalla (jos jokseenkin samaa mieltä, tai täysin samaa mieltä, niin kysymys 3, muuten 5) (Nämä kiusaamiseen liittyvät lisäkysymykset tulivat syksyn 2022 kyselyyn mukaan)
3. Oletko kertonut nuorisotyöntekijälle havaitsemastasi kiusaamisesta? (jos vastaus kyllä: kysymys 4, jos en: kysymys 5)
4. Mitä on tapahtunut sen jälkeen, kun olet kertonut kiusaamisesta?
 - Kiusaaminen on loppunut
 - Kiusaaminen on vähentynyt
 - Kiusaaminen on jatkunut kuten ennenkin
 - Kiusaaminen on pahentunut
 - En tiedä
5. Nuorisotilani on viihtyisä
6. Nuorisotilalla on riittävästi kivaa tekemistä
7. Nuorisotilani aukioloajat ovat sopivat
8. Nuorisotilan ilmapiiri on hyvä
9. Koetko että sinua on kohdeltu epäreilusti nuorisotilalla
 - En koe
 - Kyllä, muiden nuorten toimesta
 - Kyllä, nuorisotyöntekijän toimesta
 - Kyllä, sukupuolirooleihin liittyvien stereotyyppien johdosta
 - Kyllä, iästäni johtuen
 - Kyllä, etnisestä taustastani johtuen
 - Kyllä, uskonnostani johtuen
 - Kyllä, seksuaalisesta suuntautumisesta johtuen
 - Kyllä, vammastani johtuen
 - Kyllä, muusta syystä johtuen

Vapaa palaute / avoin kenttä:

Linkki syksyn 2021 kyselyn vastauksien yhteenvetoon:
<https://datastudio.google.com/reporting/672d1828-ae99-43a1-9777-f512ce442215>

Osallisuuden kokemuksen mittaaminen nuorisojärjestöissä

Marion Fields ja Raisa Omaheimo, Osaamiskeskus Kentauri

Osallisuuden edistäminen haastaa järjestöjä

Nuorisolan järjestöissä ja koko järjestökentällä osallisuuden edistäminen on noussut koko ajan tärkeämpään asemaan. Nuorisolan osaamiskeskus Kentaurissa mukana olevan Opintokeskus Siviksen tuoreessa Järjestöjen sivistysvisiossa se nähdään tärkeänä nousevana teemana, jossa yhdistyvät oppiminen ja se, miten järjestö mahdollistaa ihmisten yhteenkuuluvuutta ja toimijuutta sekä toimii yhteisönä (Opintokeskus Sivis 2022). Osallisuuden edistäminen on tärkeää monille järjestöille ja erityisesti nuorisojärjestöille jo niiden toiminta-ajatuksen tai julkilausuttujen arvojen kautta. Nuorisoseurat ry on määritellyt osallisuuden arvokseen seuraavin sanoin:

”Osallisuus tarkoittaa nuorisoseurassa yhteisöön kuulumista ja mukanaoloa. Jokainen voi vaikuttaa tekemiseen ja osallistua omalla panoksellaan.” (Nuorisoseurat ry, 2022).

Osallisuuden vahvistaminen on merkittävässä asemassa myös järjestöjen poliittisessa ohjauksessa. Nuorisolan järjestöjen työtä ohjaa muun muassa Valtion nuorisopoliittinen ohjelma (VANUPO, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020), jossa osallisuuden edistäminen nousee keskeiseksi teemaksi sekä syrjäytymisen ehkäisyyn että nuorten toimijuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamisen kautta. Ruuskanen ym. (2020) ovat huomauttaneet, että rahoituksella ohjaaminen on kytkenyt järjestöt aiempaa tiiviimmin julkisen sektorin tavoitteiden edistämiseen, jolloin julkista rahoitusta saavien nuorisojärjestöjenkin tehtävänä on edistää osallisuuden kaltaisia julkisesti asetettuja tavoitteita.

Koska sekä järjestöille itselleen että niitä ohjaaville ja rahoittaville tahoille osallisuuden edistäminen on koko ajan tärkeämpää, pitäisi voida tietää missä määrin järjestöt edis-

tävät osallisuuden kokemusta niiden nuorten parissa, joiden kanssa ne toimivat. Tästä juontuu tarve mitata toiminnasta nousevaa osallisuuden kokemusta ja arvioida, miten hyvin sekä yksittäinen järjestö että koko nuorisojärjestökenttä pääsevät tavoitteisiinsa.

”Osallisuus tarkoittaa nuorisoseurassa yhteisöön kuulumista ja mukanaoloa. Jokainen voi vaikuttaa tekemiseen ja osallistua omalla panoksellaan.”

Nuorisolan osaamiskeskus Kentaurin tehtävänä on tukea nuorisojärjestöjen työtä monin eri tavoin. Eräs sen tavoitteista on nuorisolan järjestöjen vaikuttavuuteen liittyvän kyvykkyyden vahvistaminen. Osaamiskeskus on osana tätä toimintaa kehittänyt yhdessä järjestöjen kanssa mittarin nuorisojärjestötoiminnassa syntyvän osallisuuden kokemuksen mittaamiseen. Tässä artikkelissa kuvailemme Kentaurissa toteutettua kehittämisprosessia sekä haasteita, jotka liittyvät osallisuuden kokemuksen mittaamiseen. Mittaamista hankaloittaa se, että osallisuus on hyvin subjektiivinen kokemus, johon voivat vaikuttaa useat tekijät. Aluksi pohdimme, mitä osallisuus merkitsee erityisesti nuorisolan järjestöjen näkökulmasta.

Toimijuutta porukassa – osallisuus järjestötoiminnassa

Osaamiskeskus Kentauri edustaa nuorisotyön ja nuorisoalan järjestöjen kohdalla laajaa osallisuuskäsitystä, jonka keskiössä ovat yhteisöön kiinnittyminen ja kuuluminen, toimijuus ja vaikuttaminen (Sinisalo-Juha ja Tormulainen 2021). Näiden osallisuuden ulottuvuuksien edistämisen tulisi olla myös järjestötoiminnassa olennaista.

Nuorisoalan järjestöt tarjoavat nuorille areenan osallistua ja saada osallisuuden kokemuksia usein matalalla kynnyksellä. Kiilakoski ja Gretschel (2012) kuitenkin muistuttavat, että tämä ei ole automaatio. Osa nuorisojärjestöistä on ottanut nuorten äänen vahvistamisen tehtäväkseen, osa tuottaa palveluita, joiden kautta nuoret voivat toki kokea osallisuutta monin tavoin, mutta on myös aikuisten ehdoilla toimivia nuorisojärjestöjä, joissa nuoret lähinnä avustavat aikuisia toimijoita eikä heillä ole varsinaista vaikutusvaltaa toimintaan. Niinpä osallisuuden kokemukseen ei vahvistu samalla tavalla kaikessa nuorisoalan järjestöjen toiminnassa. Neuvonen (2020) on pro gradu -tutkielmassaan havainnut myös järjestöissä nuoriin kohdistuvien toimenpiteiden olevan usein aikuisten näkökulmasta laadittuja ja normittavia, joissa osallisuus nähdään esimerkiksi ylhäältä määriteltynä aktiivisena kansalaisuutena. Voidaan kysyä, kenen ehdoilla osallisuus järjestöissä toteutuu.

Tämä asia on toki tiedostettu järjestökentällä. Esimerkiksi tässä artikkelissa esimerkkinä oleva Nuorisoseurat hyödyntää työssään Roger Hartin kehittämää osallisuuden portaiden mallia, jossa lapsen ja nuoren vaikutusmahdollisuudet kasvavat sen mukaan, mitä korkeammalle portailla noustaan. Tavoitteena on kehittää toimintaa suuntaan, joissa nuoria tuetaan vaikuttamaan asioihin itse (Nuorisoseurat 2022 b; Turja 2011).

Ajatus siitä, että eri tasoinen osallistuminen järjestön toimintaan tuottaa erilaisia kokemuksia osallisuudesta koskee järjestötoimintaa laajemminkin. Kuten van Der Meer ym. (2009) ovat havainneet, Euroopan maissa harrastuspohjaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä jäsenet ovat useammin porukan mukana toiminnallisessa vapaaehtoisroolissa ja tekemässä

toimintaansa liittyviä päätöksiä kuin erilaisissa etujärjestöissä tai kampanjoivissa aktivistijärjestöissä, joiden toimintaan liittyminen tarkoittaa useammin esimerkiksi rahan lahjoittamista. Kuitenkin he, jotka osallistuvat aktivistijärjestöihin vapaaehtoisina, ovat kiinnostuneempia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja saavat siihen liittyviä osallisuuden kokemuksia. Täten voidaan olettaa, että nuorten harrastusjärjestöissä vahvistuu erityisesti kuulumisen tunne, kun taas aktivistijärjestöissä vahvistuu koettu kyky vaikuttaa. Molemmat ovat olennaisia osallisuuden ulottuvuuksia.

Kiilakoski ja Gretschel (2012) nostavat järjestöjen rinnalle löyhemmän ja järjestäytymättömän kansalaistoiminnan yhteisöt, joissa on mahdollista saada samankaltaisia osallisuuden kokemuksia kuin yhdistyspohjaisessa kansalaistoiminnassa. Tästä artikkelista joudumme kuitenkin rajaamaan tämän toiminnan pois, sillä kehittämistyömme koskee nuorisoalan järjestöjä.

Osallisuudesta ikätasoisesti – miten selvittää eri ikäisten kokemuksia?

Osallisuuden kokemuksen mittaamiselle yhtenäisellä mittarilla on osaamiskeskus Kentaurissa ollut sekä kentältä että opetus- ja kulttuuriministeriöstä nouseva tarve. Eräs osaamiskeskuksen tehtävistä onkin luoda yhteisiä mittareita nuorisoalan järjestöjen käyttöön. Mittarien teema annettiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä: niiden tuli sijoittua kestävä kehityksen viitekehykseen. Käytimme suunnittelutyön pohjana kestävä kehityksen jakoa ekologiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen (Ympäristöministeriö 2022).

Mittarien kehittämistyön tukena osaamiskeskuksella oli nuorisoalan järjestöjen työntekijöistä ja vapaaehtoisista koostuva suunnittelutyöryhmä. Toteutimme ryhmän kanssa erilaisia työpajoja, ja saimme osallistujilta kirjalliset kommentit työskentelyn loppusuoralla. Yhdessä suunnitteluryhmän kanssa päätimme ottaa ensimmäiseksi käsittelyyn sosiaalisen kestävä kehityksen. Sieltä käsittelyyn valikoitui juuri osallisuuden kokemus.

Mittarityöskentely käynnistyi syksyllä 2021 olemassa oleviin työkaluihin tutustumisella. Niistä keskeisimpänä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Osallisuusindikaattori (THL 2022a). Indikaattori on käytössä muun muassa osana FinSote- ja kouluterveyskyselyjä. Vaikka indikaattori on hyödyllinen monissa käyttötarkoituksissa, lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksen mittaamiseen erityisesti järjestötoiminnassa se ei sovellu kovinkaan hyvin, sillä se mittaa yksilön yleistä osallisuuden kokemusta tietyllä hetkellä, eikä sen avulla saada välttämättä tietoa järjestöjen nuorisotyön tuloksellisuudesta. Järjestötoiminnan kehittämisen kannalta hankalaa on myös se, että THL:n osallisuusmittarista lasketaan indikaattoriarvo, eikä yksittäisten vastausten keskiarvoja tarkastella, kun taas järjestöt tarvitsevat usein yksityiskohtaista tietoa siitä, mikä toimii ja mikä ei.

Työskentelyn alkuvaiheessa tuli selväksi, että työn mittarin tulee olla tarpeeksi helppo- ja nopeakäyttöinen, eli toteutuksen tulee olla kevyt. Alusta asti oli myös selvää, että vastaajien ikä tulisi ottaa huomioon. Näin mittarissa on nyt versiot nuoremmille ja vanhemmille vastaajille.

Työstimme osallisuuden kokemusta osallisuuden kolmi- jaon (THL 2022b; Sinisalo-Juha ja Tormulainen 2021) kautta: kuuluminen ja kiinnittyminen, toimijuus sekä mahdollisuus vaikuttaa. Työpajatyöskentelyllä rakensimme jokaiseen kategoriaan väittämiä yhdessä pilottiryhmäläisten kanssa. Editointikierrosten jälkeen valmiissa patteristoissa oli kahdeksan väittämää.

Kahden patteriston väittämällä kartoitetaan samoja asioita, mutta ne on sanoitettu eri tavalla eri ikäisille vastaajille. Esimerkiksi nuorempien mittarissa väittämä ”Pystyn vaikuttamaan porukkani toimintaan” on vanhempien mittarissa muodossa ”Pystyn vaikuttamaan johonkin minulle tärkeään asiaan.” Tässä työstämisessä käytimme apuna osallisuuden kehien ajatusta, jonka mukaan lapsen ja nuoren vaikuttamisen mahdollisuudet kasvavat hänen varttuessaan (Salminen ym. 2021).

Kevään 2022 aikana neljä järjestöä kokeili mittarin käyttöä omaan toimintaansa osallistuneiden nuorten keskuudessa. Kartoitimme mittaripilottiin osallistuneiden järjestöjen kokemuksia yhteisessä fokusryhmäkeskustelussa 26.5.2022. Kokemus mittaamisesta oli sekä työntekijöiden että nuorten keskuudessa positiivinen. Alustavat tulokset osoittivat toiminnan saavan aikaan myönteisiä kokemuksia osallisuudesta, mutta mittarit olivat myös erotteluvia. Yksi järjestö kokeili mittaria erityyppisissä toimintaryhmissä ja huomasi nopeasti niissä olevia eroja. Järjestön edustajat havaitsivat alustavien kokemustensa perusteella, että sillä on merkitystä, tapahtuuko toiminta aikuisten vai nuorten itsensä johtamana. Heidän tulkintansa oli, että nuoret tarvitsevat aikuisten tukea luodakseen itselleen toimintaa, jossa kaikki tuntevat itsensä osallisiksi ja osaksi ryhmää, vaikka toiminta tapahtuisi muuten nuorten ehdoilla.

Kehittämistyön haasteet: tiedämmekö, mikä osallisuutta saa aikaan?

Kun osallisuuden kaltaista subjektiivista kokemusta ryhdytään mittaamaan, keskeinen kysymys on mittaamisen mielekkäys: miten sitä voidaan järjestötoiminnassa mitata tarkasti ja luotettavasti, kun nuoren elämään vaikuttavia tekijöitä ovat järjestöporukan lisäksi perhe, koulu ja monet muut? Tähän haasteeseen pyrimme vastaamaan laatimalla mittarin, joka pureutuu osallisuuden kokemukseen hyvin käytännöllisellä tasolla.

Keskeiseksi haasteiksi nousi ensinnäkin kysymys siitä, miten muokata väittämiä ikätasoisiksi. Ikätasoisuus on tarpeen, jotta saataisiin paras mahdollinen tieto. Samaan aikaan väittämien muokkaaminen tuottaa myös kysymyksen siitä, miten varmistaa väittämien vertailtavuus keskenään. Esimerkkinä tästä yllä mainittu näkemys vaikuttamisen kehistä ja siihen liittyvien kysymysten sanoittaminen.

Toinen osallisuusmittariin liittyvä haaste on sama, joka koskee koko järjestökenttää: miten hankkia tietoa oman toiminnan vaikutuksista vaikkapa vuoden pituisen toiminnan aikana, kun osallistujan elämään ja hyvinvointiin vaikuttavat

monet muutkin asiat? Samaan aikaan järjestön ja yhdistyksen oman toiminnan vaikutukset ovat kuitenkin keskeisin asia, josta tietoa halutaan saada.

Samat teemat puhuttivat fokusryhmäkeskusteluun osallistuneita järjestöjä. Niiden edustajat olivat tyytyväisiä ikäryhmittäin jaettuun kysymyspatteristoihin, mutta he kaipaavat täsmennettyjä ohjeita mittaamisen ajoittamiseen sekä erityisesti tulosten tulkintaan ja kehittämiskohteiden valintaan. Mitä tulokset kertovat? Miten valita kehittämiskohteet silloin, kun mittaamalla saadut tulokset ovat erityisen hyviä? Artikkelin kirjoittajien pitkän arviointikokemuksen perusteella jälkimmäinen haaste on järjestöissä yllättävän yleinen. Haasteen ratkaisemiseksi suosittelemme järjestöille myös esimerkiksi kehittämiskohteiden kaltaista laadullisen tiedon keräämistä. Tämä oli auttanut erästä mukana ollutta järjestöä hyödyntämään paremmin kyselyn avulla saamaansa tietoa. Arvioinnin tärkein tarkoitus onkin auttaa järjestöjä kehittämään omaa toimintaansa.

Osallisuuden kokemuksen mittaaminen on yhteiskunnallinen asia

Kokeilumme on antanut alustavasti tuloksia siitä, että nuorisojärjestöjen työssä nuorten osallisuuden kokemus vahvistuu ja että sitä on mahdollista mitata, kunhan mittaamisen reunaehdot on ymmärretty.

Työskentelyämme Kentaurin mittarityössä ohjaa jatkuvan arvioinnin periaatteiden toteuttaminen. Kun mittaaminen saadaan osaksi yhdistyksen tai järjestön toimintaa, arviointi ei jää toiminnasta irralliseksi, pistemäiseksi asiaksi, vaan siitä tulee kehittämisen työkalu. Ihanteellisesti osallisuusmittari voisi osaltaan olla siis avuksi myös tiedolla johtamisessa. Organisaatio, joka järjestää samankaltaista toimintaa useammassa paikoissa, hyötyy eri paikoista saatavasta tiedosta. Onko jossain poikkeuksellisen hyvät tulokset? Mistä se johtuu? Onko siellä hoksattu jotain, mistä voisimme muualla ottaa oppia?

Tulokset voivat myös kertoa, että haluttuja vaikutuksia ei ole saatu aikaan. Sekin on tärkeää tietoa oman toiminnan kehittä-

miseksi ja antaa mahdollisuuden pohtia, ovatko järjestön toimintamuodot oikeita suhteessa tavoitteisiin, vai pitäisikö kokeilla jotain muuta. Entä ovatko tavoitteet oikein mitoitettuja ja sanoitettuja? Ennakoitujen tulosten ja vaikutusten lisäksi on syytä kiinnittää huomiota toimenpiteisiin, joilla ne saadaan aikaan.

Jos kehitetty mittari otetaan laajemmin käyttöön, se mahdollistaa muun muassa sen, että erityyppisten järjestöjen työtä voidaan verrata osallisuuden näkökulmasta: tuottaako esimerkiksi harrastustoiminta tai poliittinen toiminta erilaisia kokemuksia? Koska jokainen yhdistys ja järjestö on perustettu eri tarkoitusperiä varten, tämä on oletettavaa ja sen tulisi myös olla hyväksyttävää kansalaisyhteiskunnan moninaisuuden ja autonomian näkökulmasta.

Parhaimmillaan tämän kaltainen mittari voi auttaa todentamaan nuorisojärjestöjen työn yhteiskunnallista merkitystä, sen vaikutuksia ja jopa vaikuttavuutta, jos mahdollisimman moni toimija ottaa sen käyttöön ja pystyy raportoimaan toimintansa vaikutuksista. Osallisuus pysyy joka tapauksessa tärkeänä teemana nuorisotyötä tekevien järjestöjen asialistalla.

Kirjoittajat työskentelevät asiantuntijoina Opintokeskus Siviksessä ja Osaamiskeskus Kentaurissa.

Lähteet:

Kiilakoski, T. & Gretschel, A. (2012). *Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Verkkojulkaisu* 57. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf (Viitattu 3.5.2022).

Neuvonen, T. (2020). *Nuorten osallisuus järjestön agendalla – hallintaa vai aitoa osallisuutta*. Pro Gradu –tutkielma, sosiologian laitos, HY.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/323743/Neuvonen_Tanja_Tutkielma_Sosiologia_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Nuorisoseurat (2022a). *Strategia ja arvot*. <https://nuorisoseurat.fi/jarjesto/strategia-ja-arvot/> (Viitattu 4.5.2022).

Nuorisoseurat (2022b) *Nuorisoseurojen osallisuusportaati*. <http://nuorisoseurat.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisoseurojen-osallisuusportaati-2.jpg> (Viitattu 16.5.2022).

Opintokeskus Sivis (2022). *Järjestöjen sivistysvisio*. Teoksessa K. Hannukainen (toim.) *Sivistys nousee yhteisistä*, s. 6-13. Helsinki: Opintokeskus Sivis. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/sivistys_nousee_yhteisista.pdf (Viitattu 31.5.2022).

Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. (2020). *Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa*. Helsinki: valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/VNTEAS_2020_47.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 4.5.2022).

Salminen, J., Lehtonen, P., Rikala, S., Kuusisto, A., Luoma-Halkola, H., Puumala, E., Sointu, L., Wallin, A. & Häikiö, L. (2021). *Osallisuuden kehät: Näkökulmia hyvinvoinnin muotoutumiseen*. *Focus Localis* 3/2021, s. 80-98. <https://journal.fi/focuslocalis/issue/view/7929/1264> (Viitattu 24.5.2022).

Sinialo-Juha, E. & Tomulainen, A. (2021) *Osallisuus*. Teoksessa A. Tomlainen (toim.) *Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisolaan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen*, s. 84-88. Helsinki: Osaamiskeskus Kentauri. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2021/04/kompas-si-osaamiskeskus-kentaurin-matkaan-2021-humak.pdf> (Viitattu 4.5.2022).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2022a). *Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asetetussa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta> (Viitattu 23.5.2022).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2022b). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asetetussa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet> (Viitattu 30.5.2022).

Turja, L. (2011). *Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään* 05/2011, s. 24-35. <https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf> (Viitattu 30.5.2022).

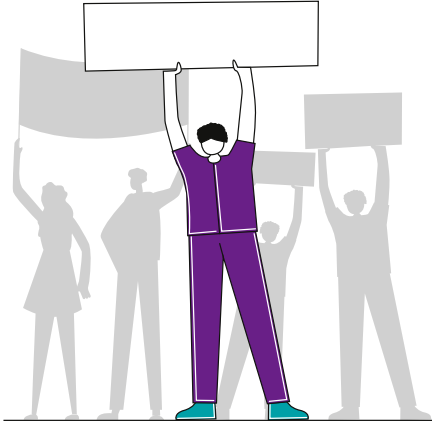
Van der Meer, T. W. G. Te Grotenhuis, M. & Scheepers, P. L. H. (2009). Three Types of Voluntary Associations in Comparative Perspective: The Importance of Studying Associational Involvement through a Typology of Associations in 21 European Countries. *Journal of Civil Society* 5(3): 227-241. <https://www.tomvandermeer.nl/wp-content/uploads/2021/06/34-Van-der-Meer-Grotenhuis-Scheepers-2010-1p.pdf> (Viitattu 16.5.2022).

Ympäristöministeriö (2022) *Mitä on kestävä kehitys?* <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys> (Viitattu 30.5.2022)

Haastatteluaineisto:

Muistiinpanot fokusryhmän tapaamisesta 26.5.2022

Yhdessä vai yksin – osallisuus ja yksinäisyys nuorten harrastus- ja järjestötoiminnassa

Eeva Sinisalo-Juha, Osaamiskeskus Kentauri

Tämä artikkeli perustuu järjestöalan osaamiskeskus Kentaurin sekä Talous ja nuoret TATin keräämään Nuorten tulevaisuusraportin aineistoon, johon vastasi keväällä 2021 lähes 15 000 nuorta. Artikkelitarkastelee kyseisen aineiston pohjalta nuorten kokemusta osallisuudesta harrastus- ja järjestötoiminnassa. Siitä saa kiinnostavan kuvan muun muassa nuorten omista kokemuksista osallisuudesta yhteisöihin tai yhteiskuntaan. Osallisuuden kokemuksen vastapuolella on nuorten kokema yksinäisyys, josta myös teen joitain nostoja.

Osallisuus käsitteenä

Tutkijakollegani Aino Tormulaisen kanssa havaitsimme työmme alkumetreillä, että Kentaurille on annettu tutkittaviksi useita käsitteitä, kuten harrastus, nuorisoyhteisö tai osallisuus, joiden määrittely on moninaista. Työskentelymme aluksi koostimme artikkelikirjan, jossa käymme läpi ja haemme määritelmiä näihin Kentaurin tutkimuksessa keskeisiin käsitteisiin. Määrittelyihin voi tutustua artikkelikirjassa Kompassi Kentaurin matkaan (Tormulainen 2021).

Julkaisun valmistuttua pohdimme myös koko Kentaurin henkilöstön kanssa, mitä osallisuus käsitteenä meille ja Kentaurille tarkoittaa. Tässä alla sanapilvenä kentaurilaisten vastauksia kysymykseen siitä, mikä saa meidät tuntemaan osallisuutta. Kokemus yhteisöstä ja toisaalta hyväksynnästä olivat meille tärkeä viesti osallisuudesta.

Kuva 1: Sanapilvi kentaurilaisten osallisuuden kokemuksista

Nuorten tulevaisuus -kysely 2021

Seuraavassa esittelen joitakin perustietoja Kentaurin ja TAT:n toteuttaman Nuorten tulevaisuus -kyselyn 2021 vastaajista. Vastaajat olivat pääasiassa syntyneet vuosien 2001 ja 2007 välillä ja heistä 70 prosenttia vuosina 2005 ja 2006, eli he olivat vastaushetkellä vuoden 2021 keväällä 14–16-vuotiaita. Alla olevista taulukoista voi nähdä vastaajien sukupuolija-kauman, missä oppilaitoksessa he opiskelivat sekä äidinkielen. Äidinkielen osalta vastaajia pyydettiin nimeämään, jos heillä on toinen yhtä vahva kieli. Tulosten perusteella vaikuttaa, että erityisesti pelaamista harrastavat nuoret ovat ilmoittaneet toiseksi kielekseen englannin, jolloin saattaa olla, että he ovat vastanneet kysymykseen toisesta vahvasta kielestä, eivätkä toisesta äidinkielestä.

Vastaajien sukupuoli	Lukumäärä (n=14 939)	Osuus kaikista vastaajista
Tyttöjä	7 795	52 %
Poikia	6 117	41 %
Muun sukupuolisia	425	3 %
Ei halua kertoa	584	4 %

Taulukko 1: Vastaajien sukupuoli

Vastaajien oppilaitos	Lukumäärä (n=14 939)	Osuus kaikista vastaajista
Peruskoululaisia	11 486	77 %
Lukiolaisia	2 168	15 %
Toisen asteen ammatillisen opiskelijoita	1 285	7 %

Taulukko 2: Vastaajien oppilaitos

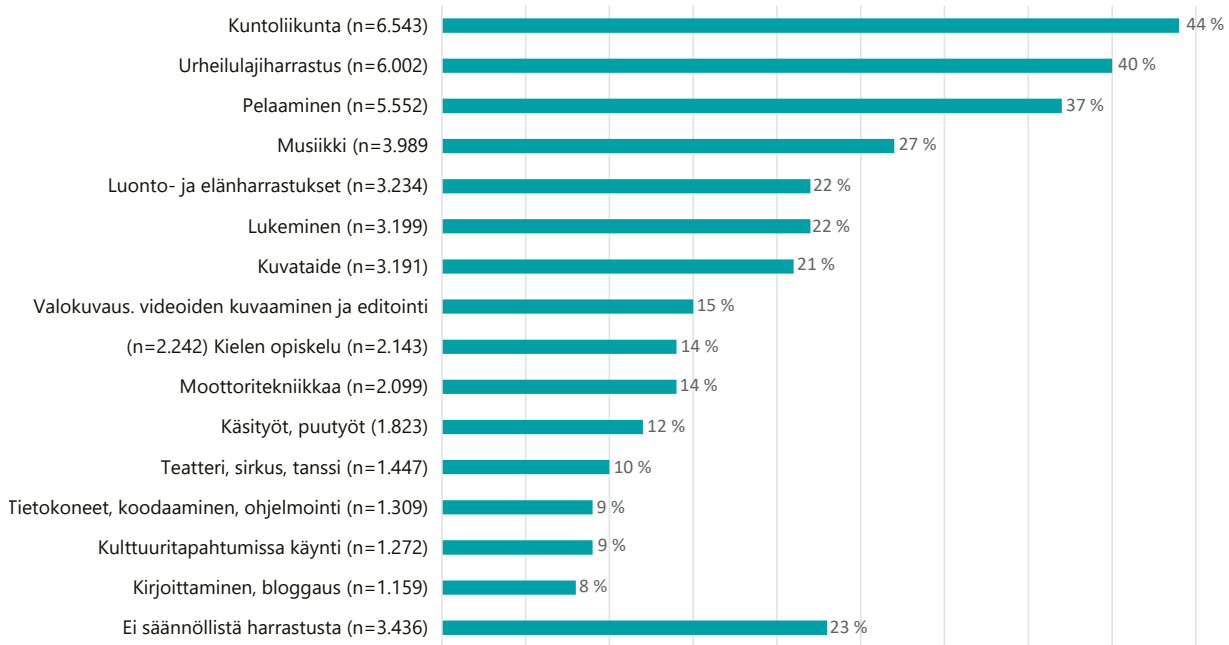
Vastaajien äidinkieli	Lukumäärä (n=14 939)	Osuus kaikista vastaajista
Suomi	14134	95 %
Ruotsi	826	6 %
Venäjä	292	2 %
Viro	132	1 %
Somali	200	1 %
Arabia	192	1 %
Englanti	3054	20 %
Muu	412	3 %

Taulukko 3: Vastaajien äidinkieli

Kevään 2021 kyselyyn lisättiin osiot Kentaurin tutkimustarpeisiin. Nämä kysymykset liittyivät nuorten osallistumiseen toimintaan erilaisissa järjestöissä tai harrastuksissa. Nuorista yli puolet osallistui urheiluseuran tai liikuntajärjestöjen toimintaan. Neljännes puolestaan toimi nuorten harrastusjärjestössä, kuten partio, 4H tai Prometheus-leirin tuki. Kyselyn luokittelussa muut harrastusjärjestöt tarkoittavat esimerkiksi VPK-toimintaa tai metsästysseuroja. Huomion arvoista on myös se, että neljännes nuorista ei osallistu minkään järjestön toimintaan. Alla olevassa kuviossa näkyy kooste nuorten osallistumisesta eri järjestöjen toimintaan.

Kuvio 2: Nuorten osallistuminen järjestötoimintaan

Kuvio 3: Nuorten osallistuminen harrastustoimintaan

Kun nuorilta kysyttiin heidän harrastamisestaan, kuntoliikunta ja urheilulajiharrastaminen olivat yleisimpiä. Seuraavaksi eniten nuoret harrastivat pelaamista, joka tässä yhteydessä tarkoittaa tietokone-, mobiili-, lauta- tai vaikkapa roolipelejä. Samalla lähes neljänneksellä nuorista ei ollut säännöllistä harrastusta. Seuraavassa kuviossa 3 on yhteenveto nuorten harrastamisesta.

Lisäksi Kentaurin tutkimustyötä kiinnostavissa kysymyksissä paneuduttiin muun muassa siihen, mitä nuoret kokevat saavansa tai oppivansa harrastuksistaan. Kyselyyn liitettiin myös niin kutsutusta Schwarzin mittaristosta soveltaen 40 asenneväittämää. Näiden väittämien pohjalta on rakennettu summamuuttujia, joista esimerkkinä tässä artikkelissa hyödyntämäni ”Osallisuus yhteisöissä” ja ”Osallisuus yhteiskunnassa”.

Järjestötoiminta ja nuorten kokemus osallisuudesta

Nuorten tulevaisuuskysely mahdollistaa nuorten osallisuuden kokemuksen tarkastelun kahden eri summamuuttajan avulla. Toinen niistä mittaa nuoren kokemusta osallisuudesta yhteisöihin ja toinen yhteiskuntaan. Näiden summamuuttajien avulla avautuu kiinnostavia näkökulmia nuoren harrastamisen tai järjestötoimintaan osallistumisen vaikutuksesta nuorten kokemukseen osallisuudesta. Tämän pelkästään kvantitatiivisen aineiston perusteella ei voi osoittaa mitään syy-seuraussuhteita, mutta kiinnostavia pohdinnan ja tulevan syventävän tutkimuksen aiheita sen sijaan kyllä.

Kun verrataan nuorten osallistumista eri järjestöjen toimintaan ja heidän kokemustaan osallisuudesta, muutama havainto kiinnittää huomion. Ensinnäkin ne nuoret, jotka osallistuivat liikunta- tai urheiluseurojen toimintaan, kokevat kaikkein vahvinta osallisuutta sekä yhteisöihin että yhteiskuntaan. Mistään muusta järjestötoiminnasta ei tämän aineiston perusteella löydy vastaavia lukuja.

Kun katsotaan muiden järjestöjen toimintaan osallistuvien nuorten tuloksia, voidaan todeta, että osallisuus yhteisöihin on kaikkiaan positiivinen, mutta ei erityisen vahvasti. Esi-

merkiksi luonnonsuojeluun liittyvissä järjestöissä toimivien nuorten kokemus osallisuudesta yhteisöihin vaikuttaisi olevan heikkoa. Hyvin yllättäen nuorten harrastusjärjestöt, kuten partio, 4H tai Prometheus -leirin tuki eivät myöskään näyttäisi tuottavan nuorille sen erityisempää osallisuuden kokemusta yhteisöihin. On hämmentävää pohtia sitä, että esimerkiksi partiossa toiminta on ryhmälähtöistä, mutta se ei silti näytä tuottavan kokemusta osallisuudesta yhteisöihin. Toki tämän aineiston perusteella ei voi tehdä mitään pidemmälle meneviä johtopäätelmiä. Niitä varten olisi kerättävä toisenlainen aineisto. Lisäksi on muistettava, että aineisto on kerätty koronakeväänä 2021, jolloin järjestöt eivät saaneet mahdollisuutta tavanomaiseen, ehkä yhteisöllisempään toimintaan.

Tulosten perusteella osallisuus yhteiskuntaan vahvistuu järjestötoiminnassa. Kaikkein eniten se siis vahvistuu liikunta- ja urheiluseuroissa, mutta myös kulttuurijärjestöjen, vaikuttajaryhmiin tai -verkostoihin, opiskelijajärjestöjen ja seurakuntien tai uskonnollisten järjestöjen toimintaan osallistuvilla nuorilla. Vastaajien iän perusteella voi arvailla, että seurakunnan toimintaan osallistuminen voisi liittyä rippikoulutoimintaan. Kiinnostavaa on toki se, että vapaapalokunta-, maanpuolustus- ja metsästysjärjestöissä, vertaistuki-, potilas- tai vammaisjärjestöissä, luonnon- tai ympäristönsuojelujärjestöissä tai poliittisten puolueiden lapsi- tai nuorisojärjestöissä kokemus osallisuudesta yhteiskuntaan jää kovin kevyeksi. Näiden järjestöjen toiminnan voisi ajatella kiinnittyvän jollain tavoin yhteiskuntaan.

Ainoastaan niillä nuorilla, jotka eivät lainkaan osallistu järjestöjen toimintaan, kokemus osallisuudesta sekä yhteisöihin että yhteiskuntaan on negatiivinen, kaiken lisäksi merkittävästi. Heitä oli neljännes kyselyyn vastanneista nuorista. Tämän aineiston perusteella voisi todeta, että osallistuminen järjestötoimintaan vaikuttaa positiivisemmin nuorten kokemukseen osallisuudesta kuin se, että ei osallistuisi järjestötoimintaan. Alla olevassa taulukossa on yhteenvetoa tuloksista.

	Osallisuus yhteisöihin	Osallisuus yhteiskuntaan
Urheiluseura tai liikuntajärjestö (n=7.804)	0,114*	0,139*
Nuorten harrastusjärjestö (n= 3.506)	0,031*	0,08*
Kulttuurijärjestö (n=2.407)	0,044*	0,134*
Opiskelijajärjestö (n=2.265)	0,057*	0,125*
Luonnon- tai ympäristönsuojelujärjestö (n=305)	0,003	0,036*
Vertaistuki-, potilas- tai vammaisjärjestö (n=254)	0,01*	0,017*
Poliittisen puolueen lapsi- tai nuorisjärjestö (n=301)	0,013*	0,042*
Yhteiskunnallisen vaikuttamisen järjestö, hyväntekeväisyys- ja avustusjärjestö (n=484)	0,01*	0,064*
Uskonnolliset järjestöt ja seurakunnat (n=2.312)	0,074*	0,103*
Muut harrastusjärjestöt (n=1.327)	0,045*	0,017*
Vaikuttajaryhmät ja -verkostot (n=976)	0,036*	0,128*
Ei järjestöosallistumista (n=3.697)	-0,126*	-0,169*

Taulukko 4: Nuorten järjestötoiminta ja kokemus osallisuudesta

Osallisuuden kokemus ja nuorten harrastaminen

Vastaavasti nuorten kokemusta osallisuudesta voidaan tarkastella heidän harrastamisensa kautta. Onkin kiinnostavaa tarkastella, kuinka nuorten kokemus osallisuudesta vaihtelee eri harrastusten kohdalla. Tuloksista nousee esiin yksi vahva tulos, joka on linjassa edellä esitetyn järjestötoiminnan osalta. Kaikkein vahvinta osallisuuden kokemus sekä yhteisöihin että yhteiskuntaan on niillä nuorilla, joiden harrastuksena on urheilulajiharrastus. Toiseksi vahvinta tämä on kuntourheilun harrastajilla. Voidaan toki olettaa, että kyseessä on pitkälti samoja eli urheiluseuratoimintaan osallistuvia ja liikuntaa harrastavia nuoria. Muutoin kokemusta osallisuudesta yhteisöihin hieman vahvistaa moottoritekniikan sekä teatterin, sirkuksen ja tanssin ja valokuvauksen, videoiden kuvaamisen ja editoinnin harrastaminen. Pääosin harrastaminen ei tuota nuorille kokemusta osallisuudesta yhteisöihin.

Toiseksi vahvin kokemus osallisuudesta yhteiskuntaan muodostui - ehkä yllättäenkin - lukemisen harrastajilla. Muita positiivisesti vaikuttavia harrastuksia ovat esimerkiksi kulttuuri-tapahtumissa käyminen, kielen opiskelu sekä kirjoittaminen ja bloggaus. Harrastamisella vaikuttaisi olevan positiivista yhteyttä kokemukseen osallisuudesta yhteiskuntaan.

Poikkeuksen muodostavat moottoritekniikan harrastajat, jolla tarkoitetaan tässä kyselyssä autojen tai mopojen tuunausta ja moottoriurheilua, sekä pelaamisen harrastajat. Näiden kummankin harrastuksen parissa toimivien nuorten kokemus osallisuudesta yhteiskuntaan oli negatiivinen. Negatiivisella kokemuksella tarkoitetaan tässä sitä, että heidän elämässään ei vaikuta olevan kokemusta osallisuudesta yhteiskuntaan.

Moottoriteknikan harrastajien vastauksissa näkyi kuitenkin kokemusta osallisuudesta yhteisöihin. Sen sijaan pelaajilla sekin oli negatiivinen. Moottoriteknikan harrastajien osalta mielikuvituksen tuottaa kuvaa mopomiitistä, jossa voidaan vähätellä yhteiskunnan asettamia sääntöjä hyvin ikävinkin seurauksin, kuten muun muassa Länsi-Uudellamaalla yhtenä viikonloppuna syksyllä 2022 sattui (Viranomaisuutiset 2022).

Pelaajien osalta huomiota kiinnittää erityisesti se, että he eivät ylipäätään koe osallisuutta. Joidenkin pelien osalta on jo pidempään huolta herättänyt pelaajien ja pelikulttuurien toksisuus. Niiden piirissä on nuorten itsensä kertomana naisvihaa, rasismia ja vihapuhetta (mm. Sutila 2020). Voidaanko ajatella, että tällä ilmiöllä olisi yhteyttä kokemukseen osallisuudesta? Se ei selviä tästä aineistosta, mutta olisi mielenkiintoinen syvemmän tarkastelun aihe. Mielenkiintoisesti sekä moottoriharrastajista että pelaajista enemmistö on poikia: moottoriteknikan harrastajista 75 prosenttia ja pelaajista 60 prosenttia. Tulosten perusteella voisi olla hyvä miettiä, voitaisiinko osallisuuden kokemusta jollain tavalla vahvistaa näiden harrastajien parissa.

Vastaajien sukupuoli	Pelaaminen	Moottoriteknikka
Mies	62 %	75 %
Nainen	30 %	20 %
Muu	4 %	2 %
En halua sanoa	4 %	3 %

Taulukko 5: Pelaajien ja moottoriteknikkaa harrastavien sukupuolijakaumat

Kaikkein eniten kokemusta osallisuudesta sekä yhteisöihin että yhteiskuntaan heikentää kuitenkin se, että nuorella ei ole yhtään säännöllistä harrastusta. Harrastamisella itsellään vaikuttaa olevan merkitystä kokemukseen osallisuudesta yhteiskuntaan. Sen sijaan sillä ei ole vastaavaa merkitystä, että harrastaako nuori yksin vai ryhmässä. Seuraavassa taulukossa on yhteenvedoa harrastamisen ja osallisuuden kokemusten suhteesta.

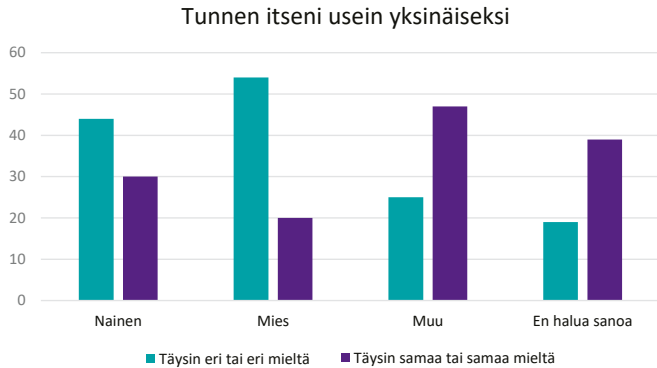
	Osallisuus yhteisöihin	Osallisuus yhteiskuntaan
Kuntoliikunta (n=6.543)	0,121*	0,146*
Urheilulajiharrastus (n=6.002)	0,141*	0,111*
Pelaaminen (n=5.552)	-0,079*	-0,02*
Musiikki (n=3.989)	0,036*	0,095*
Luonto- ja eläinharrastukset (n=3.234)	-0,001	0,08*
Lukeminen (n=3.199)	-0,088*	0,179*
Kuvataide (n=3.191)	-0,056*	0,058*
Valokuvaus, videoiden kuvaaminen ja editointi (n=2.242)	0,023*	0,075*
Kielen opiskelu (n=2.143)	-0,028*	0,115*
Moottoriteknikkaa (n=2.099)	0,056*	-0,077*
Käsityöt, puutyöt (n=1.823)	-0,009	0,03*
Teatteri, sirkus, tanssi (n=1.447)	0,039*	0,085*
Tietokoneet, koodaaminen, ohjelmointi (n=1.309)	-0,022*	0
Kulttuuritapahtumissa käynti (n=1.272)	0,016*	0,132*
Kirjoittaminen, bloggaus (n=1.159)	-0,021*	0,105*
Ei säännöllistä harrastusta (n=3.436)	-0,123*	-0,128*

Taulukko 6: Nuorten harrastaminen ja kokemus osallisuudesta

Nuorten kokema yksinäisyys

Osallisuuden käänköpuolelta löytyy kokemus yksinäisyydestä, joka on suomalaisten nuorten hyvinvoinnin mahdollisesti suurin uhka. Se vaikuttaa sekä fyysiseen terveyteen että mielenterveyteen. Yksinäisyyteen liittyy myös jonkinlainen stigma, joka saa muut ihmiset häviämään ympäriltä. Samalla yksinäiselle nousee helposti häpeän kokemus omasta yksinäisyydestään. Kaiken tämän lisäksi yksinäinen ei pääse harjaannuttamaan sosiaalista kompetenssiaan, jolloin sosiaalinen kömpelyys vie huomion. Jos näin on käynyt, on helppoa päättää jäädä ulkopuolelle. (Mm. Gretchel & Myllyniemi 2017,34; Sinisalo-Juha 2021.)

Nuoret vastasivat kyselyssä viisiportaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä) väittämään ”Tunnen itseni usein yksinäiseksi”. Ylipäättään muunsukupuoliset ja ne nuoret, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan, kertoivat kokevansa eniten yksinäisyyttä. Tytöt kokivat enemmän yksinäisyyttä kuin pojat. Sukupuoli näyttäisi vaikuttavan yksinäisyyden kokemukseen.

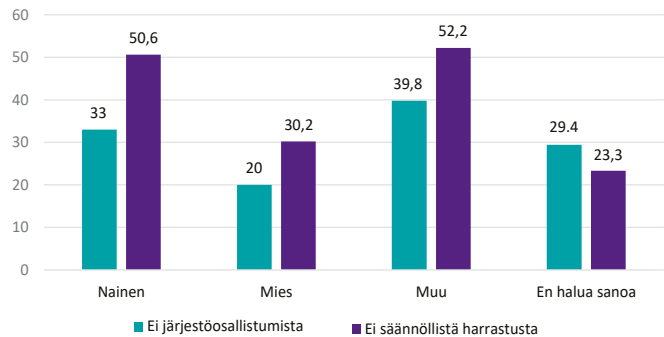
Kuvio 4: Tunnen itseni usein yksinäiseksi sukupuolen mukaan

Pääsääntöisesti pojat kokivat vähiten yksinäisyyttä järjestöjen toiminnassa. Eniten yksinäisyyttä kokivat muunsukupuoliset ja ne nuoret, jotka eivät halunneet ilmoittaa sukupuoltaan. Mielenkiintoisena poikkeuksena ovat luonnon- ja ympäristönsuojelujärjestöjen toimintaan osallistuvat. Niissä yksinäisyyttä kokivat kaikkein eniten pojat ja vähiten muunsukupuoliset sekä he, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan. Poliittisten puolueiden lapsi- tai nuorisojärjestöjen toimintaan osallistuvat tytöt kokivat eniten yksinäisyyttä. Lähes yhtä paljon yksinäisyyttä kokivat myös luonnon- ja ympäristönsuojelujärjestöjen toimintaan osallistuvat. Vähiten tytöt kokivat yksinäisyyttä urheiluseuroissa tai opiskelijajärjestöissä. Poikien osalta vähiten koettiin yksinäisyyttä urheiluseuroissa sekä vapaapalokunnan tai metsästysseuran toiminnassa.

Kun puolestaan verrataan eri harrastuksiin osallistuvien nuorten vastauksia heidän kokemukseensa yksinäisyydestä, on muunsukupuolisten ja niiden nuorten, jotka eivät ha-

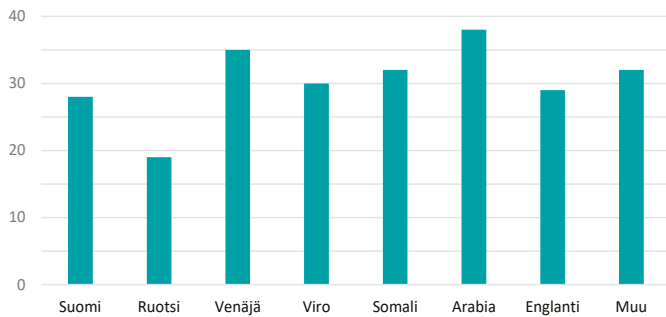
lua kertoa sukupuoltaan kokemus yksinäisyydestä vahvinta. Kaikissa harrastuksissa tytöt kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin pojat. Kaikkein vähiten pojista kokevat yksinäisyyttä ne, jotka harrastavat urheilua, kuntoliikuntaa, moottoritekniikkaa tai pelaamista.

Kiinnostavasti ne nuoret, jotka eivät ole halunneet kertoa sukupuoltaan ja jotka eivät osallistu harrastustoimintaan, kokevat vähemmän yksinäisyyttä kuin ne samaan ryhmään kuuluvat nuoret, jotka osallistuvat johonkin harrastustoimintaan. Valitettavasti tästä ryhmästä on rajallisesti saatavissa tietoa tämän kyselyn vastauksista, mutta vaikuttaisi siltä, että jälkimmäisen ryhmän voi olla haasteellista löytää paikkaansa järjestö- tai harrastustoiminnassa. Näiden nuorten harrastamiseen voisikin olla hyvä miettiä jonkinlaisia tukitoimenpiteitä. Muiden sukupuolten osalta toimintaan osallistuvat nuoret kokivat vähemmän yksinäisyyttä kuin ei-osallistuvat.

Kuvio 5: Itsensä yksinäiseksi kokevia nuoria, jotka eivät osallistu järjestö- tai harrastustoimintaan

Äidinkielen suhteen kaikkein vähiten yksinäisyyttä kokivat ruotsinkieliset nuoret ja toiseksi vähiten suomenkieliset. Kaikkein eniten yksinäisyyttä kokivat arabian- ja venäjänkieliset nuoret. Äidinkiellellä näyttäisi olevan vaikutusta koettuun yksinäisyyteen.

Kuvio 6: Itsensä yksinäiseksi kokevat nuoret äidinkielen mukaan

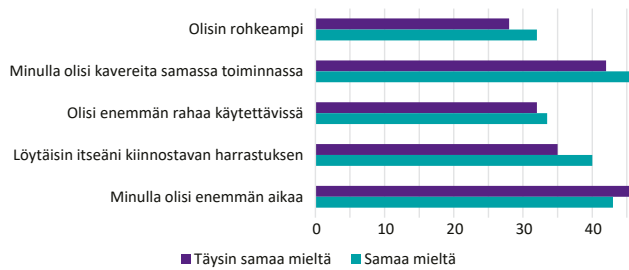
Nuorilta kysyttiin myös, miten tärkeänä he pitivät sosiaalisen elämänsä aktiivisuutta. Esimerkiksi kuntourheilun ja liikuntalajien harrastajille sosiaalisesti aktiivinen elämä vaikutti olevan hyvin tärkeää. Mielenkiintoista onkin tarkastella sitä, miten sosiaalisen elämän aktiivisuus näyttäytyy yksinäisyyden kokemuksen rinnalla. Esimerkiksi liikuntaa ja urheilua harrastavat nuoret eivät kokeneet olevansa yksinäisiä ja samalla sosiaalisesti aktiivinen elämä on heille tärkeää. Heillä oli myös hyvin vahva kokemus osallisuudesta sekä yhteisöihin että yhteiskuntaan. Vastaavasti lukemista ja kuvataiteita harrastaville sosiaalisesti aktiivinen elämä ei näyttäydä tärkeänä, mutta samaan aikaan he kokevat itsensä yksinäisiksi. Sen sijaan moottoritekniikan harrastajille sosiaalisesti aktiivinen elämä on tärkeää, eivätkä he koe olevansa yksinäisiä. Heillä oli myös vahva kokemus osallisuudesta yhteisöihin. Nämä nuoret vaikuttaisivat toimivan omissa ryhmissään, joissa ei koeta yksinäisyyttä. Tietokoneita ja pelaamista harrastavat nuoret puolestaan eivät pidä sosiaalisesti aktiivista elämää tärkeänä, eivätkä koe olevansa juurikaan yksinäisiä. Kuten edellä todettiin, he eivät koe lainkaan osallisuutta yhteisöihin, eivätkä oikeastaan yhteiskuntaankaan. Tämä olisi myös hyvin kiinnostava lähemmän selvittelyn aihe. Alla olevassa taulukossa on eri harrastusten korrelaatiot näistä kahdesta muuttujasta.

Nuorilta tiedusteltiin myös, mikä voisi lisätä heidän haluaan ja mahdollisuuksiaan harrastaa. Esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallisahan ajatuksena on ollut mahdollistava harrastaminen kaikille nuorille. Kun tuloksia katsoo itsensä yksinäisiksi kokeneiden nuorten osalta, kaikkein tärkeintä oli, että olisi enemmän aikaa.

	Tunnen itseni yksinäiseksi	Minulle on tärkeää, että sosiaalinen elämäni on aktiivista
Kuvataide	,161**	-,075**
Käsityöt, puutyöt	,046**	-,035**
Moottoritekniikkaa	-,075**	,037**
Teatteri, sirkus, tanssi	,053**	,044**
Lukeminen	,082**	-,094**
Kirjoittaminen, bloggaus	,100**	-,030**
Musiikki	,079**	,018*
Kuntoliikunta	-,042**	,174**
Urheilulajiharrastus	-,112**	,155**
Kulttuuritapahtumissa käynti	,066**	,022**
Valokuvaus, videoiden kuvaaminen ja editointi	,097**	0,00
Tietokoneet, koodaaminen, ohjelmointi	,017*	-,058**
Pelaaminen	0,01	-,100**
Kielen opiskelu	,082**	-,043**
Luonto- ja eläinharrastukset	,034**	-,019*

Taulukko 7: Yksinäisyyden kokemus ja sosiaalisen elämän aktiivisuuden tärkeys joidenkin harrastusten suhteen.

Toiseksi tärkein harrastuksen aloittamisen mahdollistaja oli se, että nuorella olisi kaveri samassa toiminnassa. Tästä herää kysymys, mistä löytyisi yksinäiselle nuorelle se kaveri, jonka kanssa voisi osallistua harrastukseen. Nuorten vastauksissa on pohdittavaa nuorten harrastamisen suunnittelijoille. Miten nuorta voitaisiin rohkaista osallistumaan ja olisiko harrastukseen mahdollista toteuttaa jonkinlainen ”sisäänheittäjäkaveri”-malli? Lisäksi yksinäisten nuorten vastauksista nousivat esille myös kiinnostavan harrastuksen löytäminen, rahan puute sekä oman rohkeuden epäily.

Taulukko 8: Niiden nuorten, jotka ovat olleet samaa tai täysin samaa mieltä väittämästä "Koen itseni usein yksinäiseksi" viisi tärkeintä vastausta kysymykseen "Mikä voisi lisätä haluasi ja mahdollisuuksiasi harrastaa?"

Mitä näistä tuloksista pitäisi ajatella?

Ensimmäisenä nousee mieleen liikunnan ja urheilun merkitys. Niillä on vahva yhteys nuorten kokemaan osallisuuden niin yhteisöihin kuin yhteiskuntaankin. Näille nuorille sosiaalisesti aktiivinen elämä on tärkeää, eivätkä he koe olevansa yksinäisiä. Liikunnan parissa niin seuroissa kuin harrastuksissa tehdään jotain erityisen hyvin ja siihen kannattaisi perehtyä syvällisemmin. Löytyisikö sieltä jotain, mitä voitaisiin levittää myös muihin järjestöihin ja harrastuksiin, jotta nuorten kokemusta osallisuudesta voitaisiin vahvistaa?

Tuloksistahan voi myös huomata, että joka tapauksessa ne nuoret, jotka osallistuvat järjestötoimintaan tai harrastuksiin, kokevat selvästi vahvempaa osallisuutta kuin nuoret, jotka eivät osallistu. Jo osallistuminen itsessään näyttäisi tuottavan myös jotain osallisuutta. Osallisuuden kokemusta taas voi pitää nuoren hyvinvointia edistävänä tekijänä.

Moottoritekniikkaa ja pelaamista harrastavat nuoret vaikuttavat olevan muista eroavia ryhmiä. Kumpikin harrastus itsessään on positiivinen, mutta miten voitaisiin luoda nuorille iloista harrastuskulttuuria, jossa toisia ja yhteisiä sääntöjä kunnioitettaisiin? Tärkeää on varmistaa, harrastaminen ei tuota nuoren tulevaisuudelle esteitä esimerkiksi vammautumisen tai kiusaamisen vuoksi. Harrastamisen turvallisuus on tärkeää, vaikka harrastukseen liittyisi vaikkapa oman tai-

turuuden esittely kuljettajana. Olisikin hyvä tutustua lähemmin pelaamista ja moottoritekniikkaa harrastaviin nuoriin ja löytää yhdessä heidän kanssaan ratkaisuja siihen, miten yhteiskuntaa kohtaan koettua osallisuutta voitaisiin vahvistaa.

Yksi erityinen aineistosta nouseva kysymys on eri sukupuolet. Niiden, jotka eivät halua kertoa sukupuoltaan ja muunsukupuolisten nuorten profiilit piirtyvät erilaisiksi kuin tyttöjen ja poikien. Heidän vastauksistaan näkyy vahva yksinäisyys. Ehkä vieläkin hälyttävämpää on se, että niistä nuorista, jotka eivät halua ilmoittaa sukupuoltaan ja jotka eivät harrasta, löytyy vähemmän yksinäisiä kuin niistä, jotka harrastavat. Harrastaminen vaikuttaisi tuottavan näille nuorille yksinäisyyttä.. Sukupuolten moninaisuudesta toki puhutaan jo luontevasti, mutta herää kysymys, miten nuorelle voidaan mahdollistaa osallistuminen toimintaan siten, että hän kokee tulevaisuutensa hyväksytyksi omana itsenään.

Yksinäisyyteen puuttuminen lienee vahvimpien toimenpiteiden osallisuuden vahvistamisessa. Se on kuitenkin hyvin haastava kysymys. Yksinäisyys on juurisyy moniin somaattisiin sairauksiin ja sen tuhovoima identiteettiään rakentavalle nuorelle on raju. Samalla yksinäinen nuori ei saa luontevaa mahdollisuutta harjoittaa sosiaalisia kompetenssejaan. Yksinäisyys on tragedia yksilölle ja menetys yhteiskunnalle. Lienee selvää, että meillä ei ole varaa menettää nuoria yksinäisyyteen.

Lähteet:

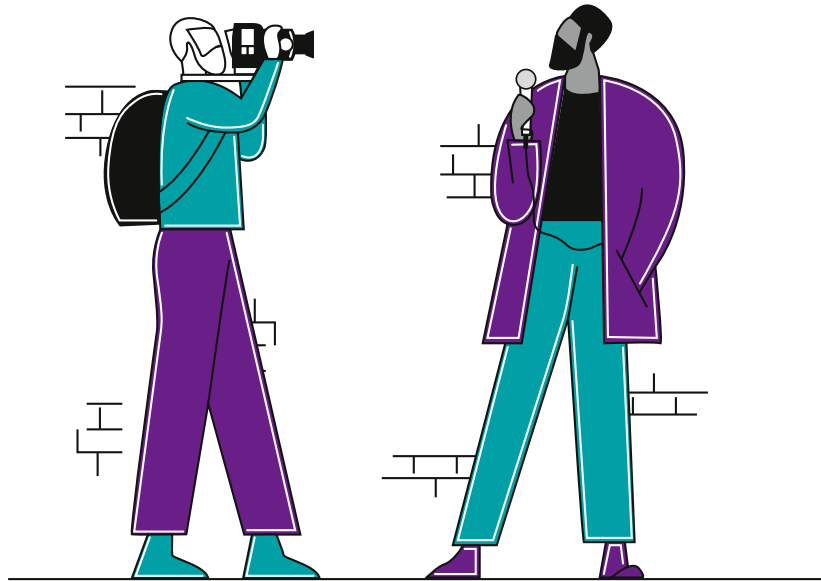
Gretchel, A. & Myllyniemi, S. (2017). *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://urlyfi/RLT>

Sinisalo-Juha, E. (2021). "Jokaisella tulisi olla joku, joka uskoo ja kannustaa." Järjestöjen mahdollisuudet nuorten kokeman yksinäisyyden selättämisessä. Teoksessa M. Roine & E. Sinisalo-Juha (toim.). *Järjestöt toimintakyvyn edistäjinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu 121, 61–65.

Sutila, M. (2020). *Non-Toxic – Pelikasvatusta kotona ja koulussa*. Helsinki: Helsingin kaupunki, Kulttuuri ja vapaa-aika / nuorisopalvelut.

Tormulainen, A. (toim.) (2021). *Kompassi Osaamiskeskus kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisovalinnan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu 122.

Viranomaisuutiset (2022) *Länsi-Uudenmaan poliisin liikenneraportti viikonlopulta tarjoaa lähinnä surullista luettavaa*. <https://viranomaisuutiset.fi/lansi-uuden-maan-poliisin-liikenneraportti-viikonlopulta-tarjoaa-lahinna-surullista-luettavaa/>. (Viitattu 19.10.2022)

Nuorten osallisuus ja etsivä nuorisotyö – mitä etsivän nuorisotyön uusi tavoitemittari niistä kertoo?

Miikka Piironen, Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus, Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Perehdyn artikkelissa etsivän nuorisotyön tavoitteisiin ja toimintaan osallisuuden parissa käyttämällä aineistona PA-Rent-tilastointijärjestelmällä ja sen uudella tavoitemittarilla kerättyä tietoa.¹ Kyseessä on ensimmäinen katsaus Etsivän nuorisotyön osaamiskeskuksessa vuosina 2019–2020 kehitettyyn ja vuonna 2021 valtakunnallisesti käyttöön otettuun tapaan dokumentoida sitä, minkälaiset tavoitteet etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan luonnehtivat heidän työtään. Samalla selviää, kuinka etsivät kokivat nuorten tilanteiden ja tarpeiden pohjalta asetettujen tavoitteiden toteutuneen ohjauksessa olleiden nuorten kohdalla vuonna 2021.

Esitän, että tavoitemittarin avulla etsivän nuorisotyön tavoitteellista toimintaa nuorten kanssa kyetään vihdoin hahmotamaan ja kenties jopa alustavasti arvioimaan työmuodolle ominaisista nuorisotyöllisistä lähtökohdista käsin. Tulosten perusteella voidaan myös tehdä päätelmiä etsivien nuorisotyöntekijöiden tekemän – mutta aiemmin hallintotasoisissa ja virallisissa tarkasteluissa näkymättömiin jääneen – osallisuustyön laajuudesta, kohdentumisesta ja asemasta osana etsivää nuorisotyötä. Osallisuustyön varsinaisen luonteen ja sitä koskevien arkisten neuvottelujen, kokemusten ja vaikutusten valottaminen jää kuitenkin tulevien tutkimusten tehtäväksi.

¹ Kiitän artikkeliluonnoksen kommentoinnista ja parannusehdotuksista kirjan toimittajien lisäksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK:n Marja Moisala ja Mirja Määttä.

Toivomuksenamme kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskuksessa on, että tavoitemittaritiedon hyödyntäminen tulisi jatkossa systemaattisesti osaksi etsivää nuorisotyötä koskevia tarkasteluja niin paikallisella, alueellisella kuin valtakunnallisellakin tasolla ja vähintään vuosittain, sillä näin voidaan seurata kohderyhmään kuuluvien nuorten tarpeissa ja etsivän nuorisotyön tekemisen tavoissa sekä työn kohdentumisessa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia. Voisi kuvitella, että myös monia nuorista, nuorisotyöstä, palvelujärjestelmästä, sosiaalisesta vahvistamisesta tai osallisuudesta yleisemmin kiinnostuneita tutkijoita kiinnostaisi perehtyä käsillä olevaan uudenaiseen aineistoon.

1. MISSÄ OSALLISUUS ETSIVÄSSÄ NUORISOTYÖSSÄ NÄKYVÄ?

Nuorten osallisuus – etsivän nuorisotyön ohjenuora ja päämäärä

Nuorten osallisuus on ollut etsivälle nuorisotyölle sekä perustavanlaatuisen työmenetelmät läpäisevä arvo että yksi työn tärkeimmistä tavoitteista joihinkin 1990-luvun puolivälistä alkaen eli aina siitä saakka, kun työtä on tehty nykyisen kaltaisella tavalla. Nykyinen nuorisolaki (1285/2016, 10 §) määrittelee nuorisotyön nuorten kasvun, itsenäisyyden ja osallisuuden tukemiseksi, ja lisäksi toteaa etsivän nuorisotyön auttavan nuoria sellaisen tuen piiriin, jolla edistetään heidän ”osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille”. Vastaavasti etsivän nuorisotyön käsikirja kertoo työllä tavoiteltavan nuorten osallisuuden vahvistumista, jokaisen nuoren hyvän elämän edellytysten kohentumista ja inhimillisempää yhteiskuntaa (Paananen ym. 2022, 70).

Eettisenä ohjenuorana osallisuuden etsivässä nuorisotyössä voi katsoa pitävän sisällään suurimman osan työn lähtökohdina toimivista periaatteista, kuten nuoren vapaaehtoisuuden ja toiminnan nuorilähtöisyyden, kynnyksettömyyden, nuorten kuulemisen sekä tekemisen yhdessä, ei puolesta (emt., 12–13). Etsivien nuorisotyöntekijöiden julkiset puheenvuorot käsittelevätkin usein työn ensisijaiseen kohderyhmään kuuluvien ja haavoittuvassa asemassa olevien – eli

koulutus-, työelämä- ja palveluinstituutioiden ulkopuolelle jätettyjen, monesti yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta kokevien (Aaltonen ym. 2018) – nuorten osallisuuden kysymyksiä. Etsivät nuorisotyöntekijät korostavat usein esimerkiksi nuorten oikeutta saada tarvittava tuki yhteiskunnan perusinstituutioissa mukana pysymiseen sekä päästä osalliseksi erilaisista palveluista, mahdollisuutta tulla kohdatuksi itselle soveltuvalla tavalla ja kuulluksi päätöksenteon eri tasoilla.

Etsivän nuorisotyöntekijöiden toiminnan osallisuuden parissa – jota kutsun jatkossa Anna-Maria Isolan ym. (2020) linjoilla heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen tähtääväksi osallisuustyöksi – tekee yhteiskunnallisesti painoarvoiseksi erityisesti se, kuinka tavoittaessaan instituutioiden ulkopuolella olevia 16–29 –vuotiaita nuoria etsivät liikkuvat areenalla, jonne muut julkisrahoitteiset toimijat harvemmin astuvat ja joka on muiden hyvinvointivaltiollisten rakenteiden suhteen pitkälti katveessa. Etsivässä nuorisotyössä kohdataan usein ”elämän kolhimia” (Aaltonen & Berg 2015, 101–111), lapsuuden ympäristöissään kaltoinkohdelluiksi tulleita ja ylisukupolvista huono-osaisuutta kokevia nuoria, joiden kohtaamisessa yhteiskunnan peruspalvelut ovat epäonnistuneet usein harmillisiin, syrjäyttäviin seurauksiin². Etsivän nuorisotyön eräänlaiseksi palvelulupaukseksi yhteiskunnalle voidaankin ajatella se, että nämä nuoret otetaan mukaan ja osallisiksi yhteisestä hyvästä. Etsivä nuorisotyöntekijä auttaa nuorta hyvinvointia tukevan toiminnan, sosiaalisten suhteiden ja kannustavien yhteisöjen, heille kuuluvien etuuskien ja palveluiden sekä ylipäänsä järjestäytyneessä yhteiskunnassa piilevien toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksien piiriin sillä hetkellä, kun nuori itse sen kokee toivottavaksi. Nuorten yhteiskunnallista osallisuutta edistää myös se, kun etsivät kuulevat nuorten kokemuksia esimerkiksi koulutus- ja työllisyyspoliittisen järjestelmän sekä palvelujen toiminnasta, dokumentoivat heidät tilanteitaan ja tarpeitaan, tarjoavat nuorille foorumeita kokemustensa julkituontiin ja vievät kertynyttä ymmärrystä ja tietoa eteenpäin viranomaistahoille sekä osaksi julkista keskustelua (ks. Paananen ym. 2022, 44–46, 70–73).

² Tutkimustieto on antanut vahvoja viitteitä siitä, että lähes kaikki ulkopuolella olevista nuorista ja heidän perheistään on jossain vaiheessa tavoitettu peruspalveluihin ja palvelujärjestelmän piiriin – suurin osa nuorista on jopa ollut mukana erilaisissa työllistymistä edistävissä tarkoitetuissa aktiivitoimienpiteissäkin (Sutela ym. 2018, 59; Ristikari ym. 2018, 124). Suhde nuorten ja heitä aktivoivien tai terveyttä tukevien palvelujen välillä osoittautuu kuitenkin vaiitettavan usein hauraksi: yhteys nuorin kadotetaan tai kuormittunutta perhettä ei onnistuta ajoissa huomioimaan kokonaisuutena.

Isola ym. (2020, 167) esittävät, että osallisuuden kokemuksen rakentamisen pitäisi kuulua hyvinvointivaltion tehtäviin jo yhdenvertaisuuden perusteella. Onnistumalla osallisuustyössä eli vallan, toimintavalmiuksien ja sosiaalisen luottamuksen vahvistamisessa siellä, missä kokemus niistä on ollut heikkoa, ja luomalla toimivia viestiyhteyksiä sellaisten toimijoiden ja tasojen välille, josta ne ovat kokonaan puuttuneet, etsivä nuorisotyö osallistuu koko yhteiskuntajärjestelmän legitimeetin lujittamiseen. Mikäli julkiseen keskusteluun todella saadaan tuotua siitä eristettyjen ja eriarvoistavasti kohdeltujen ääniä, voi osallisuustyö vahvistaa kokemusta siitä, että olemme kuin olemmekin kansalaisina kaikki samassa veneessä, ja toisaalta ehkä ajan saatossa haastaa yhteiskuntapolitiikkaa radikaalistikin (Isola ym. 2020, 181). Näin se on mukana jakamassa sitä osallisuuden joskus suorastaan pelastavaksi nähtyä voimaa, jolla Tomi Kiilakosken (2021, 52) kujeilevan ilmaisun mukaisesti ”yhteiskunnalliselta polultaan harhautuneet voidaan saattaa osallisuuden kaidalle tielle”.

Osallisuustyön ja kasvun edistämisen surullinen näkymättömyys

Se, kuinka ja missä määrin osallisuus etsivän nuorisotyön arjessa näkyy ja vahvistuu, on ollut kuitenkin pitkälti hämärän peitossa. Työn seurannan kannalta merkittävimmässä lähteissä, virallisissa raporteissa, tuloksellisuustarkastuskertomuksissa tai ministeriöiden tilaamissa vaikuttavuustutkimuksissa, siihen ei ole kiinnitetty lainkaan huomiota (ks. esim. Bamming & Hilpinen 2020; Valtiontalouden tarkastusvirasto 2020; Vauhkonen & Hoikkala 2020). Ei varmaankaan tule pitää suurena yllätyksenä sitä, että tilastollisissa tarkasteluissa huomio tapaa kiinnittyä osallisuuden käsitteen ja sen sovellusten sijaan konkreettisempiin, helpommin mitattavaksi tai puvin tekijöihin: tavoitettujen nuorten määrään, ohjaustoimenpiteisiin, joita etsivät nuorisotyöntekijät järjestelmiinsä tallentavat sekä työllä oletettavasti aikaansaatuihin siirtymiin, jotka näkyvät muutoksina nuorten työmarkkina-asemassa.

On kuitenkin perusteltua kysyä, seuraammeko etsivässä nuorisotyössä nyt oikeita asioita. Onko edes mahdollista muodostaa yleisellä tasolla todellisuutta kyllin kokonaisvaltaisesti heijastavaa käsitystä, jonka pohjalta työtä voisi kehittää edelleen, mikäli jatkamme entiseen malliin eli tarkastelemme tulosten osalta ainoastaan pientä osaa lain osoittamista tehtävistä, ja tyystin sivuutamme muut – nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden edistämisen? Kliseen mukaan ”mitä mittaat, sitä saat”. Mikäli painotamme tarkasteluissamme nuorisotyön vaikutusta yksinomaan nuorten siirtymien aikaansaamiseen, saatamme tulla tehneeksi karhunpalveluksen muille nuorisolain tähdentämille ja todennäköisesti myös monen nuorisotyöntekijän mielestä olennaisemmille työn ytimille (ks. Vauhkonen & Hoikkala 2020, 16; Katajisto 2020, 38–40) eli tasavertaisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvalle nuoren sosiaaliselle vahvistumiselle ja osallisuudelle.

Vahvistuvan osallisuuden seuraukset ovat aina sikäli avoi-

mia, että ne lopulta riippuvat nuoren omasta tahdosta ja harkinnasta. Mikäli virallisissa tarkasteluissa etsivän nuorisotyön tavoitteena korostuu koulutuksen ja työllistymisen rooli muiden tavoitteiden kustannuksella, vahvistaa se entisestään ajatusta yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja osallistumisesta palkkatyöhön sidottuna ideaalina ja syrjäyttää niitä, jotka eivät ideaalia syystä tai toisesta jaa (Mertanen 2021, 33; Gretschel & Myllyniemi 2020, 81-84). Osallisuus muuttuu alkuperäisen käsitteen ja arvon irkivaksi tai kivettyneeksi rituaaliksi, mikäli työn käytännöt mekaanisesti sanelisivat sen hyväksytyt ja pitkälti siis ikään kuin ennalta-annetut loppulemat: nuorten siirtymät koulutuksen ja työn ulkopuolelta joko opinto-, työ- tai kuntoutuspaikan haltijoiksi (Nivala & Ryyänen 2013, 14-15; Kiilakoski 2021, 52-53). Tutkimuksissa on myös huomattu, että ilman osallisuuden tiettyjen reuna-ehtojen³ täyttymistä tarjotut ohjausratkaisut ja -polut eivät useinkaan kohtaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tarpeita, ja jäävät siksi lopulta vaikutuksiltaan vähäisiksi tai jopa negatiivisiksi (Aaltonen & Berg 2015, 115-117; Gretschel & Myllyniemi 2020, 83).

Etsivästä nuorisotyöstä toistaiseksi ehkä perinpohjaisimman laadullisen tutkimuksen tehnyt Anne Puuronen (2014, 54) on summannut etsivän nuorisotyön arviointia aikanaan tavalla, joka on nähdäkseni edelleen ajankohtainen:

”Arvioinnissa on merkitsevää se, että etsivän nuorisotyön luonne ihmissuhdetyönä tulisi ymmärrettyksi. Etsivää nuorisotyötä tekevien mukaan juuri tämä työn ulottuvuus työllistää heitä eniten. (---) Ihmissuhdetyö on alan ammatillisuuden ydintä ja sen perustehtävä (kohtaaminen, läsnäolo ja ohjaaminen). Siksi se tulisi asettaa nykyistä näkyvämmiin ja systemaattisemmin myös etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin yhdeksi osa-alueeksi”.

Kohti arjen painopisteiden hahmottamista – tavoitemittari näkee päivänvalon

Etsivän nuorisotyön seurantaan ja raportointiin käytetään Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämää ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa, varta vasten etsivälle nuorisotyölle ja työpajatoiminnalle kehitettyä PAR-järjestelmää. Se sisältää etsivään nuorisotyöhön räätälöidyn PAREnt-käyttöliittymän, jota käytetään asiakastietojen ylläpitämiseen, tilastointiin ja raportointiin lähes kaikissa etsivän nuorisotyön organisaatioissa (Bamming & Hilpinen 2020, 40)⁴. PAREnt:iin etsivien nuorisotyöntekijöiden syöttämiä tietoja ovat jo pidemmän aikaa olleet nuorten taustatiedot ja palveluihin ohjaamiseen liittyvät prosessit: nuorten ohjautumisväylät etsivän nuorisotyön piiriin, koulutustaustat, toiminnalliset statukset, pääasialliset toimeentulon lähteet, toteutuneet ohjaustoimenpiteet ja siirtymät muihin palveluihin. Näitä tietoja, kuten myöskään nuorten yksilöinti- ja yhteystietoja, ei etsivän nuorisotyön organisaatioissa arkistoida. Kun työskentely nuoren kanssa päättyy, etsivä nuorisotyöntekijä tekee nuoren – joka voi olla järjestelmässä myös nimimerkillä ja anonyymina, henkilötunnuksia etsivässä nuorisotyössä ei käytetä – PAREnt-tietueen kohdalla ns. loppuarvioinnin, jonka jälkeen nuoren tiedot häviävät lopullisesti etsivän ulottuvilta. Prosessin aikana kertynyt numeerinen data jää anonymisoiduna osaksi PAR-järjestelmän yhteistä, aluehallintoviraston tilastotiimin hallinnoimaa tietopankkia, josta sitä kootaan asianosaisten tahojen (esim. etsivän nuorisotyön organisaatioiden, aluehallintovirastojen ja ministeriöiden) tiedoksi sekä www.nuorisotilastot.fi -sivustolle.

Etsivät nuorisotyöntekijät, työn järjestämisestä vastaavat tahot ja tutkijat ovat kuitenkin kokeneet PAR-tiedonkeruussa ja työn tulosten valtakunnallisessa raportoinnissa olevan joitakin puutteita (Puuronen 2014, 52-56; Puusniekka & Au-ruksenaho 2016, 34). Mittarit ovat jättäneet näkymättömiin osan työssä tärkeiksi koetuista sisällöistä, jolloin kuva nuorten prosesseista on jäänyt vajaaksi.

3 Esimerkiksi THL:n osallisuusindikaattorin väittämät tarjoavat pätevän, tieteellisesti validoidun keinon osallisuuden kokemusten reuna-ehtojen hahmottamiseen: www.thl.fi/osallisuusindikaattori

4 Muutama organisaatio käyttää edelleen jotain muuta käyttöliittymää kuin PAREntia, mutta myös ne ovat tallennettavien tietojen osalta PAR-yhteensopivia. PAR-järjestelmän uudet ominaisuudet eivät kuitenkaan yleisesti ottaen siirry noihin muihin sovelluksiin, eikä niitä käytävissä organisaatioissa työskentelevillä etsivillä nuorisotyöntekijöillä ole siksi ollut mahdollisuutta hyödyntää seuraavilla sivuilla kuvailtua tavoiteväilehteä. Kyse on kuitenkin etsivien pienestä (max. 5%) vähemmistöstä, joten voidaan sanoa, että lähes kaikki etsivät ovat voineet halutessaan ottaa tavoiteväilehden käyttöön.

”Arkijuttujen” ja pienten edistysaskelten, kuten esimerkiksi arjenhallintaa ja identiteettiä koskevien keskustelujen tai aiemmin omiin oloihinsa vetäytyneen nuoren rohkaistumisen, huomattava rooli etsivässä nuorisotyössä ei ole tullut ilmi tilastoidun tiedon kautta. Kun tämä sisältöjen näkymättömyys on yhdistynyt työtä muutenkin luonnehtivaan jännitteeseen, joka vallitsee yhtäältä nuorilähtöisen työotteen ja toisaalta valtionhallinnon tasolla asetettujen nuorisopoliittisten tavoitteiden (ks. Mertanen 2020), työllisyyden ja kouluttautumisen edistämisen välillä, on se herättänyt tiettyä tyytymättömyyttä. Puuronen (2014, 66) on todennut tilanteen jopa herättävän huolta siitä, kuinka ala voi itsenäisesti määrittää nuorisotyönä.

Jotta tilastointi ja raportointi kohtaisivat paremmin nuorisotyön maailman ja osuisivat sen arkitodellisuuteen, etsivän nuorisotyön osaamiskeskuksessa⁵ kehitettiin PAR-järjestelmän ja PAREnt-käyttöliittymän puitteisiin uudenlainen ratkaisu eli tavoitemittari, joka tuli käytännössä kaikkien etsivien nuorisotyöntekijöiden ulottuville vuoden 2021 alussa. Mittaria rakentamassa olleet Marja Moisala, Emmi Paananen ja Tuulikki Nieminen (2020) kertovat mittarin olevan etsivien omaa käsialaa. Sen alkulähteenä olivat eri alueiden etsivistä nuorisotyöntekijöistä koostuneiden, etsivän nuorisotyön keskeisiä tavoitteita linjanneiden fokusryhmien keskustelut ja tuotokset, joiden pohjalta ylä- ja alatavoitteet muotoiltiin PAR-järjestelmään käsitteiksi suomalaisen nuorisotutkimuksen kantavia ajatuksia ja vallitsevaa nuorisopoliittista tahotilaa peilaillen.

Tavoitemittarilla kerättyjen tietojen, etsivän nuorisotyöntekijän kunkin nuoren kohdalle erikseen asettamien nuorisotyöllisten tavoitteiden ja niiden saavuttamista koskevien työntekijän arvioiden avulla voidaan nyt tehdä näkyväksi, mihin etsivä nuorisotyö itseasiassa nuorten kanssa pyrkii. Mitä etsivien nuorisotyöntekijöiden tulkinnan mukaan kunkin nuoren kanssa on tarkoitus yhteistyössä saada aikaan?

Miten he kokevat kunkin asettamansa tavoitteen työssään toteutuvan? Vaikka järjestelmä antaakin valittavaksi joukon valmiita ja mahdollisia tavoitteita, perustuu tavoitteen asettaminen aina ammattilaisen arvioon siitä, minkälaiset tavoitteet ovat nuoren yksilöllisessä tilanteessa mielekkäitä, ja minkälaisia tavoitteita etsivä katsoo pystyvänsä prosessin aikana tukemaan. Mittarin avulla on tarkoitus saada parempi ymmärrys etsivän nuorisotyön merkityksestä ja paikasta osana palvelujärjestelmää sekä nuorisotyön eri työmuotoja. (Moisala, Paananen & Nieminen 2020.)

⁵ Mukana PAR-tavoitteiden ja välilehden kehittämisessä olivat projektitutkija Marja Moisala (Nuorisolan tutkimus- ja kehittämisskeskus Juvenia, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK), suunnittelija Tuulikki Nieminen (PAR-ohjelmointitiimi, aluehallintovirasto) sekä etsivän nuorisotyön asiantuntijat Emmi Paananen, Katja Uustalo ja Riitta Kinnunen (Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry).

2. ETSIVÄN NUORISOTYÖN TAVOITTEET JA TOIMINTA ESIIN

Uusi tavoitteenasettelu ja kehityksen arviointi

Uusi tavoitemittari sisältää 3 ylätavoitetta, joiden alle jaotellusta kymmenestä alataavoitteesta (tavoitteet kuvauksineen, ks. liite 1) etsivät nuorisotyöntekijät voivat asettaa kunkin nuoren PARent-tietueen kohdalla yhden tai useamman tavoitteen työskentelyjakson kannalta joko ei-tavoiteltavaksi, ajankohtaiseksi ja työhön liittyväksi, tai saavutetuksi.⁶ Jo työskentelyn aikana tai viimeistään loppuarvioinnin yhteydessä etsivät arvioivat asteikollisesti ("Arvio kehityksestä", 1-5), kuinka kunkin asetetun tavoitteen kohdalla on nuoren kanssa edistytty.

Arvioinnin ei ole tarkoitus kohdistua nuoren toimintaan tai ominaisuuksiin, vaan tavoitteenasettelu ja arviointi pohjaavat ja kohdistuvat aina prosessiin. Tavoitteita ja kehitystä arvioidaan siis etsivän nuorisotyöntekijän ja nuoren yhteistyötä vasten, suhteessa siinä havaittuihin ja ilmaistuihin tarpeisiin, nähtyihin mahdollisuuksiin sekä etsivän kokemukseen niiden toteutumisesta. Tavoitemittarin normatiivisten ohjausvaikutusten kannalta toivottavaa lienee se, että välilehdellä esitettyjen tavoitteiden läpikäyminen ja niistä olennaisimpien valitseminen herkistäisi työntekijän käsillä olevan etsivä-nuori -suhteen ainutlaatuisen ominaisuuteen ääreen ja ohjaisi toimintaa refleksiivisyyteen sekä kysymään jokaisen nuoren kohdalla erikseen, onko jokin tietty etsivää nuorisotyötä yleisesti ottaen luonnehtiva tavoite - liittyi se sitten nuorten sosiaaliseen vahvistumiseen, osallisuuteen tai siirtymiin - olennainen huomion kohde ja työtä suuntaava tekijä juuri tämän nuoren kanssa vai ei. (ks. Moisala, Paananen & Nieminen 2020.)

On syytä muistaa, että vaikka tavoitevalikko välilehdelle onkin valmiiksi muotoiltu, ei nuorisotyöntekijän ja nuoren yhteistyölle ole valmista käsikirjoitusta tai ennalta annettuja tavoitteita, joita jokaisen prosessin tulisi sisältää, vaan tehtävänä on "tukea nuorta kirjoittamaan elämänsä uusia lukuja

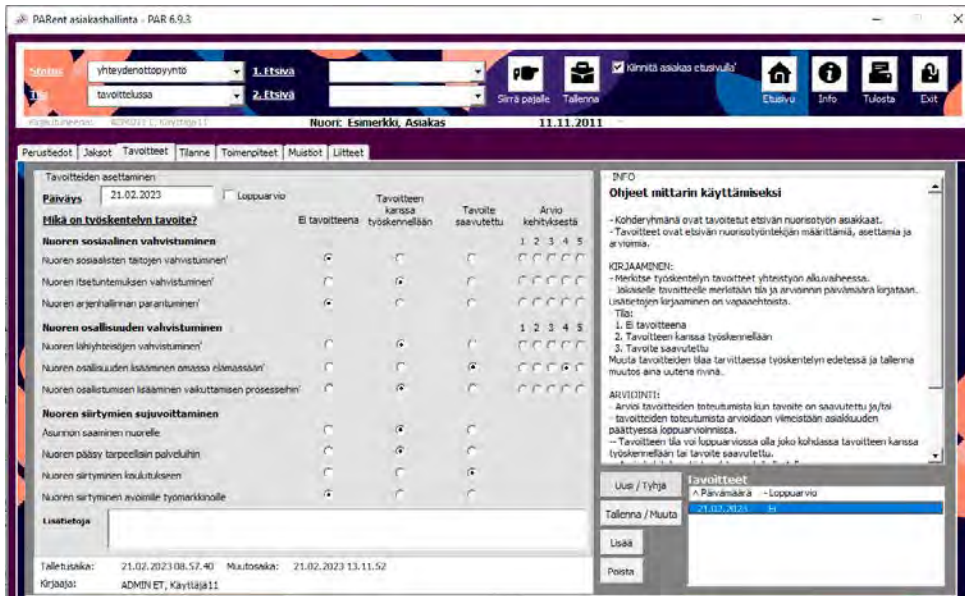
hijalleen kirkastuvien tavoitteiden ja toiveiden suuntaisesti" (Paananen ym. 2022, 32). On myös mahdollista, että jossain tilanteessa yksikään mittarin tavoitteista ei tunnu merkityksellistä, eikä siinä ole mitään väärää - onhan nuorisotyö lähtökohtaisesti kaikille nuorille avointa. Tuolloin tavoitemittarin äärellä herännee kuitenkin kysymys siitä, onko kontakti etsivään nuorisotyöhön juuri sillä hetkellä nuorelle olennainen vai palvelisiko toisenlainen toiminta häntä paremmin.

Tässä aiemman kehittämistyön antia ja ensimmäisiä tuloksia yhteenvedonomaaisesti esittelevässä artikkelissa otan nyt annettuina tavoitteet kuvauksineen ja niiden suhteen tosiasiallisesti tehtyyn työhön, enkä tarkemmin tutkaile, analysoi tai problematisoi tavoitemittarin asetelmia tai etsivän nuorisotyön tekemisen tapoja ja vaikutuksia⁷. Osallisuuden kokonaisuudesta voidaan kuitenkin panna merkille, että se hahmottuu tässä yhteydessä ennen kaikkea sosiaalisesti osallisuudeksi ja poliittiseksi osallisuudeksi tai osallistumiseksi kutsuttujen osallisuuden lajien (Maunu & Kiilakoski 2018, 113-116) kautta. Sosiaalinen osallisuus heijastuu erityisesti ensimmäisessä alataavoitteessa "*Nuoren osallisuuden lisääminen omassa elämässään*", jonka puitteissa esimerkiksi tuetaan nuorta vaikuttamaan itse oman elämänsä kulkuaan, ja toisessa alataavoitteessa "*Nuoren lähiyhteisöjen vahvistuminen*". Sen sijaan kolmas alataavoite "*Osallisuuden lisääminen vaikuttamisen prosesseihin*" liittyy enemmän poliittiseen osallisuuteen (ks. liite 1). Mittarin tausta-ajatukseksi vaikuttaisi olevan, että tarve työskennellä osallisuuden vahvistamiseksi eli implikoitu osattomuus tai ulkopuolisuus ei ole automaattisesti johdettavissa nuoren olemisesta koulutuksen tai työelämän ulkopuolella, kuten Suomessa Puuronen (2014, 63) mukaan usein ajatellaan, vaan sen katsotaan perustuvan ennen kaikkea nuoren subjektiiviseen kokemukseen osallisuudesta sekä työntekijän nuoren kanssa käymiin keskusteluihin ja kokonaisarviointiin tilanteesta.

On siis teknisesti mahdollista, että institutionaalisen yhteiskunnan ulkopuolella elävän nuoren kanssa ei työskennellä osallisuustavoitteiden saavuttamiseksi. On myös mahdollista, että jonkun kohdalla toiminta tähtää ainoastaan niihin. Koska osallisuustyö saadaan uuden tavoitemittarin

⁶ Järjestelmän käyttämisestä saa käsityksen opastusvideoiden avulla, ks. esimerkiksi "PARent tavoite tutorial - Case Hosi" (Nieminen, T., Paananen, E. & Uustalo, K. 2021) Youtubessa: <https://youtu.be/vFAHWLs0s>

⁷ Seuraavia lähdeluettelosta löytyviä tekstejä voi suositella niille, jotka etsivät kriittisempiä pohdintoja joko "osallisuudesta" yleensä: Nivala & Rynnänen 2013; Kiilakoski 2021 - tai etsivän nuorisotyön yhteiskunnallisista funktioista: Mertanen 2020; Mäkelä ym. 2021; Mäkelä & Brunila 2021.

Kuva 1. PARent-käyttöliittymän Tavoitteet-välillehti

avulla vihdoin tuotua näkyväksi ja sillä on siksi merkitystä myös työn seurannan kannalta⁸, on kuviteltavissa, että se vapauttaisi työntekijöiden henkisiä voimavaroja. Ainakaan ei ole samalla tavalla kuin ennen (ks. Puuronen 2014, 53-54) syitä tuntee harmitusta siitä, että käyttää työaikaan asioihin, jotka eivät välttämättä missään vaiheessa kanavoitu varsinaisiksi kirjattaviksi toimenpiteiksi tai saa välittömästi aikaan siirtymiä, ja jotka ovat siksi jääneet vaille sosiaalista tunnustusta. Kokemukset ja näkemykset uudenlaisesta tavoitetyöskentelystä ja -mittarista jäävät kuitenkin tämän katsauksen ulkopuolelle ja ne ansaitsisivatkin jatkossa omaa tutkimuksellista huomiota.

Tavoitemittarin ensimmäiset tulokset: alkutilanteen tavoitteet eri kuntatyypeissä

Seuraavaksi esittelen uuden tavoitemittarin tuloksia⁹, kiinnittäen erityistä huomiota siihen, mitä ne kertovat osallisuustyöksi tulkitseni tavoitteiden ja toimintojen roolista osana etsivän nuorisotyön kokonaisuutta.

⁸ Tavoitetyöskentelyn todellinen, laaja-alainen näkyvyys jatkossa toki edellyttää sitä, ettei tämä artikkeli jää ainoaksi katsaukseksi uudenlaisen tiedonkeruun antiin, vaan tavoitemittarin (vähintään vuosittaiset) tulokset tulevat osaksi etsivän nuorisotyön virallisia tilastoja.

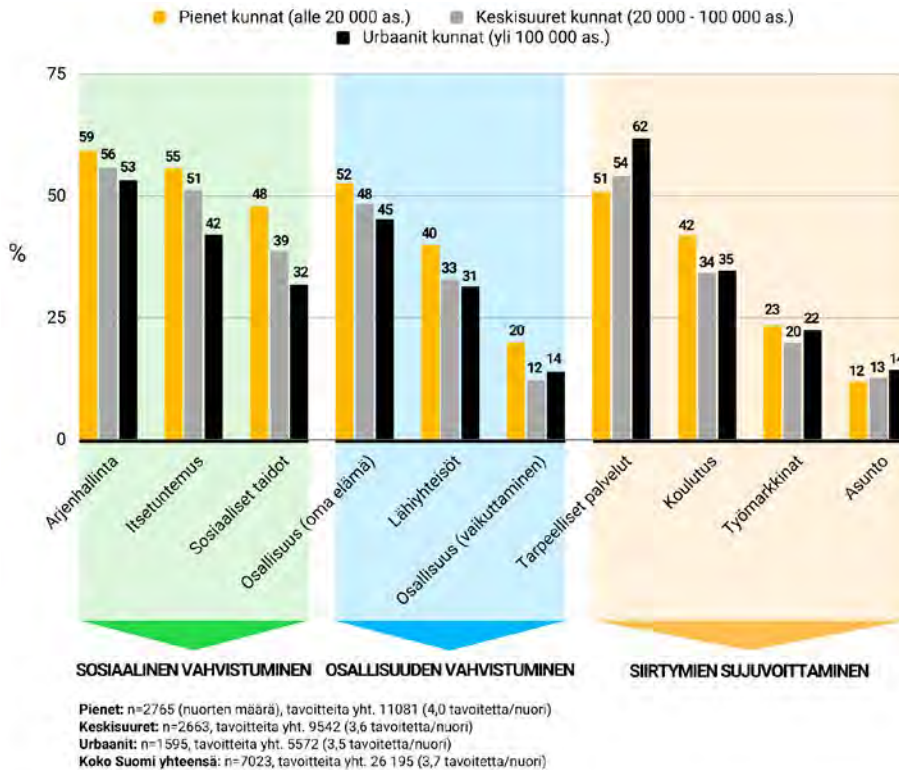
⁹ Jotta esitys pysyisi mahdollisimman yksinkertaisena, sivuutan nyt kokonaan asetettujen tavoitteiden kehitystä koskevat asteikolliset (1-5) arviot. Näihin kuitenkin olisi varmasti hyvä perehtyä jossakin toisessa yhteydessä, jotta mittarin potentiaali työn hahmottamisen kannalta saadaan paremmin selville.

Tulokset perustuvat PAR-ohjelmointitiimistä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastossa vastaavan Tuulikki Niemisen heinäkuussa 2022 tekemiin tietokantapöimintoihin (ja joidenkin vertailujen osalta myös nuorisotilastot.fi -sivustolle keväällä 2022 vietyihin tietoihin ja valmiisiin luokitteluihin). Ne kattavat koko vuoden 2021, jolloin kaikilla PARent-käyttöliittymää käyttävillä etsivillä nuorisotyöntekijöillä oli jo mahdollisuus ottaa tavoitemittari käyttöön jokaisen tavoittamansa nuoren kohdalla. PARent:n Tavoitteet-välillehdellä asetettiin vähintään yksi tavoite kaikkiaan 7 023:n nuoren tietueen kohdalle, joka on noin 35 prosenttia kaikista nuorista, joiden kanssa etsivät vuoden aikana työskentelivät. Kaikkien vuoden aikana tavoitettujen nuorten (n=20 339) keskimääräinen ikä heidän työskentelyjaksojensa alussa oli 20,3 vuotta, tavoitteita saaneiden 20,2. Pintapuolisen tarkasteluni perusteella tavoitteita saaneiden osajoukko muistuttaa muutenkin taustatiedoiltaan (ohjautumisväylät, toiminnalliset statukset) muita etsivän nuorisotyön tavoittamia nuoria.

Tavoitemittarin tulokset esitetään nyt jaoteltuna kuntien asukasluvun mukaan, koska etsivän nuorisotyön ruohonjuuritason piirteiden – sen paikallisesti määriteltyjen kohderyhmien ja käytännössä tavoittamien nuorten, hyödynnettyjen menetelmien, yhteistyökumppaneiden, resurssien ja saatavuuden – tiedetään vaihtelevan huomattavasti sen mukaan, minkälaisen kuntatyyppin ja palveluekosysteemin sisällä toimitaan (Puuronen 2014, 17–19, 88; Pulkinen 2016; Määt-

tä 2021; Määtä & Piironen 2022; Paananen ym. 2022, 16–22). Asukaslukua voi pitää suhteellisen vahvana, joskin karkeana indikaattorina siitä, minkä tyyppisestä kunnasta on kyse. Nyt käytetty kuntatyyppien kolmijako noudattelee etsivän nuorisotyön kentältä ja esimerkiksi etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajavalmentajien vuosittaisista valtakunnallisista #INTO-tapahtumista tuttua tapaa jakaa työntekijät ryhmiin¹⁰.

Etsivän nuorisotyön tavoitteet alkutilanteessa nuorten (%) kanssa vuoden 2021 aikana – tarkastelu kunnan asukasluvun mukaan

Kaavio 1. Etsivien nuorisotyöntekijöiden nuorten kanssa työskentelylle asettamat tavoitteet suhteen alkaessa. Tiedot ajalta 1.1.–31.12.2021. (AI-kuuperäinen tietolähde: valtakunnallinen etsivän nuorisotyön kysely, PARent-tietokantapojointi, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)

¹⁰ Pienet, alle 20 000 asukkaan kunnat ("ENT-kyllä") < keskisuuret, 20 000–100 000 asukkaan kunnat ("ENT-keskisuuret") < urbaanit, yli 100 000 asukkaan kunnat ("ENT-urbaanit")

Etsivän nuorisotyöntekijän ja hänen tavoittamansa nuoren yhteisen työskentelyn alkaessa asetettuja tavoitteita (kaavio 1.) tarkastelemalla voidaan huomata, kuinka etsivä nuorisotyö paikkakunnan koosta riippumatta vaikuttaa jakavan valtakunnallisesti jokseenkin yhteneväiset suuntaviivat. Lähes samat tavoitteet nimittäin määrittyivät kunnan koosta riippumatta yleisimmiksi vuonna 2021, ja tavoitteet noudattelivat kuntatyypeissä likimain samaa järjestystä. Valtakunnallisesti yleisin etsivän nuorisotyöntekijän alkutilanteessa nuoren kanssa työskentelylle asettama tavoite oli nuoren arjenhallinnan parantuminen (kuntatyypistä riippuen 53–59 prosenttia nuorista, valtakunnallinen ka. 56 prosenttia), jota seurasivat tarpeellisten palvelujen saavuttaminen (51–62 prosenttia, ka. 54 prosenttia), itsetuntemuksen vahvistuminen (42–55 prosenttia, ka. 51 prosenttia) ja osallisuuden lisääntyminen omassa elämässä (45–52 prosenttia, ka. 49 prosenttia).

Merkittävä poikkeus sääntöön on kuitenkin urbaanien kuntien kohdalla. Näissä toimintaympäristöissä nuoren pääsy tarpeellisiin palveluihin muodosti selvästi yleisimmän lähtötavoitteen (+9 prosenttia verrattuna seuraavaksi yleisimpään arjenhallinnan tavoitteeseen). Pienemmillä paikkakunnilla nuoren sosiaalisen vahvistumisen tavoitteet menivät alkuvaiheessa useimmiten palveluihin ohjaamisen ja siirtymien tavoittelun edelle. Selkeintä tämä oli alle 20 000 asukkaan kunnissa, joissa suurimman osan kanssa lähdettiin liikkeelle vähintään arjenhallinnan parantumisen tavoitteesta, ja sitä säestivät itsetuntemuksen vahvistumisen ja omassa elämässä koetun osallisuuden lisäämisen tavoitteet ennen tarpeellisiin palveluihin pääsyn sujuvoittamista.

Huomionarvoista on, kuinka eri tavoin painopisteet asetettiin kuntatyyppin mukaan juuri sosiaalisen vahvistumisen alatavoitteiden kohdalla. Nuoren kanssa työskentelyä aloitettaessa itsetuntemuksen vahvistumisen tavoite oli pienissä kunnissa 13 prosenttiyksikköä suurempi kuin urbaaneilla alueilla. Sosiaalisten taitojen vahvistumisen tavoitteen suhteen ero kuntatyyppien välillä repeää jopa 16 prosenttiyksikköön, mitä voidaan pitää koko aineiston merkittävimpänä erilaisten paikkakuntien välisenä erona tavoitteenasettelujen kautta ilmenevissä työorientaatioissa. Myös työskentelyn al-

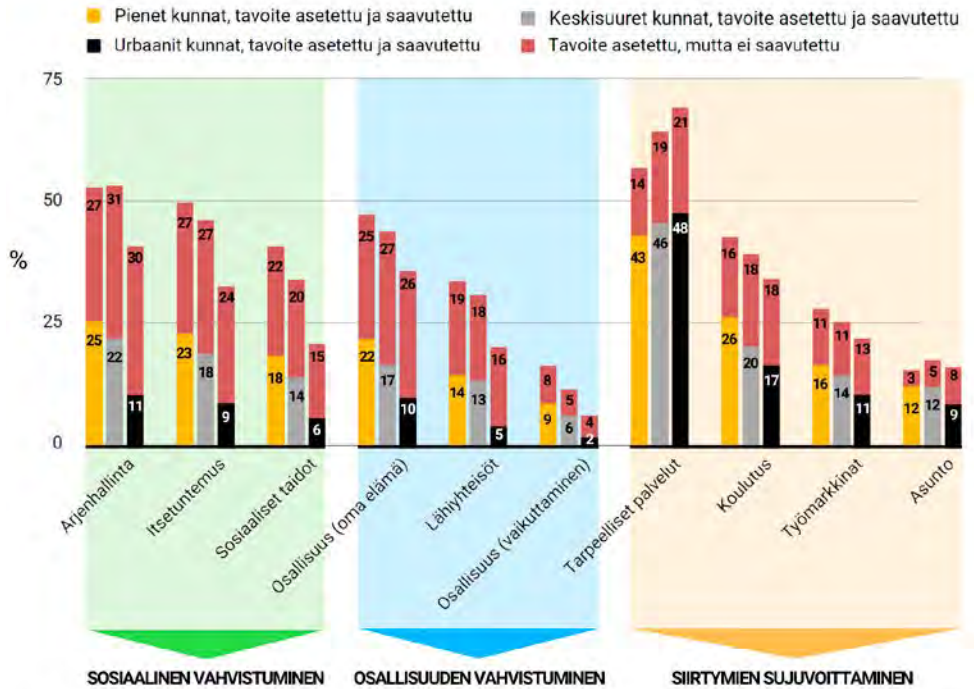
kuvaiheeseen ajoittuva osallisuustavoite, ennen kaikkea työ nuorten lähiyhteisöjen vahvistumiseksi, vaikuttaa korostuvan voimakkaammin pienimmillä paikkakunnilla. Kaikissa kuntatyypeissä nuoren osallisuuden lisääminen hänen omassa elämässään oli kuitenkin tavoitteista tasaisesti kolmanneksi yleisin, ja nuoren osallisuuden lisääminen vaikuttamisen prosesseihin sekin samanlaisessa asemassa, joko toiseksi tai kaikista harvinaisin tavoite (koskettaen 12–20 prosenttia työskentelyn alkutilanteista).

Tulokset ovat mielenkiintoisia myös suhteessa laajempiin nuorisopolitiittisiin ja nuorisotakuuseen kytkeytyviin valtakunnallisiin tavoitteisiin, nuorten kouluttautumisen ja työllistymisen edistämiseen (Puuronen 2014, 62–66; Mertanen 2020). Etsivät nuorisotyöntekijät katsoivat vuonna 2021 alkutilanteessa nuoren kanssa työskentelyllä tavoiteltavan koulutukseen liittyvän siirtymän sujuvoittamista nuorista reilun kolmanneksen (kuntatyypistä riippuen 34–42 prosenttia, valtakunnallinen ka. 37 prosenttia) kanssa. Nuoren avoimille työmarkkinoille siirtymisen sujuvoittaminen etsivän nuorisotyön tuella näytti työn tavoitteelta etsivien mukaan noin joka viidennen nuoren (20–23 prosenttia, ka. 22 prosenttia) kohdalla¹¹. Kumpikin lukema on hieman muita kuntatyyppisiä suurempi maaseutumaisissa kunnissa, vaikka etenkin työmarkkinasiirtymien kohdalla erot jäivät pieniksi. Nuorten tukeminen opiskeluihin tai töihin liittyen näyttäisi siis kuuluneen etsivän nuorisotyön arkeen kaikkialla, mutta usein se ei ilmeisestikään ollut päällimmäinen asia, josta etsivän ja nuoren yhteistyön alkaessa lähdettiin liikkeelle.

¹¹ Tätä voi peilata nuorten kokemuksi mittaavan Sovari-mittarin tuloksiin vuodelta 2021 (tulokset julkaistaan syksyllä 2022): kyselyyn vastanneista nuorista (n=2438) kaikkiaan 51 % kertoi saaneensa etsivältä nuorisotyöntekijältä "tukea opiskeluun" liittyen (sisältää siis myös muunlaisen tuen kuin vain siirtymien sujuvoittamisen) ja 35 % "tukea työhauussa". Ero tavoitemittarin ja Sovari-tulosten osuuksissa saattaa kertoa Sovariin vastanneiden nuorten valikoitumisesta: vastaajat ovat mahdollisesti hieman keskimääräistä etsivän nuorisotyön tavoittamaa nuorta selkeämmin suuntautuneet opiskeluun ja työmarkkinoille.

Etsivän nuorisotyön tavoitteiden tila yhteistyön nuoren kanssa päätyttyä vuoden 2021 aikana -tarkastelu kunnan asukasluvun mukaan

Pienet: n=718 (nuorten määrä) Keskiuuret: n=759 Urbaanit: n=611 Koko Suomi yhteensä: n=2088

Kaavio 2. Etsivien nuorisotyöntekijöiden nuorten kanssa työskentelyn jaksolle asettamien tavoitteiden tila (saavutettu/ei saavutettu) loppuarvioinnissa jaksosten päätyttyä. Tulokset ajalta 1.1.-31.12.2021. (Alkuperäinen tietolähde: valtakunnallinen etsivän nuorisotyön kysely, PAREnt-tietokantapöiminta, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)

Tavoitteiden saavuttaminen työskentelyjakson päättyessä

Vertaamalla toisiinsa tuloksia kaavioista 1. ja 2. sekä taulukosta 1. havaitaan ensinnäkin, kuinka tavoitteet etsivän nuorisotyön jaksojen lopulla vuonna 2021 noudattelivat yleisyysjärjestykseltään suunnilleen alkutilanteissa asetettuja tavoitteita, mutta merkittävin poikkeuksin. Työskentelyn tullessa päätökseensä nuorten tarpeellisiin palveluihin siirtymisen sujuvoittamisesta oli tullut yleisin etsivien nuorisotyöntekijöiden jaksolle asettama tavoite kaikkialla. Lopputilanteessa palvelusiirtymät koskettivat valtakunnallisesti 63 prosenttia nuorten prosesseista. Ero seuraaviin tavoitteisiin on venähtänyt varsin suureksi eli melkein 15 prosenttiin kaikkialla paitsi pienimmissä kunnissa, joissa arjenhallinnan

tavoite on vielä lopputilanteessa lähes yhtä yleinen kuin sujuvan palvelusiirtymän tavoite.

Myös muita siirtymiin eli koulutukseen, työmarkkinoihin ja asuntoon liittyviä tavoitteenasetteluja tehtiin työskentelyn loppupuolella enemmän, jolloin sosiaalisen vahvistumisen ja osallisuuden tavoitteet näyttelivät suhteessa niihin hieman pienempää roolia kuin prosessien alkuvaiheessa. Erityisen jyrkkää jälkimmäisten painoarvon laskeminen oli urbaaneissa kunnissa, joissa esimerkiksi osallisuustavoitteiden nähdään olleen loppuarvioinnissa 7–12 prosenttia alkutilannetta harvemmin työskentelyn tavoitteena. Poliittiseen osallisuuteen kytkeytyvä ”osallisuuden lisääminen vaikuttamisen prosesseissa” taas oli ollut tavoitteena isoimmissa kunnissa vain alle 7 prosentissa päättyneitä yhteistyöjaksoja.

Etsivän nuorisotyön tavoitteiden saavuttaminen vuoden 2021 aikana päättyneissä yhteistyösuhteissa

	PIENET KUNNAT		KESKISUURET KUNNAT		URBAANIT KUNNAT		KOKO SUOMI	
	tavoite asetettu (nuorten osuus)	asetetuista tavoitteista saavutettu	tavoite asetettu (nuorten osuus)	asetetuista tavoitteista saavutettu	tavoite asetettu (nuorten osuus)	asetetuista tavoitteista saavutettu	tavoite asetettu (nuorten osuus)	asetetuista tavoitteista saavutettu
SOSIAALINEN VAHVISTUMINEN		46,5 %		41,2 %		27,8 %		40,3 %
Arjenhallinta	52,6 %	47,9 %	53,1 %	41,4 %	41,1 %	26,7 %	49,4 %	40,2 %
Itsetuntemus	49,5 %	46,1 %	46,1 %	40,9 %	33,1 %	28,2 %	43,5 %	40,1 %
Sosiaaliset taidot	40,5 %	45,0 %	33,9 %	41,2 %	21,3 %	29,2 %	32,5 %	40,6 %
OSALLISUUDEN VAHVISTUMINEN		46,1 %		42,0 %		27,1 %		40,3 %
Osallisuus (oma elämä)	47,0 %	46,2 %	43,9 %	38,1 %	36,2 %	28,5 %	42,7 %	38,8 %
Lähiyhteisöt	33,6 %	42,7 %	30,8 %	43,2 %	20,6 %	22,2 %	28,8 %	38,6 %
Osallisuus (vaikuttaminen)	16,2 %	52,6 %	11,5 %	54,0 %	6,7 %	34,1 %	11,7 %	50,0 %
SIIRTUMIEN SUJUVOITTAMINEN		68,5 %		63,1 %		58,8 %		63,7 %
Tarpeelliset palvelut	56,5 %	75,6 %	64,2 %	70,8 %	69,2 %	69,0 %	63,0 %	71,7 %
Koulutus	42,5 %	61,6 %	39,1 %	51,9 %	34,7 %	49,5 %	39,0 %	54,9 %
Työmarkkinat	27,9 %	59,0 %	25,2 %	57,1 %	24,4 %	45,6 %	25,9 %	54,6 %
Asunto	15,3 %	78,2 %	17,4 %	68,9 %	16,5 %	54,5 %	16,4 %	67,6 %
asetetuista tavoitteista saavutettu (painotettu ka.):		54,6 %		50,2 %		42,4 %		49,8 %
nuoria yhteensä: n=718			n=759		n=611		n=2088	
tavoitteita yhteensä: 2741 (3,8 tavoitetta/nuori)			2771 (3,7 tavoitetta/nuori)		1856 (3,0 tavoitetta/nuori)		7368 (3,5 tavoitetta/nuori)	

Taulukko 1. Etsivän nuorisotyöntekijän nuorten kanssa työskentelyn jaksolle asettamien tavoitteiden saavuttaminen ja tavoitteiden lopulliset määrät yhteistyön päätyttyä. Tulokset ajalta 1.1. –31.12.2021 päättyneistä työskentelyjaksoista. (Alkuperäinen tietolähde: valtakunnallinen etsivän nuorisotyön kysely, PARent-tietokantapojointi, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)

Tavoitteita ylipäätään asetettiin niin työn alku- kuin päätös- vaiheessakin määrällisesti eniten pienissä, maaseutumai- sissa kunnissa (loppuarvioinnissa keskimäärin 3,8 tavoitetta yhtä nuorta kohti), ja urbaaneihin ympäristöihin tultaessa nuoren jakson keskimääräinen tavoiteluku laski selkeästi pienemmäksi (3,0 tavoitetta/nuori). Näiltä osin tavoitteet näyttäisivät olevan linjassa PAR-järjestelmässä pidempään tilastoitujen ohjaustoimenpiteiden kanssa, sillä aiempi tut- kimus on osoittanut myös niitä kertyvän yhtä nuorta kohti keskimäärin enemmän maaseudulla, jossa etsivän ja nuoren yhteisen työskentelyn jaksot tapaavat olla huomattavasti pitkäkestoisempia (Pulkinen 2016, 54).

Etsivän nuorisotyöntekijän asettamien tavoitteiden saavut- taminen yhteistyöjakson päättymiseen mennessä vaihteli vuonna 2021 erittäin paljon riippuen tarkasteltavasta ta- voitteesta ja kuntatypistä. Yleisesti ottaen nuoren kans- sa onnistuttiin etsivän nuorisotyöntekijän arvion mukaan useimmiten saavuttamaan tavoitteista kaikista yleisin eli siirtymisen sujuvoittaminen tarpeellisiin palveluihin. Kunta- tyyppistä riippuen 69–76 prosenttia (ka. 72 prosenttia) ase- tetuista palvelusiirtymätavoitteista katsottiin saavutetuksi viimeistään loppuarvioinnissa. Seuraavaksi parhaiten työs- kentelyn puitteissa onnistuttiin vastaamaan asunnon saa- misen tavoitteeseen (55–78 prosenttia, ka. 68 prosenttia)¹². Myös koulutukseen ja työhön siirtymisen sujuvoittamisen tavoitteet saavutettiin etsivien mukaan useimmissa tapauk- sissa. Etsivä nuorisotyö näyttää siis työntekijöiden mukaan onnistuvan sujuvoittamaan nuorten siirtymiä, oli tavoitellun siirtymän laji mikä tahansa neljästä etsivässä nuorisotyössä kohdalliseksi katsotusta.

Sen sijaan nuorten sosiaalisen vahvistumisen ja osallisuuden vahvistumisen tavoitteet eivät näyttäisi etsivien mukaan to- teutuneen työskentelyn aikana yhtä hyvin. Nämä tavoitteet saavutettiin valtakunnallisesti keskimäärin noin 40 prosen- tissa nuorten prosesseja. Vahvistumistavoitteiden saavut- taminen oli huomattavasti yleisempää maaseutumaisissa kunnissa kuin urbaaneissa kunnissa, keskisuurten kuntien muistuttaessa tässä enemmän pienimpiä kuin urbaaneja kuntia. Esimerkiksi osallisuustavoitteista urbaaneissa ympä-

ristöissä toimivat etsivät kokivat saavutettavan reilusti alle kolmanneksen (27 prosenttia) työskentelyjaksoille asettamis- taan tavoitteista, ja lähiyhteisöjen vahvistamisen kohdalla jäätiin alle neljännekseen (22 prosenttia). Tämä voi herättää kysymyksiä ainakin pandemiavuodesta 2021 ja kenties myös etsivän nuorisotyön luonteesta sekä mahdollisuuksista eri- laisilla alueilla. Näihin palataan artikkelin kolmannessa, joh- topäätöksiä käsittelevässä luvussa.

Nopean tarkastelun perusteella voidaan tässä vaiheessa to- deta, että sosiaalisen vahvistumisen ja osallisuuden tavoit- teiden saavuttaminen näyttäisi kulkevan pitkälti käsi kädessä ja toteutuvan suurimmaksi osaksi muilla kuin urbaaneilla paikkakunnilla, ja siirtymien sujuvoittaminen saattaa tapah- tua joskus ikään kuin hieman erillään vahvistamistavoitteista (ks. taulukko 3). Kenties nuoren ohjaaminen palveluihin nou- datteleekin nuorisotyölliseen paradigmaan perustuvista vahvistamistavoitteista hieman poikkeavia uria, sillä siirtymä ei oletettavasti aina edellytä osallisuuden tai sosiaalisen vahvistumisen tavoitteiden saavuttamista etsivän nuorisotyön kontaktin aikana. On myös mahdollista, että moni sel- lainen nuori, jonka kohdalla tavoitteeksi on otettu siirtymien sujuvoittaminen, on ollut ensisijaisesti vailla tarpeeseensa soveltuvia palveluja, eikä ole lopulta kaivannutkaan etsivältä nuorisotyöltä erityistä vahvistamista.

Vaikka aineiston avulla ei kyetä tähän vastaamaan, oma kiinnostava kysymyksensä olisi siinä, minkälaisissa tilan- teissa etsivä nuorisotyöntekijä katsoo nuoren osallisuuden tavoitteen tulleen saavutetuksi. Mikä nuoren elämässä on eri tavalla kuin silloin, kun osallisuustyölle nähtiin tarvetta ja siihen liittyvä tavoite asetettiin? Entä miten etsivän näke- myksen mukaan saavutetut osallisuuden ja sosiaalisen vah- vistumisen tavoitteet kenties vaikuttavat työskentelyjaksoa seuraavien nivelvaiheiden ja siirtymien onnistuneisuuteen, kantavuuteen tai nuoren kokemuksiin – eli siihen, miten hyvin etsivän kanssa löydetty palvelu, asunto, opiskelu- tai työpaik- ka vastaa nuoren todelliseen tarpeeseen, kuinka hän niihin kiinnittyy, ja millä tavoin se palvelee hänen hyvinvointiaan ja osallisuuden kokemustaan pidemmällä aikavälillä? Toisin sanoen: tehdäänkö siellä, missä etsivät saavuttavat työilleen asettamat nuoren osallisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen

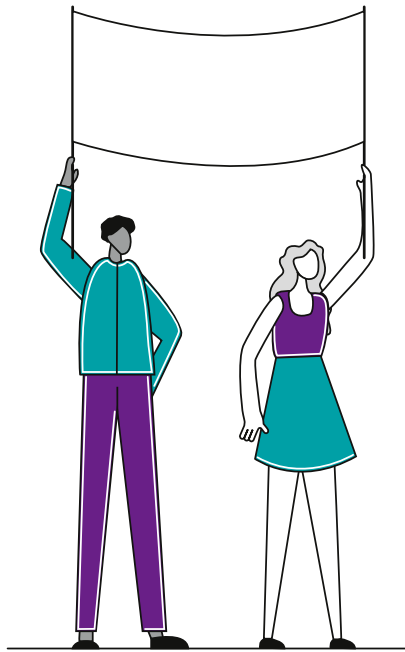
¹² Joskin on hyvä huomioda, että asunto oli tavoitteena nuorista valtakunnallisesti ainoastaan noin 16 %n kanssa, ja urbaaneissa kunnissa tavoite jäi muita kuntatyyppisiä selkeästi useammin saavutta- matta.

tavoitteet useammin, myös kestävämpiä ja vaikuttavuudeltaan merkittävämpiä ohjauksia siirtymien parissa kuin siellä, missä nuoren osallisuuden lisääntymisen ja hänen sosiaalisen vahvistumisensa tavoitteet jäävät saavuttamatta?

Lähikuvassa osallisuustyön nuoret – mistä tulossa, mihin matkalla?

Jotta saisimme etsivän nuorisotyön toiminnasta sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen parissa kirkkaamman käsityksen, kohdistan tarkastelun nyt niihin nuoriin, joiden prosessin aikana etsivä nuorisotyöntekijä on merkinnyt tavoitteen ”Osallisuuden lisääminen nuoren omassa elämässä” saavutetuksi joko jo työskentelyn aikana tai viimeistään loppuarvioinnin yhteydessä (n=456, ikä keskimäärin 20,3 vuotta). Tavoitteen - jonka kohdalla nuorta tuetaan vaikuttamaan itse elämänsä kulkuun, nostetaan esiin hänen ääntään ja puo-

lustetaan hänen oikeuksiaan esimerkiksi palvelujärjestelmässä (ks. liite 1) - voi katsoa kytkeytyvän mittarin tavoitteista likeisimmin nuoren elämässään kokemiin mahdollisuuksiin ja osallisuuden kokemuksen osatekijöihin sekä heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen tähtäävään osallisuustyöhön Isolan ym. (2020, 172-173) esittämässä mielessä. Aika- ja tilarajoitteiden takia kutsun nyt mutkia oikoen tämän tavoitteen tietueeseensa saaneita nuoria osallisuustyön nuoriksi¹³. Otan esiin vain ne prosessit, joissa tavoite on etsivän mukaan jo saavutettu. Taulukosta 2. selviää, minkälaisia näiden nuorten etsivän nuorisotyön piiriin ohjautumisen väylät, tavoittamishetken toiminnalliset statukset, pääasialliset toimeentulon lähteet sekä heidän prosessinsa aikana kirjatut ohjaustoimenpiteet olivat kaikkiin muihin etsivien vuoden 2021 aikana tavoitettiin nuoriin verrattuna.

¹³ Vaihtoehtoisesti 'osallisuustyön nuorten' luokkaa varten olisi voinut esimerkiksi muodostaa kolmen osallisuustavoitteen avulla summamuuttujan. Vähintään yhden noista osallisuustavoitteista oli saanut prosessinsa kohdalle vuoden 2021 aikana kaikkiaan 4312 nuorta (61 % kaikista niistä 7023:stä nuoresta, jotka saivat vähintään yhden tavoitteen ja ovat siten tavoitemittarin tuloksissa mukana).

Osallisuustyön nuorten taustatiedot ja saamat toimenpiteet kaikkiin etsivän nuorisotyön tavoittamiin nuoriin verrattuna (+/-%)

TIETO TILASTOINTI-JÄRJESTELMÄSSÄ	KAIKKI TAVOITETUT (n=20 321*), OSUUS	OSALLISUUS-TYÖN NUORET (n=456**); VERTAILU
Ohjautuminen etsivään nuorisotyöhön		
oppilaitoksesta	33,5 %	-4,6 %
oma/läheisten yhteydenotto	26,6 %	+2,0 %
viralliselta toimialalta	13,5 %	-0,9 %
sosiaali- ja terveystoimesta	12,0 %	+3,0 %
nuorisotyöstä	9,4 %	+1,0 %
muualta/ei tietoa	5,0 %	-0,4 %
Nuoren pääasiallinen toimeentulo		
vanhempien tuki	21,3 %	+3,0 %
toimeentulotuki	15,6 %	+3,3 %
opintotuki	13,5 %	+1,5 %
työttömyysturva	11,3 %	+2,1 %
palkka	5,9 %	-1,7 %
kuntoutustuki	4,5 %	+2,0 %
muu/ei kirjattu/ei tietoa	27,9 %	-10,3 %

* Tiedot aluehallintoviraston ylläpitämältä www.nuorisotilastot.fi -sivustolta.

** "Osallisuustyön nuori" tässä yhteydessä = nuori, jonka kohdalla etsivä nuorisotyöntekijä on merkinnyt tavoitteen "Osallisuuden lisääminen omassa elämässä" saavutetuksi joko yhteistyösuhteen ollessa yhä aktiivisena tai viimeistään sen päättyessä.

TIETO TILASTOINTI-JÄRJESTELMÄSSÄ	KAIKKI TAVOITETUT (n=20 321*), OSUUS	OSALLISUUS-TYÖN NUORET (n=456**); VERTAILU
Nuoren toiminta tavoittamishetkellä		
työtön	37,0 %	+6,9 %
opiskelija	26,2 %	+1,6 %
peruskoulussa	6,0 %	+1,2 %
työssä	5,4 %	-1,5 %
sairaana	5,0 %	+1,2 %
muu/ei kirjattu/ei tietoa	20,4 %	-9,3 %
Etsivän nuorisotyön ohjausten kohde (osuus kaikista toimenpiteistä)		
yl. palveluohjaus, viranomaisasiat	21,6 %	-1,3 %
työmarkkinat, työllisyyspalvelut	17,5 %	+3,0 %
sosiaali-/terveystoimi, kuntoutus	16,6 %	-1,6 %
talous, toimeentulo, asuminen	14,5 %	+0,3 %
opinnot, koulutus	13,2 %	+1,0 %
ryhmätoiminta, vapaa-aika, 3. sektori	10,9 %	-0,1 %
muut	5,7 %	-1,3 %

Tavoitetut nuoret (n=19 763, ei osallisuustyön nuoria), eri toimenpiteitä nuorille yht.: **28 956 (1,5 toimenpidettä / nuori)**

****Vain osallisuustyön nuoret**, toimenpiteitä yht.: **1 468 (3,2 toimenpidettä / nuori)**

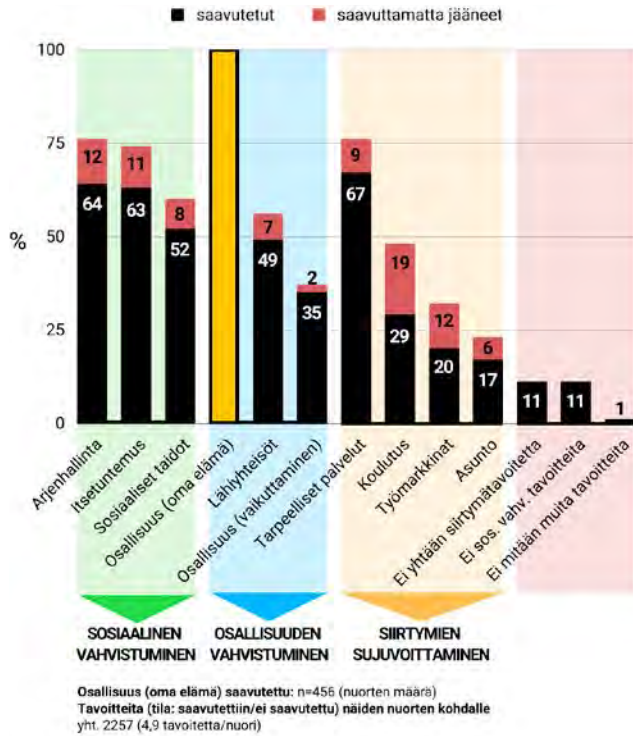
Taulukko 2. Osallisuustyön nuorten taustatiedot ja toimenpiteet verrattuna (+/- %) kaikkiin etsivän nuorisotyön tavoittamiin nuoriin. Tiedot ajalta 1.1.-31.12.2021, alueena koko Suomi. Taustatietojen luokat samat kuin nuorisotilastot.fi-sivustolla, toimenpideluokittelu kirjoittajan omien summamuuttujien mukaisesti¹⁴ (ei vertailukelpoinen muiden tilastoesitysten kanssa). (Alkuperäinen tietolähde: valtakunnallinen etsivän nuorisotyön kysely, www.nuorisotilastot.fi ja PAREnt-tietokantapojointi 7/2022, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)

Vertailtaessa osallisuustyön nuoria kaikkiin muihin etsivien nuorisotyöntekijöiden vuonna 2021 tavoittamiin nuoriin osoitetaan, että nämä nuoret eivät taustatietojensa perusteella juurikaan poikkea keskimääräisestä etsivän nuorisotyön tavoittamasta nuoresta. He ovat ohjautuneet etsivään nuorisotyöhön hieman muita nuoria useammin sosiaali- ja terveystoimen (+3 prosenttia) tai nuoren itsensä tai hänen läheisensä yhteydenoton (+2 prosenttia) kautta, harvemmin oppilaitoksesta (-5 prosenttia). Tullessaan tekemisiin etsivän nuorisotyöntekijän kanssa osallisuustyön nuoret olivat keskimäärin tavoitettuja nuoria jonkin verran useammin työttömänä (+7 prosenttia), mikä onkin kaikista huomattavin erottava tekijä. Vastaavasti toimeentulon lähteenä tuolloin oli hieman useammin toimeentulotuki (+3 prosenttia), van-

hempien tuki (+3 prosenttia) tai työttömyysturva (+2 prosenttia), ja palkka aavistuksen harvemmin (-2 prosenttia). Näiden taustatietojen valossa johdonmukaiselta tuntuu, että osallisuustyön nuorten kanssa ohjaustoimenpiteet kohdentuivat hieman keskimääräistä useammin avoimille työmarkkinoille tai työllisyyttä edistäviin toimiin (+3 %), mutta muuten heidän kohdalleen merkittyjen toimenpiteiden voidaan katsoa olevan samassa linjassa etsivän nuorisotyön muun toiminnan kanssa.

¹⁴ Käytetyt summamuuttujat kuvattu liitteessä 2.

Muut osallisuustyön nuorten prosessien kohdalla saavutetut tavoitteet

Kaavio 3. Osallisuustyön nuorten muiden tavoitteiden tila (saavutettu/ei saavutettu) yhteistyön aikana tai sen päätyttyä. Tiedot ajalta 1.1–31.12.2021, alueena koko Suomi. (Alkuperäinen tietolähde: valtakunnallinen etsivän nuorisotyön kysely, www.nuorisotilat.fi ja PAREnt-tietokantapojointi 7/2022, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)

Taulukoissa ja kaavioissa esitettyjen tietojen lisäksi tarkastele tietokantapojinnasta sitä, kuinka usein koulutus- ja työelämäinstituutioiden ulkopuolella olevien – ja tavanomaisen syrjäytymispuheen mukaan jo sen perusteella usein ulkopuolisina ja osattomina pidettyjen¹⁵ – nuorten kanssa osallisuuden lisääminen omassa elämässä oli vuonna 2021 asetettu etsivän nuorisotyön tavoitteeksi.

¹⁵ "Ulkopuoliset" tässä = etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret, jotka PAR-järjestelmään tallennettujen tietojen mukaan olivat tavoittamishetkellä työttömiä sekä keskeyttäneet joko peruskoulun, ammattiopinnot tai lukion, tai muutoin koulutuksestaan peruskoulun varassa, ja joiden pääasiallinen tulonlähde oli vanhempien tuki, toimeentulotuki tai työttömyyssetuus, ja joiden prosessin kohdalle oli asetettu vähintään yksi tavoite (n=1522, ikä keskimäärin 20,8 vuotta). Osallisuustyön tavoitteeseen saaneiden n=880 (tavoitteen kanssa työskenneltiin / se oli jo saavutettu).

Näistä nuorista 58 prosentin prosessi sai osallisuustyön tavoitteen. Joukkoa voidaan verrata opiskelijoihin ja työssäkävymiin¹⁶. Heistä tämä osallisuustavoite oli asetettu 49 prosentille, joka myös oli tavoitteen keskimääräinen osuus alkutilanteessa kaikkien tavoitteita saaneiden kohdalle. Nuoren "ulkopuolisuus" näyttäisi siis lisäävän osallisuustyön todennäköisyyttä, mutta vain hieman¹⁷. Pikemminkin osallisuustyö voi tulla kyseeseen kaikenlaisten nuorten kanssa, joita etsivät nuorisotyöntekijät kohtaavat. Oletettavaa on, että opiskelevien tai työskentelevien ja samalla etsivän nuorisotyön kanssa toimivien nuorten joukko on valikoitunut siten, että heidän sosiaaliset tukiverkostonsa ovat ehkä keskimääräistä heikommat tai heillä on elämässään enemmän askarruttavia kysymyksiä, jonka takia yhteistyö rinnalla kulkevan kasvatustalan ammattilaisen kanssa on paikallaan, usein myös osallisuuden vahvistamiseksi.

Toimenpiteitä osallisuustyön nuorten kohdalle on merkitty määrällisesti henkeä kohden yli kaksin verroin enemmän kuin muille nuorille. Tästä ei kuitenkaan vielä kannata tehdä vahvoja päätelmiä etsivän nuorisotyön osallisuustyön luonteesta. Voi hyvin olla, että ilmiö heijastelee samaa kuin se, että tavoitteen prosessiinsa saaneiden nuorten kohdalla puuttuvia tai muuten epämääräisiä tietoja oli ylipäätään keskimääräistä harvemmin ja dokumentaatio kaikin puolin runsaampaa¹⁸. Katse onkin hyvä kääntää siihen, miten uusi tavoitemittari käyttäytyy osallisuustyön nuorten kohdalla (ks. Kaavio 3).

¹⁶ "Opiskelijat ja työssäkävymät" = etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret, jotka tavoittamishetkellä olivat joko opiskelijoita jossakin oppilaitoksessa tai töissä, ja joiden pääasiallinen tulonlähde oli joko opintotuki tai palkka, ja joiden prosessin kohdalle oli asetettu vähintään yksi tavoite (n=1355).

¹⁷ Tavoitemittarin hienoisena puutteena tällaisen vertailun kannalta on, ettei mittarin tietojen avulla nähdäkseen voi selvittää, kuinka tärkeänä etsivät nuorisotyöntekijät pitävät sitä, että jokin tietty tavoite nuoren prosessissa saavutettaisiin. Voi siis olla, että vaikka osallisuustavoitteita nyt oli niin työttömillä ja koulutuksen keskeyttäneillä kuin opiskelijoilla ja työllisilläkin, näytteli osallisuustyö heidän elämänsä kokonaisuudessa erilaisia rooleja ja sai erilaisen painoarvon – mutta tämä jää nyt arvailun varaan.

¹⁸ On mahdollista, että uuden, vapaaehtoisien tavoitemittarin ovat ottaneet ensimmäisinä käyttöönsä ne etsivän nuorisotyön organisaatiot ja työntekijät, jotka dokumentoivat työtään keskitasoa kattavammin ja huolellisemmin (organisaatiokulttuurien eroista ja vaihtelevasta kirjaamisaktiivisuudesta, ks. Puusniekka & Auruksenaho 2016, 33). Toisaalta tavoitteita saaneiden nuorten tietojen parempaa dokumentaatiota saattaisi selittää sekin, jos tavoitteita olisi nyt merkitty etupäässä niiden nuorten kohdalle, joiden kanssa työskentely on ollut tavanomaista intensiivisempää ja siksi tavallaan myös tietoisempää – ei ainoastaan tavoitteiden vaan myös muiden nuoren elämäntilannetta koskevien näkökohtien osalta. Asiainlaidan selvittäminen olemassa olevien aineistojen avulla luultavasti olisi teknisesti mahdollista, mutta artikkelin yhteydessä joudutaan tyytymään tähän huomioon.

Huomionarvoista on, että osallisuustyön nuorten kanssa on asetettu verrattain suuri määrä tavoitteita (4,9 tavoitetta/nuori - vrt. taulukko 1., kaikki tavoitemittarin nuoret: 3,5 tavoitetta/nuori). Tämän perusteella osallisuuden vahvistamisen voisikin ajatella olevan varsin intensiivistä ja monitahoista työtä, joka liittyy vielä tavanomaistakin kokonaisvaltaisempiin etsivän nuorisotyön prosesseihin¹⁹.

Kuten kaaviosta 3. voidaan havaita, merkittävä osa muista – ja jopa 89 prosenttia kaikista asetetuista palvelusiirtymiin liittyvistä – tavoitteista etsivien nuorisotyöntekijöiden näkemyksen mukaan myös saavutettiin. Heikoiten saavutettiin koulutukseen siirtymisen sujuvoittamisen tavoite (61 prosenttia), mutta sekin taulukossa 1. esitettyihin tuloksiin verrattuna varsin hyvin. Sen muita tavoitteita hieman heikompi toteutuminen kuitenkin kertonee siitä, että osan niin sanotun osallisuustyön nuorista kanssa on ollut heidän osallisuutensa koetusta lisääntymisestä huolimatta haasteita löytää soveltuvaa opiskelupaikkaa, johon he olisivat voineet onnistuneesti siirtyä tai kiinnittyä.

Koska tämä on ensimmäinen katsaus tavoitemittarin tuloksiin, tulee niihin ja myös tulkintojen tekemiseen esimerkiksi osallisuustavoitteen yhteydessä saavutetuista muista tavoitteista suhtautua tietyllä varovaisuudella. Tämän tutkailun perusteella ei voidakaan sanoa, onko kyse siitä, että osallisuustyö yksinkertaisesti kannattaa sikäli, että sen onnistuessa koetaan muitakin tavoitteita saavutettavan paremmin kuin ilman sitä. Vai kertoisivatko tulokset enemmänkin esimerkiksi siitä, että ne etsivät, jotka ovat ylipäätään merkanneet jonkin tietyn tavoitteen jonkun nuoren kohdalle saavutetuksi, ovat silloin taipuvaisempia katsomaan hänen kanssaan saavutetun myös muita tavoitteita (jolloin jotkut tavoitemittarin eri tavoitteet tulisivat mitanneeksi keskenään ehkä osin samoja asioita)?

Nuoren osallisuuden lisääminen ei ollut oikeastaan koskaan työskentelyn ainoa päämäärä (kaavio 3.): osallisuustyön nuorten prosesseista 99 prosenttia piti sisällään vähintään yhden toisenlaisen tavoitteen. Useimmiten siihen liittyi ainakin yksi siirtymien sujuvoittamisen (89 prosenttia) tai so-

siaalisen vahvistumisen (89 prosenttia) tavoite. Osallisuuden kysymykset vaikuttavat siis leikkaavan monipuolisesti etsivän nuorisotyön toiminnan läpi ja kiinnittyvän vahvasti muihin tavoitteisiin, mikä myös heijastaa työn monitahoista, kokonaisvaltaista luonnetta. Kiinnittämällä huomiota tavoitemittarin tavoitteiden yhteenkytkentöihin voidaan jatkossa saada tietoa siitä, missä määrin etsivä nuorisotyö eri ympäristöissä ja aikoina toimii kokonaisvaltaisesti moniin erilaisiin tavoitteisiin suuntautuen, ja missä se omaksuu selkeämmin jotakin tiettyä tavoitetta palvelevan roolin.

3. MITÄ ETSIVÄSTÄ NUORISOTYÖSTÄ JA ETSIVIEN OSALLISUUSTYÖSTÄ SAATIIN TIEToon?

Uuden tavoitemittarin ensimmäisen käyttövuoden 2021 tulosten tarkastelu auttaa hahmottamaan, mitä ruohonjuuritason etsivä nuorisotyö nuorten kanssa on tavoitellut ja kuinka etsivät nuorisotyöntekijät kokivat tavoitteita saavutettavan. Johtopäätöksiä tehtäessä on kuitenkin pidettävä mielessä käsillä olevan tilastoaineiston luonne ja mitä sen perusteella on mahdollista todentaa. Aineisto perustuu ainoastaan etsivien itsensä tietojärjestelmänsä puitteissa tekemiin valintoihin. Kyseessä on katsaus siihen, millaisten nuorisotyöllisten tavoitteiden kautta etsivät kokevat mahdolliseksi tuoda esille nuoren kanssa tekemänsä työn tarkoituksia, ja kuinka he katsovat niiden arkeaan merkityksellistävien tavoitteiden toteutuvan työssään.

Tulokset tukevat aiempia erilaisiin aineistoihin perustuvia havaintoja siitä, että kuntatyyppistä riippumatta etsivän nuorisotyön kontakteja nuoriin luonnehtii ennen kaikkea sosiaalisesti vahvistava, rinnalla kulkeva keskustelutuki²⁰ ja nuoren ohjaaminen hänen tarvitsemiinsa palveluihin luottamuksellista kohtaamisissa hiljalleen kertyneen ymmärryksen pohjalta (nuorten omista kokemuksista ja arvioista, ks. Kinnunen 2021). Tavoitehierarkia näyttää pitkälti samanlaiselta kaikkialla: työskentelyjaksojen alkuvaiheessa toiminta kohdistuu yleisimmin nuoren sosiaalisen vahvistumiseen (sosiaalisesta vahvistumisesta ks. Kuure 2015), palveluihin siirtymiseen ja nuoren omassa elämässään kokeman osallisuuden lisää-

¹⁹ Asian varmistamiseksi voisi tutkia erilaisiin tavoitteisiin liittyvien nuorten prosessien keskimääräisiä kestoja, mutta se jää tämän artikkelin ulkopuolelle.

²⁰ Keskustelutuki on ollut etsivän nuorisotyön tavoittamien nuorten kokemuksiin keskittyvän Sovari-mittarin koko historian ajan, eli vuodesta 2016 alkaen, kaikista yleisin tuen muoto, jota nuoret kertovat etsivältä nuorisotyöltä saaneensa. Vuonna 2021 kaikkiaan 71 % Sovarin vastanneista nuorista (n=2438) ilmoitti näin (alustava tieto, vuoden 2021 valtakunnalliset Sovari-tulokset julkaistaan syksyllä 2022).

miseen, joista edetään askel askeleelta selkeämmin kohti siirtymiä. Työskentely päättyy useimmiten jonkun siirtymätavoitteen saavuttamiseen, mahdollisesti siihen kytkettyvään nivelvaiheeseen ja niin sanotun saattaen vaihtamisen (ks. Paananen ym. 2022, 39) jälkeen. Tulosten perusteella etsivä nuorisotyö on lähtökohdiltaan valtakunnallisesti suhteellisen yhtenäinen työmuoto, jossa painopisteet asettuvat kuitenkin hieman eri tavoin piirteiltään erilaisilla alueilla.

Tavoitemittarin mukaan osallisuustyö ei näytä poikkeavan suuresti etsivän nuorisotyön muusta toiminnasta. Nuorten tilanteet, taustat ja heidän kohdallaan toteutetut ohjaustoimenpiteet tavoitteen äärellä olivat pääasiassa varsin samanlaisia kuin työssä yleisestikin. Osallisuuden lisääminen muodosti yhden yleisimmistä lähtötavoitteista ja ylipäänsä jokin osallisuuteen liittyvä tavoite oli asetettu alkuvaiheessa nuorista lähes kahden kolmesta kohdalle. Kun lisäksi muistetaan, että nuorten osallisuus on työn perustavanlaatuisen ohjenuora, voitaneen varovaisesti päätellä, että osallisuustyön mukaiset tavoitteet²¹ Isolan ym. (2020) kuvaamassa mielessä ovat etsivän nuorisotyön arkea sosiaalisen vahvistamisen ja siirtymien sujuvoittamisen rinnalla.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden näkemyksen mukaan suurimmassa osassa yhteistyöjaksoja ei kuitenkaan vuonna 2021 päästy tavoitellun osallisuuden lisäämiseen. Tämä kenties (itse)kriittinen katsantokanta ei tietenkään poissulje sitä, etteikö etsivä nuorisotyö ottamalla esiin nuoren kanssa osallisuuden kysymyksiä olisi voinut vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti nuori myöhemmin jossain elämäntilanteessa kokee itsensä osalliseksi tai pystyy osallistumaan. Todennäköisyys sille, että etsivä nuorisotyöntekijä keskittyy nuoren kanssa osallisuuden vahvistamiseen koko hänen prosessinsa ajan, ja että työntekijä kokee siihen liittyvä tavoitteen saavutetun, on suurempi asukasluvultaan pienissä tai keskisuurissa kunnissa kuin suurimmissa kaupungeissa.

Tässä tehdyn tarkastelun perusteella ei voida vedenpitävästi sanoa, mitä erot asetettujen tai saavutettujen tavoitteiden

suhteellisissa osuuksissa erilaisissa kuntaympäristöissä heijastelevat. Mahdollista on, että tavoitemittari tuo näkyviin erilaisilla alueilla asuvien nuorten toisistaan poikkeavia elämäntilanteita ja tarpeita. Tuloksissa saattavat näkyä myös erot etsivän nuorisotyön organisaatioiden resurssissa (joissa usein merkittävin ero piilee etsivien määrän suhteessa paikkakunnan nuorten määrään, ks. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2020, 6, 42), työkaluissa ja itseymmärryksessä. Myös erot etsivän nuorisotyön paikallisesti määrittävissä rooleissa ja niiden myötä etsiville tulevaisuudessa tehtävissä sekä heihin kohdistuvissa odotuksissa voivat vaikuttaa erilaisten tavoitteenasettelujen taustalla (ks. Määttä & Piironen 2022; Paananen ym. 2022). Oletettavasti kaikki edellä mainitut jollakin tavalla vaikuttavat lopputulemaan, sillä muun muassa niistä riippuu se, mikä missäkin ympäristössä näyttää realistiselta, etsivän ja nuoren yhteistyöllä saavutettavissa olevalta tavoitteelta.

Urbaaneissa kunnissa, joissa nuorten erilaisiin elämäntilanteisiin istuvia palveluja on tarjolla monipuolisempi valikoima, etsivän nuorisotyön on ymmärrettävästi luontevampaa toimia tienviittojan ja palveluoppaan roolissa kuin olosuhteissa, joissa tiedetään jo lähtökohtaisesti, ettei monille nuorille voida löytää kohtuullisten välimatkojen päästä soveltuvia palveluita (esimerkiksi sellaisia, jotka tarjoaisivat tarpeeksi matalalla kynnyksellä mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen harjoittamiseen). Silloin etsivässä nuorisotyössä todennäköisesti sovelletaan omaa työskentelyä niin, että nuoren sosiaalisten taitojen harjoittaminen ja vahvistuminen näyttää mahdolliselta saavuttaa yhdessä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa – tai kuten etsivän nuorisotyön alueelliset koordinaattorit ovat asiaa kuvailleet, ”etsivä joutuu paikkaamaan puuttuvia palveluja” (Määttä 2021, 22).

Suhteellisen huomattava osuus etsivien nuorisotyöntekijöiden asettamista, muita kuin siirtymiä koskevista tavoitteista jäi työskentelyn aikana suurimmissa kaupungeissa saavuttamatta. Arvellakseni tuloksissa näkyy ja niitä pitkälle selittää vähintään kolme asiaa: 1) yllä kuvattu ero työn paikallisissa orientaatioissa, 2) ylipäänsä siirtymien keskeinen ja kantava merkitys työn kokonaisuuden kannalta sekä 3) juuri urbaaneissa olosuhteissa eniten vaikuttanut koronavuosi 2021.

²¹ Aineiston perusteella ei voida ottaa kantaa siihen, tarjosiko osallisuustyö tosiasiallisesti nuorille voimavaroja, ideoita, kriittisiä näkökulmia, ja kannustusta omaehtoiseen, yhteiskunnan rakenteita ja dynamiikkaa mahdollisesti uusiksi kuvittelevaan tai haastavaan aktiiviseen kansalaisuuteen siten kuin maailmaa muuntava osallisuus edellyttää (ks. Kilakoski 2021). Vai oliko toiminnassa ehkä enemmänkin kyse näennäisosallisuudesta – nuorten koulimisesta osaansa sopeutuvaisiksi, yhteiskuntajärjestelmän rakenteelliset ongelmat omiksi vajeikseen sisäistäviksi uusliberaalin hallinnan ihannesubjektiksi, kuten etsivän nuorisotyön on esitetty tekevän (ks. Mäkelä ym. 2021; Mäkelä & Brunila 2021)?

Siirtymät ovat usein luontevimpia pisteitä etsivän nuorisotyön työskentelyn päättämiseksi, onhan osin niitä silmällä pitäen suuri osa yhteistyöjaksoista aikanaan käynnistynytkin. Etsivä ei voi velvoittaa nuorta työskentelemään kanssaan sillä perusteella, että nuoren sosiaalisessa vahvistumisessa tai osallisuudessa ei (nuoren itsensä tai etsivän näkökulmasta) ole vielä tapahtunut sellaista kehitystä kuin jossain vaiheessa on ehkä katsottu toivottavaksi. Tällaiseen pakolla vahvistamiseen ei tietenkään pidä pyrkiä nuorilähtöisessä, kunnioitukseen ja tasavertaiseen kohtaamiseen perustavassa nuorisotyössä. Myöskään se, että etsivä nuorisotyöntekijä pyrkisi kattamaan kaikki nuoren elämäntilanteessa havaitsemansa tarpeet ja auttamaan kaikissa merkittävässä nuoruuden kehitystehtävissä, olisi tuskin mielekäästä nuoren, etsivän tai muun yhteiskunnan kannalta, saati edes mahdollista yhdelle ihmiselle, oli hän kuinka ammattilainen tahansa.

On muistettava tulosten olevan poikkeukselliselta vuodelta 2021, jota koronapandemia ja sosiaaliseen elämään kohdistuneet rajoitustoimet värittivät vahvasti. Erityisen kipeästi rajoitukset osuivat moniin nuorten osallisuuden areenoihin ja heille tärkeisiin vapaa-ajan ja koulutuksen instituutioihin, vaikeuttaen luontevaa välitöntä kohtaamista ja tehden sosi-

aalisesti vahvistavista ja etun läsnäolon hetkistä harvinaisia. Negatiivisimmin koronapandemia on vaikuttanut nuorten hyvinvointiin kaupunkiympäristöissä ja tiheämmin asutuilla alueilla, jossa tilaa sosiaalisten kontaktien välttämiseen ei ole samalla tavalla kuin maaseudulla. Tutkimuksen mukaan urbaanit nuoret kokivatkin vuosina 2020–21 suhteessa enemmän karanteenissa olemista ja suhtautuivat muita kielteisemmin sosiaalisiin rajoitustoimiin. Isoimpien kaupunkien keskustoissa nuorten yksinäisyys ja ahdistus pääsivät kasvamaan ennennäkemättömällä tavalla ja ilman, että sille tuolloin olisi voitu paljoakaan tehdä (Helfer & Myllyniemi 2022). Olisi ihme, elleivät etenkin näiden alueiden etsivät nuorisotyöntekijät olisi kokeneet tilanteessa piileviä jännitteitä ja ilmeistä kohtaamisvajetta, ja nähneet sen kuormittavan työtään sekä tekevän sosiaalisen vahvistumisen ja osallisuuden parissa työskentelemisestä monin verroin haastavampaa.

Asetettujen mutta saavuttamatta jääneiden sosiaalisen vahvistamisen ja osallisuuden tavoitteiden osuuden urbaaneissa ympäristöissä tulisi herättää tarkastelemaan myös muita ilmiön taustalla mahdollisesti piileviä syitä. Ilmeisesti työntekijät ovat näitä tavoitteita asettaessaan kyllä kokeneet tarvetta kiinnittää huomiota kohtaamiensa nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin ja osallisuuden kysymyksiin, mutta jostain syystä eivät ole päässeet työskentelyssä niiden kanssa siihen pisteeseen kuin olisivat toivoneet. Se, että toistuvasti jää työlleen asettamista ja kenties hyvinkin merkittäviksi kokemista tavoitteista, voi epäilemättä pidemmän päälle koetella työhyvinvointia, jaksamista ja motivaatiota. Vaikuttaakin olevan syytä seurata erityisen tarkkaan sitä, mitä tavoitemittari tulevina vuosina osoittaa. Samalla on hyvä kysyä, ovatko etsivän nuorisotyön henkilöresurssit suurimmissa kunnissa kyllin vankalla pohjalla. Onko työntekijöillä käytävissä riittävästi aikaa kutakin nuorta kohden niin, että myös ajan käytön suhteen luultavasti palveluohjausta vaativampiin osallisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen tarpeisiin kyetään asianmukaisesti vastaamaan? Ja onko nuorilla siis asuinpaikastaan riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet saada etsivältä nuorisotyöltä nuorisolain edellyttämää apua kasvua, itsenäistymistä, osallisuutta yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaa edistävän tuen piiriin?

Yhteiskunnallisesti valveutunutta lukijaa saattaa mietityttää myös vaikuttamisen prosesseihin liittyvän osallisuustavoitteen suhteellinen harvinaisuus etsivässä nuorisotyössä (taulukko 1.). Osaksi tämän voi katsoa kertovan etsivän nuorisotyön tavoittamien nuorten asemasta ”osallisuuden portailla”. Ennen kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen tuntuu ajankohtaiselta, on tunnettava itsensä toimijaksi ja koettava osallisuutta omaan elämään ja lähiyhteisöihin. Tavoitemittarin tulosten mukaan etsivässä nuorisotyössä lähdetäänkin useimmiten näihin liittyvistä askelista²². Toisaalta voidaan ajatella Antti Maunun ja Tomi Kiilakosken (2018, 127) tavoin, ettei poliittinen osallisuus synny itsestään, vaan tarvitaan ohjausta osallisuuteen: toimintatapoja ja mekanismeja, jotka ulottuvat ihmisten toimijuuteen ja arjen lähiyhteisöihin. Erityisen merkittäväksi ohjauksen merkityksen voi ajatella silloin, kun puhutaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista ihmisistä. Heille vaikuttamisen hetkiä aukeaa oletettavasti harvemmin (Isola ym. 2020, 169), ja heidän vaikutusmahdollisuuksistaan viralliset tahot ovatkin viime vuosina kantaneet huolta²³. Lisäksi nuorten kohdalla ohjaukseen panostamisen tarvetta alleviivaa oppimista kartoittaneen vuoden 2017 Nuorisobarometrin havainto, jonka mukaan nuoret eivät kokeneet erityisemmin oppineensa yhteiskunnallisen vaikuttamisen tai lähiympäristöön vaikuttamisen taitoja sen enempää kouluissa ja oppilaitoksissa kuin niiden ulkopuolellakaan²⁴.

Maunun ja Kiilakosken (2018, 115–116) mukaan ”Osallisuuteen ohjaamisessa tärkeintä ovat tuhannet arjen kohtaamiset, joista kasvavat lapset ja nuoret koostavat oman toimijuutensa ja osallisuutensa edellytykset. (---) Järjestelmätason tieto, kaaviot ja standardisoidut menettelytavat eivät riitä osallisuuden tukemiseen, vaan tarvitaan kohderyhmähätkän kohtaamisen ja ohjaamisen paikkoja, menetelmiä ja muita resursseja”.

Ehkä olisikin syytä pohtia, voisiko muun muassa etsivien nuorisotyöntekijöiden työpanosta ja kohtaamisen ammattitai-

toa hyödyntää tulevaisuudessa jollain tapaa paremmin sen varmistamiseen, että kaikenlaiset nuoret saisivat mahdollisuuden päästä osalliseksi vaikuttamisesta. Jotta tämänkaltaisen muutoksen myös ruohonjuuritasolla tehtävissä tavoitteenasetteluissa olisi käytännössä mahdollinen, saattaisi se luonnollisesti edellyttää työn kohdentumisen, resurssien, yhteistyökumppanien tarkastelua ja tarkoituksenmukaista kehittämistä. On kysyttävä, minkälaisia etsivän – ja aivan kaikenlaisen – nuorisotyön sillat ja kytkökset yhteiskunnallisen vaikuttamiseen sekä päätöksentekoon tällä hetkellä ylipäätään ovat? Onko nuorilla aikuisilla mahdollisuus tulla aidosti kuulluksi myös silloin, kun heidän elämänsä ei istu koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnan ideaaleihin?

Lopulta etsivän nuorisotyön mahdollisuudet nuorten osallisuuden vahvistamiseen riippuvat hyvin pitkälle siitä, miten muu yhteiskunta tarjoaa nuorille mahdollisuuksia aitoon osallisuuteen. Se edellyttää instituutioiden ja toimintojen olevan avoinna inklusiivisesti kaikille nuorille. Rakenteiden ja toimintamallien on kyettävä muovautumaan joustavasti nuorten erilaiset lähtökohdat huomioivaksi ja heidän suosiomaan vaikuttamistapoja hyödyntävään suuntaan.

Lähteet:

Aaltonen, S. & Berg, P. (2015). Nuorten ja palveluntarjoajien kohtaamiset. Teoksessa S. Aaltonen, P. Berg & S. Ikäheimo (toim.) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 84. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Aaltonen, S., Kivijärvi, A. & Myllylä, M. (2018). *Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi*. Yhteiskuntapolitiikka, e-julkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137076/YPI903_Aaltonenym.pdf

Bamming, R. & Hilpinen, M. (2020). *Etsivä nuorisotyö 2019. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset*. Opetus- ja kulttuuritoimen vastuualue. Aluehallintovirastojen julkaisuja 90/2020. https://aviavustukset.fi/wp-content/uploads/2020/12/ET_2019_raportti_2020_11_02.pdf

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. (2020). *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. KAKS – Kunnallisanon kehittämisyhtiö. Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 110. <https://kaks.fi/julkaisut/kuulummeko-yhteiskuntaan-tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevien-nuorten-kasityksia-tulevaisuudesta-demokratia-ta-ja-julkisista-palveluista/>

Helfer, A. & Myllyniemi, S. (2022). *Asuinpaikan yhteys nuorten kokemuksiin korona-ajasta*. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä – kirjoitusarja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma88>

²² Kiitokset tästä tarkentavasta huomiosta kuuluvat artikkelin luonnosta kommentoineelle Marja Moisalaalle.

²³ Ks. esim. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen asialle omistama verkkosivukokonaisuus: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus>

²⁴ 11 % nuorista katsoi, ettei ollut oppinut yhteiskuntaan ja lähiympäristöön vaikuttamisen taitoja peruskoulun ja toisen asteen aikana lainkaan. Vastaajat myös pitivät näitä taitoja pärjäämisensä kannalta vähämerkittävimpinä (Myllyniemi & Kiilakoski 2017, 63–64).

Isola, A.-M., Nousiainen, M. & Valtari, S. (2020). Osallisuustyö välineenä heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.) *Sosiaalialia uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä*. Helsinki: *Huoltaja-säätiö*. <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>

Katajisto, J. (2020). *Etsivän nuorisotyöntekijän osaamisperusta*. Opinnäyte, nuorisokasvatuksen johtamisen ja kehittämisen tutkinto, yhteisöpedagogi (YAMK). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060917928>

Kiilakoski, T. (2021). Osallisuuden doksat: kriittinen luenta. Teoksessa K. Paakkunainen & J. Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoris: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 229. Turku: Nuorisotutkimusseura.

Kinnunen, R. (2021). "Tuntuu, että on pidetty huolta". *Etsivän nuorisotyön valtakunnalliset Sovari 2020 -tulokset*. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. <https://www.intory.fi/materiaalipankki/tuntuu-etta-on-pidetty-huolta-etsivan-nuorisotyön-valtakunnalliset-sovari-2020-tulokset/>

Kuure, T. (2015). Sosiaalisen vahvistamisen määrittely ja asema nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmässä. Teoksessa T. Kuure (toim.) *Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina. Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia*. Valtakunnallinen työpajajuhdistus ry. <https://www.intory.fi/app/uploads/2021/09/sosiaalinen-vahvistaminen-k-sitteen-ja-palveluina.pdf>

Maunu, A. & Kiilakoski, T. (2018). Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38:2. <https://doi.org/10.33336/ai.88333>

Mertanen, K. (2020). *Not a Single One Left Behind. Governing the 'youth problem' in youth policies and youth policy implementations*. Väitöskirja, kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsinki Studies in Education, number 98. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6735-4>

Mertanen, K. (2021). *Ongelmanratkaisua vai ratkaistavia ongelmia? Etsivän nuorisotyön ja nuorisopolitiikan hankala suhde*. Esitys Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston etsivän nuorisotyön päivillä 9.11.2021.

Moisala, M., Paananen E. & Nieminen, T. (2020). *Tavoitteen asettelusta etsivän nuorisotyön merkityksen tunnistamiseen*. Uutisblogi. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. <https://www.intory.fi/ajankohtaista/uutiset/blogi-tavoitteen-asettelusta-etsivan-nuorisotyön-merkityksen-tunnistamiseen/>

Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. (2018). Oppi koulussa ja sen ulkopuolella. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Nuorisobarometri 2017. Opin polut ja pientareet*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 200. <https://tietoa-uorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2017>

Mäkelä, K., Mertanen, K. & Brunila, K. (2021). Outreach youth work and employability in the ethos of vulnerability. *Power and Education*, 13 (2). <https://doi.org/10.1177/17577438211021943>

Mäkelä, K. & Brunila, K. (2021). Nuoret aikuiset ja tukijärjestelmien terapeuttinen valta. Teoksessa K. Brunila, E. Harni, A. Saari & H. Ylöstalo (toim.) *Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Määttä, M. (2021). *Tavoitteena nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön alueellinen yhdenvertaisuus*. XAMK kehittää 148. Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-332-7>

Määttä, M. & Piironen, M. (2022). *Etsivän nuorisotyön ja työpaja-toiminnan anti ja näkymät kunnan monialaisessa yhteistyössä*. XAMK kehittää 181. Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-406-5>

Nivala, E. & Ryyänen, S. (2013). Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013*, vol. 14. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Paananen, E., Piironen, M. & Uustalo, K. (toim.) (2022). *Etsivän nuorisotyön käsikirja*. Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus, opetus- ja kulttuuriministeriö. Kerava: Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. <https://www.intory.fi/materiaalipankki/etsivan-nuorisotyön-kasikirja/>

Pulkkinen, H. (2016). *Palvelupolut etsivässä nuorisotyössä. Etsivän nuorisotyön asiakasjaksojen tarkastelua maaseutukunnissa*. Opinnäyte, sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma, sosionomi (YAMK). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016111816483>

Puuronen, A. (2014). *Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 70. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf

Puusniekka, R. & Auruksenaho, A. (2016). *Suunnitelma etsivän nuorisotyön osaamiskeskuselle*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:27. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-417-7>

Ristikari, T., Keski-Sántti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Käärilä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>

Sutela, E., Haapakorva, P., Marttila, M. & Ristikari, T. (2018). *Haavissa? Aktivointitoimissa olleiden nuorten taustat ja tilanteet toimien jälkeen. Vertailu Suomen kuuden suurimman kaupungin välillä Kansallinen syntymäkortti 1987-aineiston valossa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-036-5>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. (2020). *Tulokellisuus tarkastuskertomus: Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuus ja etsivän nuorisotyön resurssit ja tehokkuus*. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2/2020. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:urn:nbn:978-952-499-480-4>

Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. (2020). *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 153. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf

Liite 1. Etsivän nuorisotyöntekijän ja nuoren yhteistyölle tavoitemittarissa ja PAR-järjestelmässä annetut tavoitteet kuvauksineen

A. NUOREN SOSIAALINEN VAHVISTUMINEN

1. sosiaalisten taitojen vahvistuminen

- Sosiaaliin taitoihin sisältyy kyky rakentavaan ja kannustavaan vuorovaikutukseen muiden kanssa sekä erilaisuu- den ja erilaisten näkökantojen kunnioittaminen.

2. itsetuntemuksen vahvistuminen

- Itsetuntemus liittyy realistisiin käsityksiin omasta itsestä. Itsetuntemukseen sisältyvät käsitteet itsetunto ja itse- luottamus.

3. arjenhallinnan parantuminen

- Arjenhallinta sisältää esimerkiksi arjessa jaksamisen, päivärytmin, kyvyn noudattaa aikatauluja, raha-asiat ja päihteidenkäytön hallinnan.

B. NUOREN OSALLISUUDEN VAHVISTUMINEN

4. lähiyhteisöjen vahvistuminen

- Lähiyhteisö rakentuu nuoren sosiaalisista verkostoista. Siihen voi kuulua esimerkiksi perhe ja ystävät sekä har- rastusten, työn, koulutuksen ja palveluiden tuottamat sosiaaliset verkostot. Tavoite liittyy sosiaalisen osallistu- misen edistämiseen.

5. nuoren osallisuuden lisääminen omassa elämässään

- Nuoren äänen esiin nostaminen ja nuoren oikeuksien puolustaminen esimerkiksi palvelujärjestelmässä. Tukea nuorta vaikuttamaan itse oman elämänsä kulkuun.

6. nuoren osallistumisen lisääminen vaikuttamisen prosesseihin

- Tavoite liittyy poliittisen ja yhteiskunnallisen osallistumi- sen edistämiseen. Vaikuttamisen keinoja on esimerkiksi suora demokratia, kuten kansalaisraadit, kuntalaishaas- tattelut, nuorisovaltuustot ja osallistuva budjetointi. Mui- ta vaikuttamisen keinoja voi olla esimerkiksi aktivismi ja äänestäminen. Aktivismi on kansalaistoimintaa, jossa pyritään muuttamaan suoralla toiminnalla epäoikeu- demukaisiksi koettuja käytäntöjä.

C. NUOREN SIIRTUMIEN SUJUVOITTAMINEN

7. asunnon saaminen nuorelle

8. nuoren siirtyminen tarpeellisiin palveluihin

9. nuoren siirtyminen koulutukseen

10. nuoren siirtyminen avoimille työmarkkinoille

Liite 2. Kuvaus taulukon 2. kohdassa ”Etsivän nuorisotyön ohjauksen kohde” luokittelussa käytetyistä summamuuttujista.

PAR-järjestelmän alkuperäiset toimenpideluokat frekvenssijärjestyksessä (kaikkien vuonna 2021 tavoitettujen nuorten osalta) kunkin taulukkoa 2. varten muodostetun yläkategorian sisällä ovat seuraavat:

- **yleinen palveluohjaus, viranomaisasiat**: palveluohjaus + tuki viranomaisasioiden hoitamiseen + viranomaisverkon luominen + ohjaamo + poliisi + ohjaaminen kotouttamistoimenpiteisiin
- **”työmarkkinat, työllisyyspalvelut**”: ilmoittautuminen työttömäksi työnhakijaksi + työhön avoimille työmarkkinoille + työpajaan + työnhaun ohjaus ja neuvonta + työkokeilu (muualle kuin työpajaan) + julkiset työelämään liittyvät palvelut + TE-palveluiden ammatinvalinnanohjaus + kuntakokeilu + työvoimapoliittiset toimenpiteet
- **”sosiaali-/terveystoimi, kuntoutus**”: mielenterveyspalvelut + muut terveyteen liittyvät palvelut + muu sosiaalitoimen palvelu + kuntouttava työtoiminta (muualle kuin työpajaan) + päihdepalvelut ja kuntoutus + Kelan ammatillinen kuntoutus + lastensuojelutoimenpide + Kelan ammatillinen kuntoutuspalvelu + Kelan ammatillinen kuntoutuskurssi
- **”talous, toimeentulo, asuminen**”: toimeentuloon liittyvät palvelut + asumiseen liittyvät palvelut + velkaneuvonta ja muu talouteen liittyvä neuvonta
- **”opinnot, koulutus**”: hakenut opiskelamaan / ohjattu koulupaikan haussa + aloittanut ammatilliset perusopinnot + jatkanut ammatillisia perusopintoja + muu opiskelu + lukion opinnot + muut ammatilliset opinnot + peruskoulun opinnot + oppisopimuskoulutus + ohjaava ja valmistava ammatillinen koulutus + muut nivelvaiheen opinnot
- **”ryhmätoiminta, vapaa-aika, 3. sektori**”: ryhmämuotoinen toiminta + muut vapaa-ajan palvelut + Nuotta-valmennus + starttivalmennus + järjestöjen palvelut + ohjaaminen ryhmätoimintaan + nuorisotoimen palvelut + liikuntatoimen palvelut
- **”muut**”: muut toimenpiteet + ohjaus toisille etsiville + varusmiespalvelu + siviilipalvelu

Huom. 1.) Summamuuttujiin ja tilasto-otokseen on otettu mukaan tulkintani mukaan vain etsivää nuorisotyötä tekevästä organisaatiosta sen ulkopuoliseen yhteiskuntaan kohdistuvat ohjaustoimenpiteet. Tiedoista on poistettu tässä yhteydessä epäinformatiivisia kokonaan seuraavat alkuperäiset, lähinnä etsivän nuorisotyön omaa toimintaa nuoren kanssa kuvaavat PAR-toimenpideluokat:

- etsivien tuki ja tsemppaus + Sovari-kysely toimitettu nuorelle + menetelmällinen työskentely nuoren kanssa (ent. tulevaisuustyöskentely) + avoimet toimenpiteet

Yllä mainittujen toimenpiteiden kanssa taulukon 2. prosentiosuudet näyttäisivät varsin erilaisilta, sillä esimerkiksi laajahko toimenpideluokka ”etsivien tuki ja tsemppaus” (joka voi kuvata vaikkapa nuoren kasvun, itsenäistymisen ja identiteetin tukemista, myönteistä tunnistamista kuin etsivän ja nuoren välistä suhdetyötäkin) on kaikista toimenpideluokista käytetyin.

Huom. 2.) Toimenpiteitä tilasto-otoksessa on nyt korkeintaan yksi ohjaus yhtä nuorta koskevasta yhdestä ja samasta toimenpiteestä. Teknisesti on mahdollista ja usein myös tapahtuu, niin että yksi nuori saa tietoihinsa useamman saman toimenpideluokan merkinnän (esim. eri tapaamiskerroilla toteutetusta palveluohjauksesta). Kaikkien näiden yhdelle nuorelle tallennettujen merkintöjen käsitteleminen toisistaan erillisinä luonnollisesti muuttaisi taulukon 2. prosentiosuoksia huomattavasti.

Nuorten osallisuus oppilaitoksissa

Nuorten osallisuus ja nuorisotyön mahdollisuudet kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvassa osallisuuden tukemisessa

Heikki Korhonen, Hannele Sorri, Maija Mahon, Marja Snellman-Aittola, Ninni Parviainen & Heikki Kantonen, osaamiskeskus Nuoska

Nuorten osallisuuden tukemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa on olemassa valmiita malleja, joskin osallisuuden kulttuuri muotoutuu jokaisessa yhteisössä omanlaisekseen. Osallisuuden rakenteet ja paikat vaihtelevat kouluasteittain, ja niihin liittyy kipupisteitä. Virallisten rakenteiden ulkopuoliset, nuorten omaehtoiset vaikuttamisen ja reagoinnin tavat voivat myös joskus olla aikuisten mielestä häiritseviä ja vääranlaisia.

Osallisuuden kokemus on aina ehto nuorten osallisuudelle ja osallistumiselle. Nuorten kokemuksen vahvistamiseksi on useita mahdollisuuksia. Nuorisotyö kouluissa toimii yhdessä muiden kanssa vahvistaen tavoitteellisesti yhteisöllisyyttä ja osallisuuden kokemusta, käyttäen joko valmiita malleja tai toimien muuten yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti

Koulut ja oppilaitokset ovat kasvattajayhteisöjä, joihin kuuluvat kaikki henkilöt yksittäisestä nuoresta koulun henki-

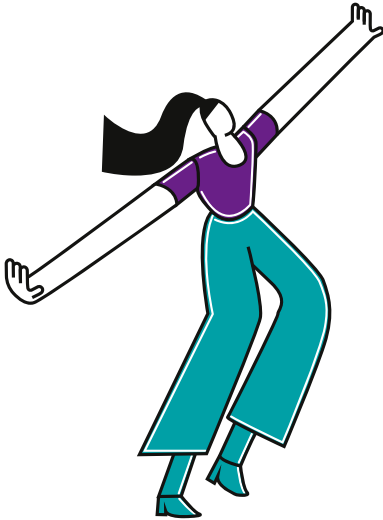
lökuntaan ja johtoon saakka. Hyvinvoiva yhteisö tarjoaa jäsenilleen osallisuuden mahdollisuuden, erilaiset yksilöt huomioiden. Jokaisella yhteisön jäsenellä on oleellinen rooli kokonaisuudessa. Myös passiivinen toiminta on osallisuuden tapa. Rakenteita määrittelevät aikuiset eivät aina ole valmiita kohtaamaan nuorten toimintaa niillä käytännöillä ja sisällöillä, jotka nuoret itse valitsevat. Myös nuorille voi olla vaikeaa ymmärtää koulun tai oppilaitoksen toimintatapoja, jotka yleensä ovat aikuisten määrittelemiä.

Osallisuuden kokemuksen itseisarvo

Osallisuudesta puhuttaessa mielikuvat liittyvät usein nuorten osallistumiseen ja heidän mahdollisuuksiinsa vaikuttaa asioihin. Jotta nuori haluaisi tai uskaltaisi vaikuttaa oman koulu-yhteisön-
sä asioihin, hänellä on oltava tunne siitä, että hän kuuluu osaksi porukkaa. Hänellä on merkitystä ja hän on tärkeä osa ryhmää. Tällöin puhutaan osallisuuden kokemuksesta.

Osallisuuden kokemus on itsessään arvokasta ja tavoiteltavaa. Se luo koulu yhteisöihin hyvinvointia, vähentää kiusaamista ja vahvistaa mielenterveyttä. Se luo turvallista pohjaa kasvaa ja kehittyä sekä vähentää syrjäytymisen riskiä. Osallisuuden kokemus liittyy myös siihen, kokeeko nuori, että hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa ja että hänen tekemisillään on merkitystä. Mikäli nuori kokee, ettei hänen sanomisillaan ja olemisellaan ole kenellekään väliä, ei ole motivaatiota eikä ehkä uskallustakaan osallistua – saati pyrkiä vaikuttamaan.

Osallisuuden kokemus on myös tunnetta, että kuuluu joukkoon. Ryhmän ulkopuolelle jääminen on haitallista. Ilman toisia ihmisiä on vaikea kokea olevansa toisille tarpeellinen. Tämä puolestaan vaikuttaa heikentävästi mielenterveyteen. Lisäksi osattomuuden kokemus voi ajaa hakeutumaan haitallisiin ryhmiin. Mikäli osallisuuden kokemusta ei saa omasta perhepiiristä, koulu ympäristöstä tai harrastuksista, nuori etsii sitä jostain muualta. Joillekin nuorista radikaaleihin ryhmiin tai jengeihin päätyminen on vastaus tähän perustarpeeseen.

Olisi erityisen tärkeää, että jokainen nuorten kanssa työskentelevä ja kouluihin suunnatuista resursseista päättävä ymmärtäisi osallisuuden kokemuksen merkityksen sekä sen, miten osallisuuden kokemusta rakennetaan. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia määrätietoisesti siitä, että jokainen nuori pääsisi mukaan koulu yhteisöön ja muihin turvallisiin yhteisöihin, joissa nuori kulkee elämänsä aikana.

Mahdollisuuksia nuoren kokemuksen rakentamiseen on runsaasti. Jokaisella koulussa ja oppilaitoksessa toimivalla ammattilaisella, erityisesti rehtorilla, opettajilla, koulunuo- risotyöntekijällä sekä oppilashuollon henkilöstöllä, on suuri merkitys. Yhtenä avainasiana on myönteinen vuorovaikutus. Kokemus siitä, että tulee kuulluksi ja kohdatuksi ovat osallisuuden kokemuksen rakennuspalikoita. Kokemus on yhtä tärkeä jokaiselle kasvattajayhteisön jäsenelle, niin nuorille kuin yhteisön aikuisille. Kun kokee itsensä hyväksytyksi, voi myös kohdella muita hyväksyvästi.

Myönteisen ilmapiirin rakentaminen osallisuuden kokemuksen perustana koulu- ja oppilaitos yhteisössä

Myönteinen ja kunnioittava vuorovaikutus on hyvin pieniä, tavallisia tekoja. Hyväksyvä katse, hymy, kannustavat sanat, tervehtiminen sekä myötätunnon osoittaminen välittävät kunnioittavaa asennetta nuorta kohtaan ja luovat myönteistä ilmapiiriä. Koulu- ja oppilaitosympäristössä on mahdollista luoda yhdessä nuorten ja ammattilaisten kesken käytänteitä, jotka vahvistavat myönteisen ilmapiirin rakentamista. Näiden pienten tekojen toteutumiseksi voidaan luoda päämäärätietoisesti yhteisiä toimintatapoja ja järjestää erilaisia kampanjoita.

Yhtenä esimerkkinä tästä on oppilaitos, jossa käytänteenä oli kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskelevien vastaantulevien ystävällinen tervehtiminen. Tästä käytännöstä pitivät kiinni jokainen, ja normiksi muodostunut tapa kerrottiin heti uusille oppilaitokseen tuleville opiskelijoille. Kohtaamiset oppilaitoksen käytävillä loivat hyvää mieltä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä madalsivat kynnystä tutustua uusiin ihmisiin.

Myönteistä ilmapiiriä vahvistaa, kun nuorelle osoitetaan tämän ajatuksilla, tunteilla ja mielipiteillä olevan merkitystä. Myönteistä ilmapiiriä rakentaa myös nuoren vahvuuksien ja pientenkin onnistumisten huomaaminen. Hiljaisemmille ja syrjään vetäytyville voi olla helpompaa tulla kohdatuksi ilman suoria kysymyksiä esimerkiksi kiittämällä muiden jättämien roskien laittamisesta roskakoriin tai muulla tavoin osoittaa nuorelle, että hän on tullut huomatuksi.

Ryhmäyttäminen rakentaa osallisuuden kokemusta

Jokaisella tulee olla mahdollisuus tutustua toisiin turvallisesti ja liittyä osaksi ryhmää. Tällöin puhutaan ryhmäyttämisestä, joka vahvistaa osallisuuden kokemusta. Ryhmäyttäminen tarkoittaa kohtaamisten mahdollistamista toisten vertaisten kanssa turvallisesti ja ohjatusti. Kasvatuksellisilla toimenpiteillä vahvistetaan sekä yksilöitä että heidän vertaissuhteitaan. Tämä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi ohjattuja, pieniä pariporinoita, ryhmäyttämisharjoituksia, ryhmiin jakamista ohjatusti ja sen huolehtimista, ettei kukaan jää ulkopuolelle.

Ryhmäyttämistä voi tehdä jokainen nuorten ryhmää ohjaava ammattilainen. Uutta ryhmää ei pidä jättää ryhmäytymään keskenään. Tällöin voi syntyä klikkiytymiä ja pikkuporukoita, joista osa jää ulkopuolelle. Omaehtoinen ryhmäytyminen voi johtaa myös haitalliseen jengiytymiseen. Ryhmäyttämisen keskeisiä tavoitteita ovat positiivisen ryhmädynamiikan vahvistamisen lisäksi yhdenvertaisuuden lisääminen sekä syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisy. Ryhmäyttämistä tulee tehdä jatkuvasti, vaalia hyviä kontakteja nuorten välillä ja muistaa, että ryhmän dynamiikka muuttuu aina kun joukkoon tulee uusia ihmisiä. Nuoria tulee kannustaa avoimuuteen uusia ihmisiä kohtaan ja erilaisuuden ymmärtämiseen. Näin varmistetaan, että kaikki tuntevat olevansa osana yhteisöä.

Ryhmäyttämisessä tulee huomioida erilaiset tarpeet ja yhteisöjen rakenteet. Siirtymät peruskoulun alaluokilta yläkouluun ovat erilaisia yhtenäiskouluissa kuin kahden eri rakennuksen välisissä siirtymissä. Toisen asteen oppilaitoksissa

eroa tekevät erityisesti lukiomaailman ja ammatillisen koulutuksen keskenään erilaiset kulttuurit. Ammatillisessa oppilaitoksessa ryhmän kokoonpano voi muuttua kuukausittain, ja ryhmäyttämisen tulee näin ollen olla jatkuva. Jokaisen uuden opiskelijan on voitava kokea pääsevänsä mukaan ryhmään. Näkökulmia ryhmäyttämiseen ja ryhmän kulttuurin kehittämiseen voi löytää esimerkiksi [Ryhmäilmiö-mallista](#).

Yhdessä sovitut säännöt luovat turvallisuutta ja vahvistavat osallisuuden kokemusta

Ryhmäyttämisen lisäksi ryhmässä yhdessä sovitut säännöt luovat turvallisuutta ja vahvistavat osallisuuden kokemusta. On tärkeää luoda yhdessä normit yhteisössä käyttäytymiselle. Yhdessä sovitut säännöt ja hyväntahtoinen ilmapiiri ehkäisevät kiusaamista ja sallivat paremmin epäonnistumiset ja mokat, joita sattuu väistämättä kaikille. Niistä huolimatta on tärkeää, että nuori voi säilyttää porukkaan kuulumisen kokemuksen.

Ammattilaisilta tarvitaan jämäkkää puuttumista kaikkeen epäkunnioittavaan käytökseen ja kiusaamiseen siten, että jokainen osapuoli tulee aidosti kuulluksi. Vertaisilla on merkittävä rooli kunnioittavien normien rakentamisen lisäksi myös epäkunnioittavaan käyttäytymiseen puuttumisessa.

Osallisuuden kokemuksen vahvistamisella on aina myös kiusaamisen ehkäisyssä keskeinen rooli. Alhaisella osallisuuden kokemuksella ja kiusaamisella sekä kiusatuksi tulemisella on vahva yhteys toisiinsa (Virrankari, Leemann & Kivimäki, 2020, 1). Nuoren osallisuuden kokemuksen vahvistamisen ja kiusaamisen ehkäisyn voi myös yhdistää. Yksi esimerkki käytännön menetelmästä on Vantaan kaupungissa kehitetty [M-Crew -menetelmä](#).

Toimivat rakenteet ja riittävä ammattilaisten määrä tukevat nuoren osallisuuden kokemusta

Osallisuuden kokemuksen rakentumiselle on merkittävää, että ammattilaisilla on aidosti aikaa kohdata ja huomioida nuori tai pysähtyä kysymään tämän kuulumisia sekä tukea nuorta ja hänen vertaissuhteitaan. Tämän toteutuminen edellyttää hyvän tahtotilan rinnalle koulu- ja oppilaitosarkeen toimivia rakenteita, väljyyttä, inhimillisen ko-koisia työtehtäviä ja riittävästi ammattilaisia. Käytännössä koulupäivän rakenteita tulisi tarkastella riittävän väljyyden näkökulmasta, jolloin opettaja ehtii kohdata ja huomioida nuoria joutumatta sääntämään kiireesti paikasta toiseen.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijän rooli nuoren kohtaamisessa ja osallisuuden kokemuksen vahvistamisessa korostuu, koska opettajat ovat hyvin kiireisiä ja kuormittuneita. Opettajat siirtyvät oppitunneilta toiselle, välituntivalvontoihin ja palavereihin usein juosten, ilman taukoja. Kiireiset siirtymät ja hoidettavien asioiden määrä eivät mahdollista läsnä olevia kohtaamisia opettajien ja nuorten välillä. Luokanvalvoja tai ryhmänohjaaja ei välttämättä tapaa viikkoihin omaan valvontaryhmäänsä kuuluvia oppilaita ja yhteiset luokanvalvojan tunnit on voitu tyypistää 15 minuutin pituisiksi infohetkiksi, jolloin kiireetön kohtaaminen tai ryhmäyttäminen ei mahdollistu. Väljät rakenteet mahdollistaisivat paremmin myös koulunuorisotyöntekijän kohtaavaa ja osallistavaa työtettä, joka voi olla nuoren kanssa juttelemista tai kaverisuhteiden rakentamisessa auttamista.

Rakenteellisen väljyyden lisäksi kouluun tarvitaan riittävästi henkilöstöresursseja. Riittävän opettaja- ja oppilashuolto-resurssin rinnalla kouluissa työskentelevillä nuorisotyöntekijöillä on hyvät mahdollisuudet toimia nuorelle matalan kynnyksen tukena, rinnalla kulkijana sekä osallisuuden kokemuksen vahvistajana. Nuorisotyöntekijän työnkuva ei ole tuntirakenteisiin tai vastaanottoaikoihin sidottua.

Osallisuuden rakenteiden mahdollisuudet eri kouluasteilla

Nuoret ovat usein halukkaita vaikuttamaan koulun oloihin ja pohtimaan esimerkiksi oman koulukäynnin tavoitteita yksilönä tai pienryhmässä. Nuorisotyöntekijän kohtaava työote rohkaisee nuoria jakamaan ajatuksia. Tämä puolestaan vahvistaa nuorten halua vaikuttaa kouluyhteisönsä ja kehittää omaa toimijuuttaan.

Kuten aikuiset, myös monet nuoret työskentelevät mieluiten työajalla. Erilaiset hyvinvointia lisäävät oppilasprojektit, pienryhmätoiminnot ja valmentava työ voivat toteutua koulupäivän jälkeen, mutta oppilaita saa laajemmin mukaan osallistamaan toimintaan koulupäivän aikana. Tämä koskee varsinkin heitä, jotka mieltävät koulun pelkästään pakolliseksi velvollisuudeksi. Hyvinvointi, viihtyvyys ja turvallinen yhteisö ovat edellytyksiä oppimiselle, jolloin on perusteltua järjestää näitä tukevia toimintoja myös koulutuntien ja -päivien aikana. Yksilö- ja pienryhmätapaamiset voi kierrättää niin, ettei samasta oppiaineesta tule kohtuuttomasti poissaoloja. Kun työn tavoitteet ja vaikutukset avataan, nuorisotyölle löytyy paikka myös oppituntien aikana. Luonnollisesti rehtorin antama hyväksyntä työlle on tärkeää.

Koulunkäyntihalukkuuden ja oman toimijuuden lisääntyminen sekä vastuun ottaminen omasta tekemisestä ovat koulussa tapahtuvan työn edellytyksiä. Näiden toteutuminen vaatii pitkäjänteistä ja johdonmukaista työskentelyä, mikä pitää sisällään toistuvia tapaamisia, seurantaa ja tukemista myös epäonnistumisten jälkeen. Tärkeintä on nuoren oman kokemuksen kunnioittaminen ja nuoren kannalta merkityksellisten asioiden löytäminen koulunkäynnistä. Vaikutukset voivat näkyä nopeasti tai joskus vasta vuosien kuluttua.

Alakoulussa luokanopettaja ohjaa oppilaita ja tukee osallisuuden rakenteita vahvemmin kuin yläkoulussa. Opettaja myös yleensä tuntee oppilaat ja näiden taustat hyvin. Näin ollen nuorisotyöntekijän kannattaa työskennellä tiiviissä yhteistyössä opettajan kanssa ja siten varmistaa johdonmukainen tekeminen oppilaiden suuntaan.

Alakoululainenkin voi hyötyä vastuun saamisesta ja pystyä sitä kautta oppimaan epäonnistumisten kautta. Nuorisotyöntekijä voi tarjota mahdollisuuksia tähän ilman huolta siitä, että epäonnistuminen vaikuttaa arviointiin. Erilaiset oppilaslähtöiset projektit, kuten pelit, turnaukset tai vaikkapa oppilaiden toisilleen järjestämä välituntikerhotoiminta, ovat hyvä alusta tukea omaa toimijuutta ja vastuun ottamista. Toiminnallisuus ja vastuullinen tekeminen, johon lapsella on omistajuus, tuovat iloa ja intoa koulun arkeen.

Yläkouluikäisten nuorten oman toimijuuden mahdollistamiseksi koulun arjessa tulisi olla tilaa ja aikaa, jolloin voidaan löysätä kontrollia ja antaa nuorten vapaammin suunnitella ja toteuttaa yhteisön hyvinvointia tukevia toimintoja. Nuoria ei kuitenkaan kannata jättää täysin omilleen, vaan mukana on oltava vastuuaikainen ohjaamassa toimintaa. Ohjauksen on hyvä olla sillä tavalla väljä, että nuorten toimijuudelle jää tilaa.

Välituntitoimintojen osalta työ on toteutettavissa melko murtamattomasti. Projektiluontoisissa opinnoissa nuorisotyöntekijä voi toimia opettajan työparina. Pedagoginen vastuu on tietysti opettajalla, mutta vastuuta oppilasryhmän toiminnan ohjaamisesta voi jakaa. Opettajan ja nuorisotyöntekijän yhteiselle suunnittelulle on tärkeää varata aikaa. Näin suunnittelu johtaa onnistuneeseen toteutukseen ja yhteistyön muotojen löytämiseen.

Luokanvalvojan tehtäviin kuuluu ryhmän hyvinvoinnista huolehtiminen. Yhteistyö nuorisotyöntekijän kanssa, joka on kohtaamisen ja sosiaalisen vahvistamisen osaaja, lisää mahdollisuuksia toiminnallisuudelle, oppilaiden kuulemiselle ja tuo ryhmän toimintaan uutta energiaa. Kaikissa kouluissa ei kuitenkaan ole luokanvalvojan tunteja. Työ ryhmän

hyvinvoinnin puolesta, varsinkin kun se tapahtuu opettajan ollessa mukana, vaatii usein järjestelyä ja joustoa oppituntien järjestämisen näkökulmasta. Tässä opettajien ja rehtorin ymmärrys työn vaikutuksista sekä kannustus hyvinvointityöhön on tärkeää.

Ammatillisessa koulutuksessa nuorisotyö on usein keskittynyt yksilön kanssa tehtävään ohjaukseen ja valmennukseen. Vastuuopettajalla on puolestaan vastuu ryhmän hyvinvoinnista, mutta myös tätä vastuuta voi jakaa. Nuorisotyöntekijän ja vastuuopettajan työparina toimiminen on ammatillisessa koulutuksessa parhaiten toteutettavissa opiskelijan ensimmäisen vuoden aikana, kun opiskelijat ovat lähiovetuksessa. Yksi tapa käynnistää yhteistyötä kuvataan [Kasku-mallissa](#).

Vastuuopettaja pystyy yleensä kokoamaan ryhmänsä koolle verrattain joustavasti, joten peruskouluympäristön kaltaista painetta työjärjestyksen puolesta ei ole. Lisäksi ryhmässä toimimisen taitoja sisältyy opintoihin, mikä mahdollistaa yhteistyönä toteutettujen hetkien opinnollistamisen. Yhteistyön haasteena on pikemminkin yhteistyön uutuus. Samoin kuin yläkoulussa, nuorisotyöntekijä voi kuitenkin tuoda opiskelijaryhmälle ja vastuuopettajalle uusia mahdollisuuksia yhteisöllisyyden kehittämiseen.

Ammattioppilaitoksissa ryhmien kokoonpanot voivat vaihdella paljon, koska jatkuvan haun kautta otetaan sisään uusia opiskelijoita. Osallisuuden kokemusten vahvistaminen on oleellista, jotta uusi opiskelija kokee kuuluvansa osaksi ryhmää ilman että ryhmän dynamiikka horjuu liikaa.

Lukiossa nuorisotyötä tekevät kertovat, että kun nuorisotyöntekijä tulee tutuksi, myös kysyntä erilaisille pienryhmille herää. Tilausta toiminnalle on sekä koulussa että vapaa-ajalla. Kuten muissakin kouluissa ja oppilaitoksissa, opiskeluhuolto on lukioissa hyödyllinen yhteistyökumppani tiedonkulun, osaamisen ja toimintojen järjestämisen kannalta. Oppilaanohjauksen tunnit voivat myös tarjota alustan ja yhteistyömahdollisuuden hyvinvointityölle lukioissa.

Kunnallisen nuorisotyön 2021 raportin (Kivijärvi, Kauppinen, Kiilakoski & Leskinen 2022) mukaan ammatillisessa oppilaitoksessa nuorisotyön tavoitteet keskittyvät koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyyn ja siirtymien tukemiseen. Lukiossa tavoitteet puolestaan painottuvat ammatillisia oppilaitoksia enemmän ryhmän ja vertaissuhteiden tukemiseen sekä osallistumisen mahdollisuuksien lisäämiseen. (Kivijärvi ym. 2022, 63-64)

Aktiivisen ja ei-aktiivisen osallisuuden tukeminen koulun arjessa

Kouluissa ja oppilaitoksissa on rakenteita, jotka mahdollistavat aktiivista osallistumista ja vaikuttamista. Näitä ovat esimerkiksi **oppilaskunta**, **tukioppilastoiminta** sekä **vertaissovittelu**. Osallisuutta ei kuitenkaan pitäisi sekoittaa osallistumiseen. Osallisuuden tunne syntyy muustakin kuin aktiivisesta osallistumisesta, kuten siitä, että tulee nähdyksi ja kuulluksi. Koulunuorisotyöntekijät voivat toimia osallisuuden mahdollistajina tarjoamalla tiloja ja toimintoja, joihin voi turvallisesti liittyä.

Kaikenlaisten nuorten osallisuus tukioppilaina, oppilaskunnan toiminnassa ja tuutoreina on tärkeää, jotta jokainen koulun nuori kokisi saavansa äänensä kuuluviin. Vertaistoimintaan hakeutuvien nuorten valinnassa vastuutehtäviin tulee kiinnittää huomiota myös tästä näkökulmasta, ja yksi keino edistää asiaa on osallistaa aiempien vuosikurssien nuoret valitsemaan seuraajansa.

Nuorisotyöntekijät voivat osaltaan tukea tuutoreiden ja oppilaskunnan toimintaa, ja kannustaa nuoria osallistumaan näihin toimintoihin. Vaikuttamismahdollisuuksien ja -väylien tarjoaminen on tärkeä osa osallisuuden kokemusta ja nuorisotyön ydintä. Pitää kuitenkin muistaa, että nuorella tulee olla myös aito mahdollisuus olla osallistumatta. Koulut ja oppilaitokset ovat ympäristöjä, joihin nuorten on pakko tulla, mutta samalla heidän on saatava tulla ympäristöönsä omaa itseään. On koko yhteisön vastuulla ottaa jokainen huomioon. Jokainen nuori voi osallistua haluamallaan tavallaan ja ei-aktiivisista osallistumista tulisi pitää samanarvoisena aktiivisen osallistumisen kanssa.

Koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijä tuntee koulun käytännöt sekä erilaiset tavat päästä osallistumaan ja vaikuttamaan. Osallisuuden toteutukselle on hyvä tarjota tapoja, jotka eivät kaikki ole sidottuja opetukseen. Nuorisotyöntekijä ei ole vastuussa opetuksen järjestämisestä tai arvioinnista. Hänellä on aikaa kohdata nuoria matalalla kynnyksellä tauoilla ja käytävillä. Näiden kohtaamisten ja niistä kertyneiden havaintojen avulla hän pystyy yhdessä koulun muiden toimijoiden kanssa muodostamaan kokonaiskuvaa yhteisön hyvinvoinnista ja järjestämään toimia yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

Nuorten osallistamisen kipupisteitä koulun ja oppilaitosten näkökulmasta

Joskus tilan antaminen lasten ja nuorten aidolle osallisuudelle saattaa haastaa koulun kasvattajayhteisöä tavalla, joka kriisiyttää tilannetta. Oppilaiden kuunteleminen voi johtaa kipupisteiden tunnistamiseen. Näennäistä osallisuutta on helppo järjestää, mutta pintaa syvemmälle menevä, aitojen kehityspisteiden löytäminen voi olla räjähdysherkkää. Mitä syvemmälle katsoo lasten ja nuorten kritisoimia rakenteita, sitä tarkemmin joutuu myös katsomaan peiliin. Välillä voi olla vaikeaa kestää kritiikkiä, jonka aito oppilaiden omaehtoinen osallistuminen tuo mukanaan. Ennen kaikkea on vaikea kestää kritiikkiä, joka kohdistuu omaan toimintaan.

Osa oppilaitosten käytänteistä ja toimintatavoista heijastaa yhteiskunnan arvoperustaa. Yleisesti tunnistettu ja viime vuosikymmeninä tuettu erottelu lukion ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten tehtävien välillä on osittain vanhanaikaista. Karkeasti voi ajatella viime vuosien toimineen kahtia jaottelun aikana. Lukiossa tuetaan itsenäistä ajattelua ja mahdollisesti akateemiseen maailmaan valmentamista. Ammatillisella toisella asteella taas keskitytään tutkintoon ja mahdollisen suorittavan työn tekemiseen. Lukioissa yhteisöllisyyttä korostetaan erilaisilla siirtymäriiteillä ja tapahtumilla, kuten penkkareilla tai vanhojen tansseilla. Vuosikymmenten ajan ammatillisissa oppilaitoksissa tämän kaltaiset yhteishenkeä nostattavat tapahtumat loistivat poissaolollaan. Vanhakantainen jaottelu lukion ja ammattioppilaitosten näennäisen erilaisiin ydintehtäviin ei enää ole relevantti. On varsin tavallista, että esimerkiksi lähihoitajat huomaavat

myöhemmin opiskelevansa oikeustiedettä ja lukion käyneet suuntautuvat kohti ammatillista toisen asteen tutkintoa. Nuorisotyön tehtävänä on antaa jokaiselle nuorelle samantilaiset mahdollisuudet osallistua ja luoda oppilaitoksesta yhteisöllisyyden työssija, jossa on tilaa perinteille, yhteisöllisyydelle ja me-hengelle.

Nuoret hakeutuvat peruskoulun jälkeen keskenään erilaisiin toisen asteen oppilaitoksiin, joiden osallisuuden rakenteet poikkeavat toisistaan. Uudessa oppilaitoksessa heille tarjotaan muotti, jonka puitteissa osallisuuden tulisi toteutua. Monelle nuorelle tämä tarkoittaa sopeutumista, mutta se voisi tarkoittaa sopeutumista myös oppilaitoksille. Jotta yhteisössä säilyy hyvä yhteishenki ja osallisuutta ruokkiva ilmapiiiri, tulisi vallitsevassa vuorovaikutuksessa olla tilaa kuulla jokaisen ääntä ja antaa osallisuuden käytänteiden muokautua uudelleen, joka vuosi. Yhteisöt koostuvat yksilöistä, joista jokaisella on omat mielipiteet ja tarpeet.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Nuorten osallisuus kouluissa ja oppilaitoksissa on lainsäädännöllä turvattu oikeus, jonka käytännön toteutumisessa on valtakunnallista vaihtelua. Aidosti yhteisöllinen ja avoin osallisuuden kulttuuri tarkoittaa myös joustamista. Jokainen oppilaiden ja opiskelijoiden vuosikerta tuo mukanaan uusia persoonia, joiden lisäksi myös koulujen henkilökunta, tukipalveluiden henkilöstö sekä yhteiskunnan toiminta ja ilmiöt muuttuvat.

Nuorisotyöntekijä on kasvattajayhteisössä pedagogisesta vastuusta vapaa, nuoria kohtaava ja yhteisöä yhteen kokoava toimija, jonka yhtenä tehtävänä on tukea nuorten osallisuutta. Työskentelyn tukena voidaan käyttää valmiita malleja tai kehittää kokonaan uusia juuri sen hetkiseen tarpeeseen soveltuen. Valmiit mallit voidaan myös jättää käyttämättä, mikäli niiden ei voi katsoa soveltuvan yhteisöön.

Oleellista on ylläpitää jatkuvaa vuoropuhelua kasvattajayhteisön eri osien välillä sekä tukea yhteisön hyvinvointia, jolloin jokainen yksittäinen henkilö kokee olevansa osa kokonaisuutta, ja kokee turvalliseksi osallistua yhteiseen toimintaan. Osallisuuden toteutuessa on mahdollisuus myös virheille, joilla on oma arvonsa.

Lähteet:

Gellin, M. (2021). Sovittelu kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 40-46. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Järvinen, K., Mahon, M., Salokannel, K. & Sorvari, S. (2021). M-Crew – Martinlaakson koulun kiusaamisen vastainen toimintamalli. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 135-141. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Karhuvirta T. (2021). Oppilaskunnat Nuorten osallisuusrakenteena. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 62-70. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Kivijärvi, A., Kauppinen, E., Kiilakoski, T. & Leskinen, J. (2022). *Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita – Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 238. PDF-dokumentti. [https://www.nuorisokanuuasa.fi/sites/default/files/materiaalipankki/2022-06/Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita – Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021.pdf](https://www.nuorisokanuuasa.fi/sites/default/files/materiaalipankki/2022-06/Hidasta%20kasvua%2C%20lisääntyviä%20vastuita%20-%20Kunnallinen%20nuorisotyö%20Suomessa%202021.pdf) (Viitattu 10.11.2022)

Korhonen, H. (2021). Kasku – kasvatuskumppanuus koulussa. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 190-195. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Marjamäki, E. (2021). Tukioppilastoiminta – Vapaaehtoisuutta, vertaisuutta ja oppilaiden omaa toimintaa. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 33-39. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Opinkirjo. (2022a). *Kasku – kasvatuskumppanuus koulussa*. <https://opinkirjo.fi/kasku-kasvatuskumppanuus-koulussa/> (Viitattu 10.11.2022)

Opinkirjo. (2022b). *Kasku-malli ammatilliseen koulutukseen*. <https://opinkirjo.fi/kasku-malli-ammattilliseen-koulutukseen/> (Viitattu 10.11.2022)

Rautama, A. & Vartiainen, M. (2021). Ryhmäilmio –malli. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 33-39. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Rautiainen E. (2021). Tukioppilastoiminta – vapaaehtoisuutta, vertaisuutta ja oppilaiden omaa toimintaa. Teoksessa H. Kantonen, A.-L. Hännikäinen-Uutela & T. Kiilakoski (toim.). *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 33-39. <https://www.theseus.fi/handle/10024/505526> (Viitattu 5.7.2022)

Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2020). *Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia*. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140804> (Viitattu 27.5.2022)

Ungas delaktighet – en mobbningsförebyggande metod och lösningen mot ensamhet?

Pia Öhman, Folkhälsan, kompetenscenter Nuoska

Artikeln fokuserar på mobbningsförebyggande arbete, välmående och delaktighet i skolmiljö. Utgångspunkten i artikeln är att reflektera över ifall delaktighet i skolan kan öka den ungas välmående och huruvida delaktighet kan minska på mobbning i skolor och läroverk. Både ungas välmående och delaktighet är aktuella teman och också frågor som väcker känslor. Handlar frågan främst om den unga själv eller är det en större, samhällelig fråga som vi alla borde ta ställning till? Kan delaktighet i skolan öka den ungas välmående och kan delaktighet vara svaret på att få slut på mobbningen i våra skolor?

Inom kompetenscenter Nuoska har Folkhälsan startat en pilotering vid ett svenskspråkigt yrkesinstitut under våren 2021, för ökad trivsel med fokus på skolans trygghetsfrämjande arbete. Syftet är att öka studerandes upplevelse av trivseln och att lyfta fram modeller för samarbetet med externa samarbetsparter. Syftet är också att personalen skall öka sin kunskap om mobbningsförebyggande och trivselfrämjande arbete i skolmiljö. Folkhälsan och kompetenscenterverksamheten är med för att följa upp processen och för att hjälpa till med utvärdering och dokumentation. Ett verktyg för att utvärdera, kommer att vara två enkäter riktade till studerande och personal som utförts i oktober 2021. Slututvärderingen slutförs till höstterminen 2022. Som preliminära resultat kan konstateras att studerande uppskattar vuxennärvaro, de önskar rättvist och sakligt bemötande av de vuxna och att personalen upplever mångsektoriellt samarbete meningsfullt i skolmiljö.

Folkhälsan har en aktiv roll inom det trivselarbete som görs i de svenskspråkiga skolorna och känner väl till de svenska skolornas särdrag. I över 30 år har Folkhälsan varit med och

utvecklat material och talat om betydelsen av trygghet och trivsel i skolorna samt utbildat vänelever och tutorer på svenska i Finland. Diskussionen om trygghet och trivsel har tagit ny fart efter pandemin och perioder av distansstudier, då ungas ensamhet och välmående stigit fram som stort gemensamt tema att tackla.

Uppenbart är att de insatser som görs för att öka trivsel och samhörighet, samtidigt är insatser för att förebygga mobbning och utanförskap. Och då temat trivsel betraktas ur ytterligare en dimension ser vi att det handlar om ensamhet och hur vi skall kunna skapa en sådan skolvardag att alla är med. Forskning kring ensamhet har funnits länge, men det är först på senaste år forskningen kopplat ihop ensamheten med mobbning. Vi ser också att ensamheten blivit kronisk för flera unga efter pandemin och tröskeln att delta i fysiska evenemang blivit klart högre (Niina Junttila, föreläsning 19.5.2022).

Flera forskningar talar om betydelsen av ett sammanhang och vi kan enkelt förklara betydelsen av en god inlärningsmiljö, både för elevens mående och studieprestationer. Inom psykologin känner vi till experiment där vi kan se betydelsen av att bli sedd och bekräftad (exempelvis "Still face experiment, dr Edward Tronich) är avgörande för vårt mående – det är avgörande att vår existens valideras. Ensamma unga har berättat att det känns viktigt att vara "ens någon". Detta kan i sin tur förklara varför mobbning och utfrysning kan få fortsätta, den unga blir då åtminstone ens sedd.

Interventioner och definitioner

Då man talar om insatser som görs i skolan eller som borde göras, behöver alla gemensamt skapa en möjligast gemensam helhetsbild. Vi, både de som jobbar i skolan dagligen och de som kommer tillfälligt, behöver tillräcklig kunskap om utanförskap och mobbning och vi behöver identifiera läget i vår egen skola. Vi behöver fundera på om insatserna skall vara universella eller mer specifika och är det läge för förebyggande eller korrigerande verksamhet? Det kan behövas insatser på flera nivåer och med olika fokus, men arbetet med skolans verksamhetskultur och den gemensamma värdegrunden är en långsiktig satsning.

Allmänt kan antas att nyckeln till ungas välmående i många fall är delaktighet. För att kunna jobba med värderingar och begrepp, behöver de definieras gemensamt. Ofta tänker vi att de ord vi använder är rätt tydliga och kanske entydiga, med samma betydelse för alla, men det kan vara bra att definiera begrepp tillsammans. Denna artikel handlar om delaktighet, mobbning och välmående, till följande strävar jag efter att öppna upp hur jag definierar begreppen.

Begreppet delaktighet används mer frekvent än innan. I de flesta projektansökningar och festtal används ordet, speciellt då gällande unga och deras möjligheter att påverka ärenden som angår dem. Det handlar om att ha unga med i beslutsfattande och med i processer både inom skola och kommun. Tanken om delaktighet är självklart bra, men tjänar inte sitt syfte om vi vuxna bjuder med unga till ett möte och vi vuxna inte klarar av att öppna upp helheten eller beskriva det sammanhang som mötet hålls i? Unga förstår inte alltid tanken med delaktighet på samma sätt som de vuxna, utan snarare upplever de att de bjuds med för att det behövs en ung med "på papper". Skolans roll i samhällslig fostran är stor och unga har inte nödvändigtvis tillräcklig kunskap om det sammanhang de förväntas påverka. Detta syns både i skolan, samhället och i politiken – hur skall vi kommunicera till de unga och förklara varför det är viktigt att just du är med i studerandekårens styrelse eller varför behöver du rösta i val?

Precis som delaktighet, är också de ungas välmående ett stort och "trendigt" tema. Speciellt under åren av distansstudier och paus av det "normala" livet har flera fått upp ögonen för hur de unga mår och hur man på bästa sätt kan stöda. Också här tänker jag att det stöd vi vuxna kan bidra med i första hand är den erfarenhet och det perspektiv vi har: de flesta kriser är övergående och om de inte är det, hjälper det åtminstone att fokusera på det goda och det som går att förändra. Detta perspektiv har inte alla unga ännu. Och delaktighet och välmående hänger ihop, bevisligen mår du bättre då du ingår i ett sammanhang. Och då vi vänder på det, motsatsen till delaktighet och gemenskap är ensamhet. Också det ett mycket stort tema som vi alla behöver motarbeta.

Detta för oss in på frågan om individen och helheten /gemenskapen. Var skall satsningarna göras? Ingendera utesluter varandra och satsningar kan inte heller göras på någongaderas bekostnad. I skolan stöter man på denna fråga i vardagen: skall satsningar göras på de enskilda eleverna eller på hela klasser? I den bästa av världar sätts ju resurser på allt som behöver, men i ärlighetens namn görs dessa prioriteringar hela tiden. Tyvärr upplever jag att helheten är den som lider och det övergripande, sociala och gemenskapen faller bort – inte minst nu efter perioder av distans och undantagsläge. Isoleringen har trappats ner, men ensamheten efter pandemin finns kvar.

Också mobbningen en bred fråga. Mobbning som fenomen känner de flesta till, men kanske flera vuxna tänker att det mera handlar om yngre barn? Att det händer i de lägre klasserna och att de allra flesta unga redan är medvetna om att det inte är okej? Faktum är att mobbning finns i alla åldrar och att mobbningen och utanförskapet har lite olika form beroende på barnens ålder. Fenomenet blir uppenbart om vi definierar ensamhet som en form av mobbning, utanförskap. De flesta skolor har program mot mobbning och kan nämna åtgärder som förebygger. Men tänker vi att delaktighet är en form av mobbningsförebyggande och att ett systematiskt arbete borde göras för att förebygga ensamhet.

Gällande mobbning är det viktigt att reflektera hur man själv definierar det. Handlar det om tillfälligt bråk eller retsamt beteende, då är det inte mobbning, inte okej beteende men inte mobbning. Handlar det om upprepade otrevliga handlingar eller ord riktat mot en person, då är det mobbning. Det kan hända att också andra definitioner passar in: brottsrubriceringar som ärekränkning, trakasseri eller hot. Oavsett hur man definierar, är det självklart att ingen skall behöva utsättas för mobbning eller osakligt beteende och där har vi alla vuxna en roll att förebygga och motarbeta.

Skolans roll kring delaktighet

Skolan har en stor roll i hur barn och unga mår. Argumentet att de spenderar största delen av sin vakna tid där är relevant. Samtidigt är det också relevant att sätta fokus på vad skolan gör och hur de gör. Gällande förebyggande av ensamhet behöver skolan ha en klar verksamhetsmodell hur de arbetar, följande enligt programmet School to Belong (Helsinki Missio 2022):

1. Öka möjligheterna till sociala kontakter
2. Lär ut sociala färdigheter
3. Socioekologiska interventioner dvs påverkansarbete gällande attityder
4. Förändring av sociala kognitioner

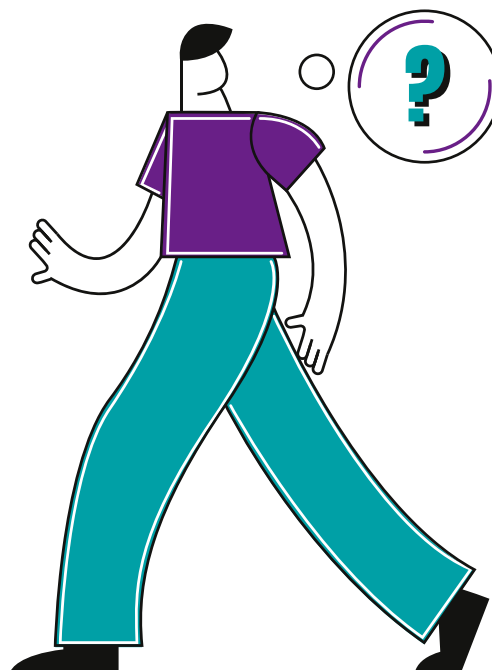
Utöver detta krävs att skolans personal känner igen ensamhet, hur det tar sej i uttryck och vem av eleverna som är ensam. Skolan behöver också en klar struktur kring samarbetet kring de ensamma unga och en tydlighet i kommunikationen, både de professionella emellan men också mellan hemmet och skolan.

Utbildningens roll i att förebygga och reagera på ensamhet är stor och en satsning på detta kommer att hjälpa tackla problemet (How can education help fight loneliness, Tracey Burns, OECD). Skolan erbjuder möjlighet för unga att träffas och umgås, i blandade grupper. Utöver läroplanen kan skolan utbilda i olika sociala färdigheter och lära ut kunskap som kommer vara relevant över tid. Viktigt är också att minnas

att det inte finns en modell som skulle passa alla och att frågan om ensamhet är komplex. Ensamhet är en subjektiv upplevelse och orsakerna till upplevelsen kan variera stort.

Det uppenbara är att alla vuxna ingriper, alltid, då de upplever ensamhet eller mobbning. Endast då man tydligt tar avstånd kommer vi att nå en förändring. Och genom samarbete och dialog kan vi tillsammans synliggöra problemen. I skolmiljö är det vanligaste att ingripa eller att förebygga. Men också rehabiliterande arbete kunde ha sin plats i skolmiljö, att i grupp bearbeta mobbningsupplevelser och känslor av utanförskap (modellen Fri från mobbning).

Den dialog och det samarbete som görs i skolorna bygger på skolans värdegrund, och ur den värdegrunden växer skolans verksamhetskultur fram. Flera skolor vittnar om att pandemin satt spår också här: att det blev avbrott i de bekanta rutinerna och paus i utvecklingsarbetet för att tiden

gått åt till att handskas med pandemin och allt den innebar. Folkhälsan har samarbetat med skolorna i Svenskfinland länge kring dessa frågor och kan också konstatera att förändringsarbete tar tid. För att jobba fram en gemensam verksamhetskultur som motarbetar utanförskap och främjar trivseln, kräver ett engagemang från skolans ledning och en uttalad "whole school approach". Det handlar om att skolan vill sätta tid på utvecklingsarbetet och prioritera den.

Som ett verktyg har Folkhälsan tagit fram "Dialogduk för skolpersonal" som erbjuder skolans kollegium en möjlighet att föra ett strukturerat samtal kring skolans värderingar. Dialogduken är en metod som skapar stora möjligheter till interaktion mellan kollegor. Resultatet av processen är beroende av aktivt deltagande där alla känner sitt ansvar för processen. Dialogduken handlar om de värderingar och det skolklimat som personalen vill utveckla och stå för. Värdegrunden finns definierad i de nationella läroplansgrunderna och skolorna kan också komplettera med egna definitioner (Folkhälsan). Metoden arbetades fram under det sameuropeiska Daphneprogrammet (2016) och tanken med namnet dialogduk är att deltagarna samlas kring en gemensam duk för att formulera de gemensamma åsikterna. På finska används begreppet "*dialogikartta*" och i engelskan är "*dialogue sheet*" ett etablerat begrepp.

Sammanfattning

Delaktighet handlar i högsta grad om bekräftelse. Alla människor har ett behov av att bli bekräftade. Speciellt unga som inte ännu är klara med sin identitet har ett stort behov av denna bekräftelse. Ensamhet är vanligast i två livsskeden: i ungdomen och tidigt vuxenliv då den ungas identitet skapas och den andra i ålderdomen (80+) då både rörligheten och sociala kontakter minskar. Alla behöver en trygg miljö att kunna växa i och utmanas i – också här speciellt de unga men självklart också vi vuxna. Ingen har rätt att förminska dina åsikter eller förlöjliga dej inför andra. Tyvärr förekommer osakligheter och kränkningar också bland oss vuxna.

Det är uppenbart att vi får ett ökat välmående med ökad delaktighet. Den som upplever att den kan påverka sitt eget liv, mår bättre. Men frågan om det är samhällets eller individens ansvar att vara delaktig, är inte så entydig. Min åsikt är, att samhället och skolan, så långt som möjligt, skall skapa de förutsättningar som behövs för individerna att vara delaktiga och kunna möjliggöra delaktighet för alla på lika villkor. Och att vi alla kan bidra till en bättre vardag, skoldag, arbetsdag för varandra. Trots allt är det vi som är individerna i samhället och vi som formar morgondagen, tillsammans.

Delaktighet handlar långt om en känsla. Känslan av att höra till en gemenskap och till ett sammanhang. I den känslan finns också en aktiv dimension – att kunna påverka det sammanhanget. Jag vill ännu poängtera att den tid vi lever i nu, och levt i snart två år, har drabbat unga oproportionerligt hårt. I ungdomen skall man frigöras från sina föräldrar, bygga upp sin identitet och vidga sitt perspektiv. Unga behöver varandra för detta. Visst går det att ingå i ett sammanhang hemifrån, men en viktig dimension saknas: kontakt. Vårt mänskliga behov att bekräftas av varandra, se varandras miner, skratta åt varandras skämt, ifrågasätta varandra eller bara sitta trångt i en soffa. Detta oskrivna och outtalade märks egentligen först då det inte finns. Jag träffar unga som idag är mer tillbakadragna eller känner sig osäkrare i sociala sammanhang än innan. Det finns unga som inte vågar komma till skolan efter en distansperiod då ångesten blivit så stor. Och här tycker jag de stora satsningarna behöver komma in nu, att satsa på ungas delaktighet.

Källor:

Junttila, N. (2015) *Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys*. Tammi.
www.nuoretjaosallisuus.fi och definitionen på delaktighet baseras på:

Kiilakoski, T., Gretschel, A. ja Nivala, E. (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. teoksessa, Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118, 9–34.

Nivala, E. ja Rynnänen, S. (2013) *Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia*. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja (14), 9–41.

Thomas, N. (2007) *Towards a Theory of Children's Participation*. *International Journal of Children's Rights*. Vol. 15(2007), 199–218.

Vuorela, T. & Veräväinen, K. (2000) *Uutta osallisuutta pienin askelin*. Osallisuushankkeen I vaiheen arviointi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, HAUS Hallinnon kehittämiskeskus.

Daphne programme (2016) *Power of peers. Bullying prevention in the digital age*
[LR_Power_Of_Peers.pdf \(dzmdrenwq2zx.cloudfront.net\)](https://www.dzmdrenwq2zx.cloudfront.net/LR_Power_Of_Peers.pdf)

Nuorten digitaalinen osallistuminen ja vaikuttaminen

Nuorten yhdenvertainen osallisuus ja vaikuttaminen digitaalisissa ympäristöissä

Pirjo Kovalainen, Osallisuuden osaamiskeskus, Mika Pietilä, Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus

Sitä mukaa, kun palvelut ovat digitalisoituneet, on myös digitaalisesta osallisuudesta tullut yhä keskeisempää osallisuuden ja toimijuuden toteutumiseksi yhteiskunnassa. Lain mukaan kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus kertoa mieli-

piteensä ja osallistua päätöksentekoon heitä koskevissa asioissa. Heille on kerrottava valmisteilla olevista asioista heille ymmärrettävällä tavalla. Digitalisaatio, osallisuus sekä digitaalinen osallisuus ovat nykyään kaikille hallinnonaloille

ja toimialueille kuuluvia yhteisiä teemoja, joten huomiota on kiinnitettävä myös siihen, missä ympäristöissä lapsia ja nuoria kuullaan ja kohdataan. Miten nuorten osallistumista voidaan tukea digitaalisissa ympäristöissä ja palveluissa heidän ikäänsä ja kykyjään vastaavalla tavalla?

Kehittyvä teknologia on avannut myös uudenlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Näistä yleisimpiä ovat sosiaalisessa mediassa vaikuttaminen sekä informaatiovaikuttaminen. Kehityssuunta ei keskusteluilmapiiriin näkökulmasta ole ollut aina yksinomaan positiivinen. Uusien tapojen ja mahdollisuuksien myötä tuleekin kiinnittää erityistä huomiota turvalliseen ja osallisuutta tukevaan ilmapiiriin ja ympäristöön. Demokratian uudistaminen lisäämällä luottamusta ja rakentavaa keskustelua sekä uusilla demokratian innovaatioilla, kuten osallistavilla kansalaisraadeilla, osallistavalla budjetoinnilla tai ottamalla uusia digilustoja käyttöön, lisäävät osallisuutta ja moninaisia mahdollisuuksia vaikuttaa (Dufva 2023).

Tässä artikkelissa tarkastelemme nuorten osallisuutta ja vaikuttamista nuorisotyön ja digitaalisuuden näkökulmasta. Pohdimme, millaisia ovat nuorten lähtökohdat digitaalisten palveluiden käyttäjinä ja miten meidän aikuisten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten tulee tukea nuoria, jotta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa digitaalisesti toteutuvat. Lisäksi tarkastelemme nuorten parissa toimivien osaamisen edellytyksiä digitaalisen osallisuuden eli digiosallisuuden edistämiseksi ja nuorten tukemiseksi.

Onko kaikilla nuorilla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua?

Parhaimmillaan digitaalisuus avaa yhdenvertaisia ja uusia mahdollisuuksia osallistua ja käyttää palveluja. Se voi lisätä mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja muuhun toimintaan, pitää monipuolisesti yhteyttä läheisiin ja ystäviin, löytää rajattomasti tietoa kiinnostuksen kohteista sekä katsella ohjelmia tai asioita viranomaispalveluissa silloin kun se itselle sopii parhaiten. Tekoäly ja robotiikka helpottavat jo nyt ihmisten arkea ja tulevat entisestään helpottamaan monia asioita, joiden hoitamiseen ihmisellä on perinteisesti mennyt paljon aikaa ja energiaa (Digi arkeen –neuvottelukunta, 2019).

Yleisesti ajatellaan, että digitalisaatio avaa kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet olla osallinen. Meillä on vahva usko siihen, että kun tarjolla on mahdollisuus ja osaamista käyttäjä digitaalisia teknologioita, lisää se automaattisesti tasarvoisia mahdollisuuksia osallistua (Hongisto-Tuuva, 2022). Hyötynäkökohtien lisäksi digitaalisuus voi kuitenkin myös luoda eriarvoisuutta.

Digitalisaation eriarvoistavia osatekijöitä on tutkimuksissa avattu eri tasoisten digikuilujen kautta. Niillä kuvataan digitaalisen osallisuuden toteutumiseen liittyviä esteitä ja edellytyksiä yksilön, ryhmien sekä osallistavien tahojen näkökulmasta. Digikuiluilla jäsennetään ilmiöitä ja tekijöitä, jotka haittaavat digitaalista osallistumista ja osallistamista. Ensimmäisen tason digikuilu liittyy saavutettavuuteen, eli millaista teknologiaa tai digipalveluja on saatavilla ja miten ne toimivat. Toisen tason digikuilu koskee digitaitoja ja osaamista käyttää digitaalisia palveluita ja teknologiaa. Siihen liittyvät myös käytön turvallisuus, luotettavuus ja se, millaista tukea on saatavilla. Kolmannen tason digikuilussa tarkastellaan puolestaan digipalveluista saatuja hyötyjä, vaikutuksia ja merkityksellisyyttä. (mm. Hänninen ym. 2021; Korjonen-Kuusipuro, 2022.)

Saavutettavuuskriteereistä huolimatta osa palveluista rakennetaan edelleen tavoilla, jotka sulkevat osan nuorista ulkopuolelle. Nuoret voivat osata teknisesti käyttää digitaalista palvelua, mutta eivät välttämättä ymmärrä palvelun sisältöjä. Taitavat verkkopalveluiden käyttäjät kyllä pärjäävät vaikka käytettävyyksensä huono, eivätkä vaikeat sisällötkaan ole ongelma, kun kielitaito on riittävä. Nuorisobarometrin (2020) mukaan nuoret, jotka ovat valmiiksi muita haavoittuvammassa asemassa, kokevat palveluiden saatavuuden huonommaksi ja riittämättömämmäksi (Berg & Myllyniemi, 2020). Lasten ja nuorten osallisuudessa tulisikin huomioida erityisesti ne nuoret, joilla on haasteellista päästä ja joita voi olla vaikea saada digitaalisten palveluiden pariin.

Digitaalista osallisuutta on syytä tarkastella myös muista kuin vain teknisistä ja saavutettavuuden lähtökohdista. Yhtä tärkeää on nuoren kokemus osallisuudestaan digitaalisissa

ympäristöissä ja palveluissa sekä se, sopiiko kyseessä oleva palvelu hänen tarpeisiinsa ja eri tilanteisiin. Nuoren tiedot, taidot ja osaaminen sekä motivaatio käyttää digitaalisia palveluja tai osallistua osallisuusprosesseihin on keskeistä. Nuoren motivaatio voi nousta käytöstä tai palveluista saatavasta hyödystä sekä onnistuneista käyttökokemuksista. Olennaista on se, syntyykö nuorelle kokemus, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa teknologian avulla digitaalisessa yhteiskunnassa. (VM 2020; Lauha 2022.)

Nuorisotyön ja nuorten parissa toimivien tahojen lähtökoh-
tana ja digiosallisuuden edistämisen päällimmäisenä ta-
voitteena tulee olla nuorten digitaalisen eriarvoisuuden
ehkäiseminen (Lauha 2022). Nuorten parissa toimivien am-
mattilaisten on hyvä tunnistaa esteitä, joita digitaalisuus tuo
tullessaan ja pyrkiä ehkäisemään niiden syntyä. Erilaisten
digitaalisen toimintaympäristöjen, kuten sosiaalisen median
hyödyntäminen, voi olla keino, jolla saadaan mukaan myös
kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat nuoret. On
huomattava, ettei yksi digitaalinen menetelmä tai väline sovi
kuitenkaan kaikkiin ja kaikkien käyttötarpeisiin.

Mitä digitaalinen osallisuus on ja mitä digitaalisuus edellyttää nuorelta?

Osallisuutta määritellään eri toimialoilla hieman eri näkökul-
masta. THL:n (2017) osallisuuden määritelmässä osallisuuden
kokemus on jaettu kolmeen tasoon, joissa osallisuus laaje-
nee yksilön osallisuudesta omaan elämään osallisuuteen
yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa aina osallisuuteen
yhteisestä hyvästä. Yhteistä eri määritelmässä on näkökul-
ma, että osallisuus syntyy kokemuksesta kuuluu yhteisöön
sekä merkityksestä yhteisön jäsenenä. Se on toimimista ja
kuulluksi tulemistä omana itsenä, mahdollisuus ilmaista mie-
lipiteitään sekä toimia ja vaikuttaa itselle merkityksellisiin
asioihin. Usein osallisuuden tavoitteena on saada aikaan
muutosta. Osallisuuden kokemus voi vahvistaa luottamusta
muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan joka osaltaan voi ehkäistä
syrjäytymistä, polarisoitumista ja radikalisoitumista.

Yksilön näkökulmasta osallisuuden lähtökohta on se, että
hänen on mahdollista elää omannäköistään elämää ja tul-
la hyväksytyksi omana itsenään. Yksilöllä on mahdollisuus
määritellä mihin osallistuu ja mitä palveluja käyttää. Tämä

antaa perustan osallisuudelle yhteisöihin ja vaikuttamisen
prosesseihin sekä mahdollisuuteen kuulua itselle tärkeisiin
ryhmiin ja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Näitä voivat
olla niin paikalliset, yhteiskunnalliset kuin globaalitkin ilmiöt,
kuten ilmastonmuutos ja sen hillitseminen.

Digitaalinen osallisuus toimintana on osallistumista yhteis-
kunnan toimintaan digitaalisten välineiden, sovellusten ja
palveluiden kautta. Digitaalista osallistumista voidaan tar-
kastella alustojen ja välineiden lisäksi menetelmien ja toi-
mintatapojen kautta digiosallistamisen näkökulmasta, joka
pitää sisällään nuoria digitaalisissa ympäristöissä osallis-
tavia toimenpiteitä (Hänninen, 2021). Tämä kokonaisuus on
otettu huomioon myös oikeusministeriön uudessa digitaal-
isessa vaikuttamispalvelussa, Digiraadissa. Siinä yhdistyvät
digitaalinen alusta vaikuttamiseen ja osallisuuteen sekä
menetelmä osallistaa nuoria turvallisessa ympäristössä
digitaalisesti.

Nuorisotyön näkökulma osallisuuteen on nuorten innosta-
minen ja osallisuuden tukeminen. Digitaalisen osallisuuden
näkökulmasta nuorisotyön ensisijainen tehtävä liittyy nuor-
ten digitaalisen osaamisen vahvistamiseen ja turvallisten
toimintaympäristöjen varmistamiseen. Tavoitteena on, että
kaikilla nuorilla on riittävät kyvyt ja edellytykset toimia turval-
lisesti digitaalisessa yhteiskunnassa (Lauha 2022).

Nuorten digitaalinen toimijuus on moninaista ja heillä voi olla
hyvin erilaisia rooleja sekä toiminnan ja osallistumisen tapo-
ja eri verkkoympäristöissä. Digitalisaatio avaa osalle nuorista
mahdollisuuden osallistua ja olla osallinen omassa elämäs-
sänsä, yhteisössään ja yhteiskunnassa, kun taas osalle nuoria
digitaalinen osallisuus ja osallistuminen ei ole mahdollista
esimerkiksi taitojen tai sopivien laitteiden puutteen vuoksi.

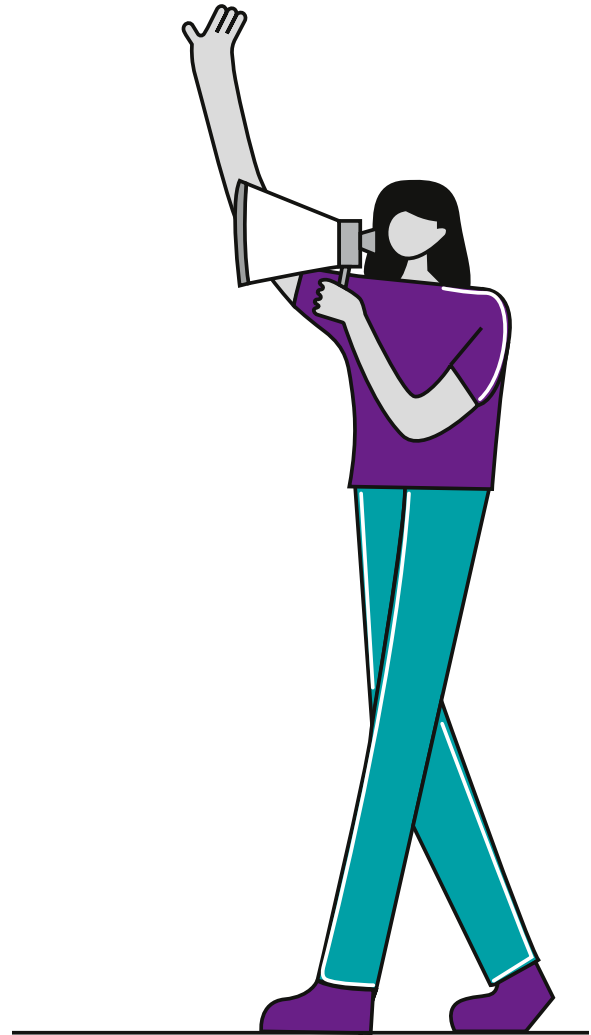
Digi- ja väestötietovirasto (2021) kartoitti nuorten tarvit-
semaa digitukea haastatteleamalla nuoria. Kartoitukses-
sa keskeisimpänä haasteena nousi esille, että nuoret eivät
välttämättä tunne heille suunnattuja palveluja ja eivätkä
täten myöskään löydä niitä. Mikäli palvelut verkossa eivät
ole riittävän selkeitä, nuoret eivät välttämättä ymmärrä,
miten heidän tulee palveluissa toimia. Tehdyn kartoituksen

mukaan nuorille tärkeimmät digitaalitojen haasteet olivat tiedon kriittisessä arvioinnissa, kyvyssä toimia digitaalisessa ympäristössä sekä viestintä- ja kielitaidoissa. Kartoituksen mukaan tällä hetkellä nuorille tärkeitä asioita digitaalisissa palveluissa ovat helposti ymmärrettävät, tiiviit sisällöt, käytölliittymän intuitiivisuus ja helppokäyttöisyys, tiedon löytäminen vaivattomasti sekä selkeät toimintaohjeet. (Digi- ja väestötietovirasto, 2021.)

Yhteiskunnassa nuorilta odotetaan aktiivista osallistumista ja vaikuttamista. Koska nuoret ovat yhteiskunnan vasta-alkajat, heillä ei välttämättä ole tähän riittävästi tietoa ja osaamista. Koordinaatti kartoitti keväällä 2022 nuorten parissa työskentelevien nuorisotyön ammattilaisten näkemyksiä nuorten digitaalisesta osaamisesta ja digituen tarpeista. Kartoituksessa nousi esille, että nuorten on useimmiten haastavaa ymmärtää hallintorakenteita eri hallintoelimiä tehtävistä, vastuista tai poliittisista lausunnoista puhumattakaan. Nuoret kokivat viranomaisasioinnin verkossa haasteelliseksi ja eivätkä näin ollen luottaneet siihen, että osaavat toimia oikein ja huomioida kaiken tarvittavan oman asiansa edistämiseksi. Nuorisotyön ammattilaisten mielestä nuorten media- ja informaatiolukutaito vaatii vahvistamista. Heidän havaintojensa mukaan nuorten tiedonsaanti oli usein maksuttomien digitaalisten uutissivujen varassa ja yksipuolista median käyttöä pidettiin huolestuttavana. Kun tieto ei ole luotettavaa ja objektiivista voi se johtaa siihen, että nuorten tieto yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta kaventuu ja yksipuolistuu.

Koska nuorten tiedot, taidot ja valmiudet vaihtelevat suuresti, stereotyyppiset ennako-oletukset voivat johtaa siihen, ettei nuorelle tarjota riittävästi tukea. Lasten ja nuorten kanssa toimiessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota digitaalisen osaamisen vahvistamiseen, monipuoliseen demokratiakasvatukseen sekä turvallisemman tilan varmistamiseen niissä ympäristöissä, joissa nuoret toimivat, osallistuvat ja vaikuttavat. Käytössä tulee olla sellaisia digitaalisia kuulemisen menetelmiä, jotka vastaavat lasten ja nuorten tarpeita, toiveita ja tapoja käyttää digitaalisia palveluita.

Erityisesti huomiota on kiinnitettävä menetelmien monikanavaisuuteen ja nuorten kanssa käytävän vuoropuhelun merkitykseen. (mm. Hänninen ym. 2021; Korjonen-Kuusipuro, 2022.)

Myös aikuisten taidoilla on merkitystä

Ei riitä, että nuoret tuntevat ja osaavat käyttää digitaalisia alustoja ja välineitä, vaan myös viranomaisilla ja nuorten parissa toimivilla ammattilaisilla tulee olla riittävästi tietoa ja osaamista, jotta he voivat ohjata nuorten osallistumista ja vaikuttamispyrkimyksiä digitaalisissa ympäristöissä.

Valtiovarainministeriön (2020) tekemän digitaitokartoituksen mukaan suomalaisilla on keskimäärin hyvät digitaidot. Tästä huolimatta monet käyttävät vain itselleen entuudestaan tuttuja digitaalisia sisältöjä ja palveluita. Tämä ilmiö on tuttu myös viranomaisten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten tavoissa käyttää digitaalisia vaikuttamisvälineitä nuorten parissa toimiessaan. Syynä tähän voivat olla esimerkiksi asenteet ja toimintakulttuuri, mutta myös toimijoiden kokemus siitä, etteivät omat taidot riitä uusien sovellusten ja palveluiden käyttöönottoon.

Verken vuonna 2021 tekemän kyselyn mukaan nuorten parissa toimijat pitävät digiosallisuutta ja nuorten osallisuuden vahvistamista digitaalisen median avulla haasteellisena. He kokivat, että tarvitaan lisää konkreettisia menetelmiä ja työkaluja digitaalisen median ja teknologian hyödyntämiseen osallisuustoiminnassa. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota osaamiseen ja resursointiin sekä panostaa osallisuustoimintaa tukevien rakenteiden ja johtamisen vahvistamiseen. (Lauha 2022.) Uusien palveluiden käyttöönottoon kannustaa ja rohkaisee parhaiten se, jos niiden käyttöön on saatavilla tukea ja riittävästi aikaa perehtymiseen.

On tärkeää, että nuorten parissa toimiva ammattilainen osaa käyttää työssään tarvittavia digitaalisia ympäristöjä (sosiaalinen media, julkaisujärjestelmät, kysymyspalstat yms.) sekä osaa hyödyntää digitaalisuuden mahdollisuuksia monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tärkein lähtökohta on kuitenkin se, että toimija on kiinnostunut digitaalisuuden, digitaalisen osallisuuden ja teknologioiden merkityksestä nuorten elämään sekä niiden tarjoamista mahdollisuuksista omalle työlleen ja rohkaistuu niiden käyttöön ennakkoluelottomasti. (Enbuska & Kovalainen 2013.)

Yhä digitalisoituvammassa maailmassa digitaitojen tulisi olla osa yksilön kansalaistaitoja, jotta arjessa on mahdollista toimia täysipainoisesti. Koska digitalisaatiolla on kokonaisvaltainen vaikutus nuoriin, myös nuorten parissa toimivien ammattilaisten osaamisen tulee olla monipuolista ja ajan tasalla, jotta he voivat tukea nuorten digitaitojen vahvistumista. Ammattilaisten tulee huolehtia oman osaamisen vahvistamisesta ja ajan tasalla pitämisestä.

Mihin ja miten nuorten tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa

Nuoria on kuultava kaikissa heitä koskevissa asioissa, mutta myös asioissa, joista he ovat kiinnostuneita. On hyvä huomata, että nuoret ovat usein kiinnostuneita vaikuttamaan myös muissa kuin vain niissä yhteiskunnallisissa aiheissa, jotka suoraan koskettavat heidän arkeaan. Lisäksi nuorilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ajasta ja paikasta riippumatta digitaalisen median ja teknologian avulla.

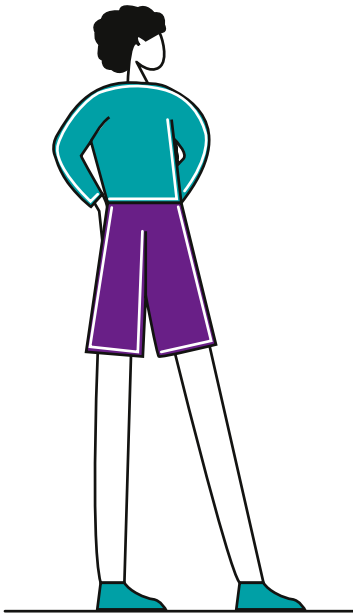
Digitaalinen osallisuus ei toteudu ainoastaan digitaalisen välineen kautta tai digitaalisissa ympäristöissä vaan on syytä ottaa huomioon myös se, mihin kaikkeen ja milloin nuorten on mahdollista osallistua ja vaikuttaa. Osallisuusprosesseissa nuorten mukanaolon tulee jatkua aina toiminnan suunnittelusta kuulemisten toimeenpanoon ja arviointiin asti. Nuorille on kerrottava mihin heidän osallistumisellaan tavoitellaan vaikutusta ja lopuksi myös se, mitä vaikutuksia heidän osallistumisellaan on ollut.

Digi- ja väestötietoviraston (2021) kartoituksen mukaan nuorten digituen tarve keskittyy ensisijaisesti palveluissa navigoimiseen ja nuoren omaan elämänvaiheeseen liittyviin tapahtumiin. Nuoria tulee osallistaa jatkuvasti digitaalisten palvelujen kehityksessä, niin palveluiden käytettävyyden kuin sisältöjenkin osalta. Nuorten äänen tulee kuulua myös palveluiden viestintäkampanjoissa. Nuorille suunnatuissa digitaalisissa palveluissa tulee kiinnittää huomiota ymmärrettävyyteen, joka voi tarkoittaa esimerkiksi selkokielisyyttä, tiiviitä tekstejä ja visuaalisia elementtejä. Nuorten tulee olla asianosaisina suunnittelussa mukana.

Osallisuustyö ei ole vielä kaikissa kunnissa vakiintunutta, vaan sitä tehdään usein pistemäisesti ja erilaisista kokeiluista saadut kokemukset ja opit levivät sattumanvaraisesti. Suunnitelmallisuuden ja sitoutumisen takaamiseksi kunnissa tarvittaisiin koulutusta, viestintää, seurantaa sekä koordinaatiota siitä, millaisia osallisuustyön keinoja ja kanavia Suomessa on ja miten niitä kehitetään. (Kallioniemi & Vahti 2021).

Digitaalisten kansalaistaitojen hankkiminen ei voi jäädä lasten ja nuorten oman aktiivisuuden tai mieltymysten varaan, sillä digitaalista osaamista edellytetään tulevaisuudessa kaikilla elämäntilanteilla ja riski jäädä jälkeen yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla tarvittavasta taitotasosta on alati läsnä (Tuuva-Hongisto 2021).

Jotta nuorten yhdenvertainen oikeus osallistumiseen ja vaikuttamiseen digitaalisissa ympäristöissä voi toteutua, tulee heille tarjota siihen tarvittavaa ohjausta ja neuvontaa niin formaaleissa kuin non-formaaleissakin ympäristöissä.

Lähteet:

Berg, P. & Myllyniemi, S. (toim.) (2020). *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 67.

Digi arkeen -neuvottelukunta. (2019). *Digitaalinen Suomi – Yhdenvertainen kaikille. Digi arkeen -neuvottelukunnan toimintakertomus*. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2019:23. Helsinki: Valtioneuvoston hallintoyksikkö.

Digi- ja väestötietovirasto, (2021). *Diginatiivimyyttä murtamassa – Myös nuoret kaipaavat digitukea*. Nuorten digitaidot -kartoitus 2021.

Dufva, M. (2023). Megatrendit 2023 – julkistustilaisuus 12.01.2023. <https://www.sitra.fi/tapahtumat/203087/>. (Viitattu 24.1.2023)

Hänninen, R., Karhinen, J., Korpela, V., Pajula, L., Pihlajamäe, O., Merisalo, M., Kuusisto, O., Taipale S., Kääriäinen, J. & Wiiska, T.-A. (2021). *Digiosallisuuden käsite ja keskeiset osa-alueet*. Digiosallisuus Suomessa -hankkeen väliraportti. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:25.

Ikäheimo, H.-P. & Vahti, J. (2021). *Mediavälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus*. Sitran selvityksiä 178. PunaMusta.

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpäpöri 33/2017. THL. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino.

Kallioniemi, E. & Vahti, J. (2021). *Miten demokratiaa kokeillaan? Käsikirja demokraatiakokeilujen toteuttamiseen ja osallisuuden vahvistamiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa*. Sitran selvityksiä 189.

Korjonen-Kuusipuro, K. (2022). Videopuheenvuoro Osallisuuden osaamiskeskusten "Moderoinnista omaehtoisuuteen – vaihtuuko valta verkossa?"-tilaisuus NUORI2022-tapahtumassa, <https://www.youtube.com/watch?v=QPYo5en95IY> (Viitattu 15.5.2022)

Lauha, H. (2022). *Digiosallisuus on muutakin kuin osallistumista digitaalisissa ympäristöissä*. 24.3.2022. Puheenvuoro-artikkeli Koordinaatti.fi-palvelussa. <https://www.koordinaatti.fi/fi/ajankohtaista/digiosallisuus-muutakin-kuin-osallistumista-digitaalisissa-ymparistoissa>. (Viitattu 18.5.2022)

Oikeusministeriö (2020). "Kuullaan, mutta ei kuunnella". *Lasten osallistumisoikeudet Suomessa*. Arviointiraportti. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita, 2020:10.

Oikeusministeriö (2021). *Lapset ja nuoret haluavat päätöksenteosta lisää tietoa ja toivovat kansalaisaloitteen ikärajan laskemista 16 vuoteen*. <https://oikeusministerio.fi/-/lapset-ja-nuoret-haluavat-paatoksenteosta-lisaa-tietoa-ja-toivovat-kansalaisaloitteen-ikarajan-laskemista-16-vuoteen>. (Viitattu 13.10.2021)

Ollikainen A., Kovalainen, P., Pesonen, M. & Suominen, V. (2021). *Nuorten kuuleminen kansalaisaloitteen, eurooppalaisen kansalaisaloitteiden ja äänioikeuden ikärajoista sekä nuorten vaikuttamisesta – Digiraatin julkaisu- ja yhteenvedot*. Raportti.

Pietilä, I., Meriläinen, N., Varsaluoma, J. & Väänänen, K. (2021). Understanding youths' needs for digital societal participation: towards an inclusive Virtual Council. *Behaviour & Information Technology*, 40 (5): Highlights from the 32nd European Conference on Cognitive Ergonomics.

Piipponen S.-L. & Pekola-Sjöblom, M. (2019). *Osallistaako kunta, osallistuuko kuntalainen?* Kuntaliiton julkaisusarja Uutta kunnista 3/2019. Suomen Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2019/2004-osallistaako-kunta-osallistuuko-kuntalainen>

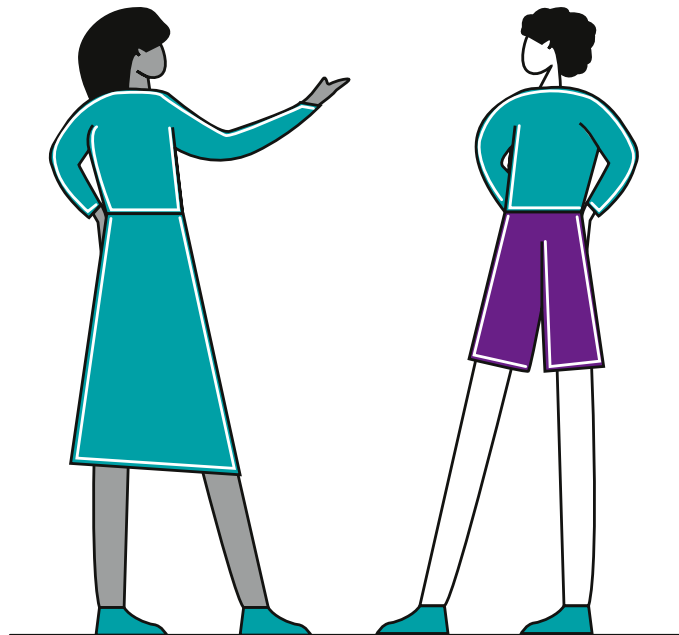
Tuuva-Hongisto, S. (2022). Nuorten digitaalinen arki. *Digituen verkostotilaisuus: Toimiva digitaalinen arki nuorille*, 18.11.2022 [webinaari]. Digi- ja väestötietovirasto. <https://www.mediaserver.fi/video/digituki/10014/SdOnsw>

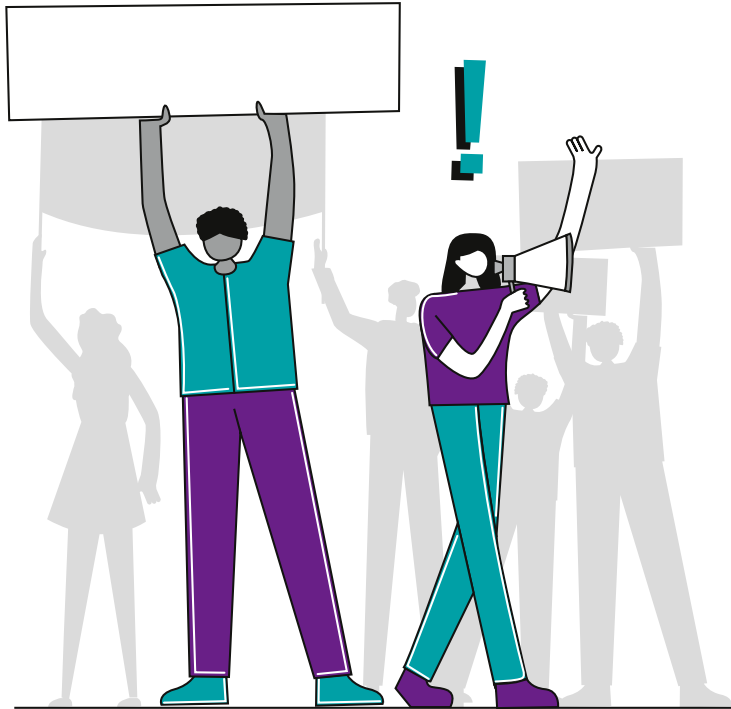
Valtionvarainministeriö (2020). *Yhteenvedo pyöreän pöydän keskustelusta Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa*. Raportti. VM 021:00/2020. 26.11.2020

Vallinkoski, A. (2022). Mikä ihmeen diginatiivi? *Yliopisto-lehti* Y/02/17. <https://www2.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/mika-ihmeen-diginatiivi> (Viitattu 16.9.2022)

Julkaisemattomat lähteet:

Koordinaatti (2021). *Diginatiivi on myytti – nuorikin tarvitsee digitukea*. Kartoitus nuorten parissa toimivien ammattilaisten havainnoista nuorten digituen tarpeista. <https://lahdenake.fi/wp-content/uploads/2022/04/diginatiivit-06042022.pdf>

Nuorten uudet tavat vaikuttaa

Juha Kiviniemi, Verke, Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus

Nuorten osallisuuden tukemiseen tähtäävät prosessit ovat keskeisessä asemassa suomalaisella nuorisotyön kentällä. Nuorilla on Suomessa erittäin vahva oikeus osallistua. Nuorten osallistumisen oikeuksilla on täällä kansallista lainsäädäntöä myöten jopa poikkeuksellisen arvostettu asema moniin muihin maihin verrattuna. On selvää, että nuorisotyön toimijana ei Suomessa tarvitse ainakaan kentän sisällä juurikaan perustella, miksi nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattaminen ovat tärkeitä teemoja.

Toisaalta, kun katsoo monia nuorten osallisuuteen liittyviä prosesseja nuorisotyössä vuonna 2022, ei voi aina välttyä vaikutelmalta, että lähtökohtana prosesseja suunniteltaessa on ollut ottaa olemassa olevia aikuisille kansalaisille suunnattuja digitaalisia tai perinteisempiä osallistumisen prosesseja ja toisintaa ne miltei sellaisenaan nuorille suunnattuna versiona. Vaikka tällä on kiistattomasti omat meriittinsä, kuitenkin yleisemmin kansalaisille suunnattujen demokratiaprosessien kasvava tuntemus ja sillä tavoin tulevaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen harjaantuminen, ainoastaan tällä

tavoimalla hukkaamme osan nuorten osallistumisen tukemisen mahdollisuuksista.

Tässä artikkelissa pyrin avaamaan hieman sitä, millä tavoin digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen työssä ja asian-tuntemuksessa ovat näkyneet vuosien varrella nuorten uudet vaikuttamisen tavat erityisesti digitaalisissa ympäristöissä. En halua tällä luoda vastakkainasettelua perinteisempien demokratiaprosessien tai nuorille suunnattujen digitaalisten osallistumisalustojen ja nuorten omaehtoisen vaikuttamisen välille, vaan näen nämä ennen kaikkea toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Keskeiseksi rooliksi nuorisotyön toimijoille jääkin näiden nuorten uusien vaikuttamisen tapojen tunnistaminen, tukeminen ja niiden relevanssin sanoittaminen myös muille toimijoille sekä sen huomioiminen, millaista tukea nuoret tarvitsevat niiden käytössä.

Nuorten osallisuuden perusta digitaalisessa kontekstissa

Osallistumisessa ja osallisuudessa on aina kyse myös osallistujan - tässä tapauksessa nuoren - subjektiivisesta kokemuksesta. Vaikka tuotamme laadukkaita osallisuusprosesseja, jotka pintapuolisesti katsoen tuottavat positiivisia lopputuloksia, voi osallisuuden kokemus jäädä siitä huolimatta vajaaksi. Toisaalta osallisuuden kokemus voi syntyä siitäkin, että nuori on osallisena prosessiin, jonka lopputulos ei kaikesta työstä huolimatta olekaan nuorelle mieluisa. Kokemus osallisuudesta voi syntyä myös prosessia etäämmältä seuraamalla.

Nuorisotyön piirissä osallisuuskasvatusta ja -toimintaa pyritään tarjoamaan tasapuolisesti kaikille nuorille heidän ikä- ja kehitystasonsa huomioiden. Vaikka tämä on hyvä perusta, on lähtökohdassa puutteensa, sillä se ei sellaisenaan huomioi nuorten henkilökohtaisia tilanteita, motivaatioita tai asenteita. Mitä tapahtuu nuorelle, joka ei lähtökohtaisesti ikä- ja kehitystasostaan huolimatta ole kiinnostunut ottamaan kantaa hänelle tarjotuilla areenoilla tai osallistumaan vaikuttamistoimintaan? Miten voimme tukea nuorta, jolla olisi mielenkiintoa ja sanottavaa, mutta joka ei pysty esimerkiksi maantieteellisistä tai sosiaalisista syistä osallis-

tumaan tarjoamaamme toimintaan? Entä jos nuori haluaa vaikuttaa johonkin, mitä me emme lähtökohtaisesti tarjoa osallistumisen paikkoina? Meidän tulisi huomioida nuoren ikä- ja kehitystason lisäksi aina mahdollisimman hyvin kunkin nuoren henkilökohtainen tilanne, jotta prosessi voi olla mahdollisimman saavutettava. Digitaalisuuden hyödyntäminen osallisuusprosessissa voi osaltaan parantaa saavutettavuutta, mutta myös heikentää sitä toisella tapaa. Varsinkin digitaalista osallisuus- ja vaikuttamistoimintaa suunniteltaessa tulee siis pitää saavutettavuuden ja inklusion näkökulmat vahvasti mukana.

Digitaalisuuteen kytkeytyviä osallisuusprosesseja on monenlaisia. Digitaaliset osallistumisen alustat kansalaispalveluna (esimerkiksi kansalliset tai paikalliset aloitetyökalut), kasvokkaista osallisuustoimintaa täydentävät prosessit digitaalisilla alustoilla (nuorisovaltuustojen viestintä sosiaalisessa mediassa), digitaalisuuteen liittyviin kysymyksiin vaikuttaminen (Internetin sääntelyyn tai tietosuojaan liittyvät kuulemisprosessit) sekä nuorten digitaalisuutta hyödyntävä omaehtoinen vaikuttaminen ovat kaikki saman teeman eri tulokulmia. Digitaalisuuden käsittely ja käyttö monipuolisesti niin nuorisotyössä yleensä kuin myös osallisuustoiminnan piirissä voi olla haastavaa ja vaatii monipuolista osaamista myös meiltä osallisuutta tukevilta ammattilaisilta.

Osallisuus ja vaikuttaminen kytkeytyvät myös erittäin voimakkaasti nuorten digitaalisiin taitoihin. Nuorten ryhmien aloittaessa vaikuttamistoimintaansa tulisi ryhmää tukevien aikuisten varmistua siitä, että kaikilla toimintaan osallistuvilla on riittävä taito- ja tietotaso vaikuttamistoimintaansa liittyen. Näin voidaan varmistua siitä, että nuorilla on yhtäläiset osallistumisen mahdollisuudet. Sama tulisi tapahtua tietysti myös digitaalisten kontekstien osalta, mutta usein tuuditaudumme yhä siihen harhaluuloon, että nuorilla on lähtökohtaisesti riittävät digitaidot, vaikka näin ei välttämättä ole.

Laura Robinson (2015) on jaotellut digitaalista jakautumista seuraavilla tavoilla: Ensimmäisen asteen jaolla tarkoitetaan pääsyä teknologiaan eli käytännössä osallisuuden kannalta sitä, onko nuorella digitaaliseen osallistumiseen tarvittava teknologia käytössään. Toisen asteen jaolla tarkoitetaan

taitoja ja osallistumista, eli eri nuorten kesken olevia eroavuuksia. Kolmannen asteen digitaalisen kuilun muodostavat sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset kontekstit.

Osallisuustoiminnan kannalta tämä tarkoittaa hyvin samankaltaisia asioita kuin nuorisotyössä yleensä. Esimerkiksi nuorisotyön rooli nuorten toimintamahdollisuuksien tasaajana ohjaa meitä madaltamaan ja poistamaan esteitä nuorten osallistumiselle varmistamalla, että nuorilla on pääsy tarvittavaan teknologiaan. Käytännössä tämä tarkoittaa digitaalisessa osallisuustoiminnassa käytettävän teknologian tarjoamista nuorten käyttöön joko tarvittaessa tai kaikille. Toisaalta, kuten missä tahansa osallisuusprosessissa, meidän tulisi myös pyrkiä varmistamaan osallistujien taitotasoa. Tämä on ehkäpä teknologian saatavuuttakin tärkeämpää, varsinkin jos digitaalinen osallisuustoimintamme on rakennettu teknisesti mahdollisimman helposti lähestyttäväksi.

Siinä missä nuoret perehdytetään esimerkiksi kaupungin päätöksentekojärjestelmään osana kaupunkisuunnitteluprojektia, tulisi meillä olla valmiudet tukea yksittäisten nuorten tai nuorten ryhmien osallistumista myös heidän osallistuessaan itselleen ominaisilla tavoilla. Nämä tavat eivät välttämättä ole meidän hallinnassamme. Tämä tarkoittaa edellä mainittujen eroavuuksien tunnistamista ja tasaamista, liittyvätpä ne sitten teknologian saatavuuteen tai eroihin digitaalisissa valmiuksissa. Jotta voimme

hahmottaa millaisia valmiuksia, tietoja, asenteita tai taitoja nuorten omaehtoinen vaikuttaminen vaatii, meidän tulee pyrkiä ymmärtämään, millä tavoin nuoret vaikuttavat ja ovat vaikuttamisen vastaanottajina.

Millainen vaikuttamistoiminta toimii nuorten maailmassa?

Perinteiset vaikuttamisen tavat ja aktivismin muodot eivät suinkaan ole kuopattuja. Esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvien teemojen osalta olemme voineet ja voimme edelleen seurata hyvinkin perinteisiä vaikuttamisen ja aktivismin muotoja, kuten mielenosoituksia ja kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistumista. Tämän rinnalla kulkee kuitenkin suuri joukko erilaisia digitaalisuuden hyödyntämisen tapoja, joihin nuorisotyö ei aina osaa oikein ottaa kantaa.

Ensimmäisenä näistä tavoista on perinteiseen aktivismiin ja vaikuttamistoimintaan liittyvä täydentävä toiminta. Nuoret käyttävät monipuolisesti digitaalisia viestintävälineitä kaikessa yhteydenpidossään, eikä vaikuttamistoiminta ole tästä millään tavoin poikkeus. Esimerkiksi Elokapina-liikkeeseen liittyvässä uutisoinnissa on viime aikoina tullut jopa yllätyksenä valtamedialle, että liikkeen toiminta onkin itseasiassa hyvin organisoitunutta ja suunniteltua. Tätä suunnittelua käydään tietysti kasvatusten, mutta yhteydenpito ja viestintä on hyvin aktiivista myös sosiaalisen median kanavissa ja viestintätyökaluissa. Jotta nuori voi osallistua haluamaansa vaikuttamistoimintaan ja aktivismiin, hänellä täytyykin olla ainakin perustason taidot digitaalisten viestintävälineiden käytöstä.

Toisaalta digitaalinen teknologia tukee perinteisiä aktivismin muotoja myös sillä tavoin, että tapahtumista, mielenilmauksista ja muista toiminnan muodoista haetaan kerrannaisvaikutuksia viestimällä niistä aktiivisesti ennakkoon, toiminnan aikana ja jälkikäteen myös sosiaalisessa mediassa. Nykyään ei ole realistista luottaa siihen, että valtamedia välttämättä tarttuisi esimerkiksi mielenosoituksesta laadittuun lehdistötiedotteeseen. Sen sijaan on usein tehokkaampaa käyttää tiedotteiden rinnalla sosiaalisen median mahdollisuuksia. Varsinkin nuoremmille aktiiveille tämä on luonteva toimintatapa. Hyvin suunnitellulla ja toteutetulla viestinnällä sopi-

vissa sosiaalisen median kanavissa voidaan saada haluttu viesti huomattavasti laajemman joukon nähtäville kuin mitä yksittäinen tapahtuma sellaisenaan tavoittaa. Tässä on auttanut merkittävästi viestintäkanavien demokratisoituminen julkaisukanavien ja tekniikan saatavuuden parannuttua, kun kuka tahansa voi tuottaa sisältöä ilman massiivista alkupainostusta tuotantotekniikkaan. Nuorisotyön tuella voi kuitenkin olla merkittävä panos nuorten vaikuttamistoimintaan: vaikka kynnys onkin matalampi, kaikilla ei ole tasavertaisesti pääsyä teknologiaan, taitoja käyttää välineitä riittävällä tasolla tai ymmärrystä siitä, miten viestin läpimenoa voidaan tehostaa.

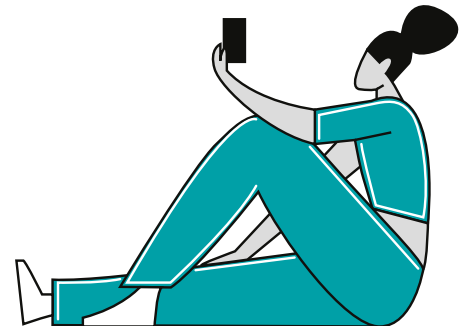
Somen eri kanavat ovat tärkeä osa nuorten arkea. #pinghelsingin Somevaikuttaja -tutkimuksessa (2020) 15–24-vuotiaista nuorista käytti vähintään kerran kuussa Youtubea 98 prosenttia, Facebookia 79 prosenttia ja Instagramia 93 prosenttia. Vastaavasti Ebrandin ym. (2022) kyselyssä suosituimmat nuorten käyttämät palvelut olivat Whatsapp (93 prosenttia), YouTube (88 prosenttia), Instagram (82 prosenttia), Spotify (80 prosenttia) ja Snapchat (75 prosenttia). Myös TikTok on tehnyt huimaa nousua yleisyydessä vuosien varrella. Sitä seuraa Ebrandin kyselyn mukaan 57 prosenttia 13–29-vuotiaista vastaajista.

Erityisen mielenkiintoista osallisuuden kannalta on se, kuinka suuren painoarvon nuoret antavat somevaikuttajille kanavasta riippumatta. #pinghelsingin tutkimuksen (2020) mukaan esimerkiksi Instagramissa vaikuttajia kertoo seuraavansa 29 prosenttia miehistä ja 47 prosenttia naisista. Vaikuttajien tuottamalla sisällöllä on myös merkitystä; jopa 68 prosenttia 15–24-vuotiaista vastaajista kertoi vähintään kerran viikossa reagoineensa vaikuttajien tuottamaan sisältöön. Vaikuttajien sisällöistä kertoi myös keskustelleensa kasvatusten kerran viikossa tai useammin 43 prosenttia vastaajista. Kattavia tilastoja nuorisotyöhön kytkeytyvistä vaikuttamispalveluista ja -rakenteista ei ole saatavilla mutta uskoisin, että aivan tällaisiin lukuihin ei meidän toimialallamme päästä. Tämä selittyy kokemukseni mukaan ainakin osittain kahdella seikalla. Ensinnäkin nuorille osoitetut vaikuttamisen paikat eivät välttämättä innosta kaikkia nuoria tarttumaan toimeen. Klassinen kaupunki- tai kau-

punginosavaikuttamisen esimerkki on puistonpenkit. Miksi tähän aiheeseen haluaisi tarttua nuori, joka ei vietä aikaansa puistossa? Toisaalta kyse on myös vaikuttamisen tavoista. Formaalityt vaikuttamisjärjestelmät harvoin taipuvat niihin tapoihin, joita somevaikuttajat luontevasti ja ilmeisen nuoriin vetoavasti käyttävät. Vajetta syntyy siis niin formaalin vaikuttamisjärjestelmien tavoitavuudessa kuin myös nuorten aktivoimisessa.

Onkin merkittävää, kuinka paljon vaikuttajat saavat aikaan myös liikettä. Kuten edellä on mainittu, somevaikuttajien sisällöt eivät suinkaan jää vain someen, vaan kaikuvat myös nuorten keskusteluissa kasvatusten. Somevaikuttajat saavat aikaan myös liikettä: #pinghelsingin tutkimusta koskevassa blogikirjoituksessa (#pinghelsinki 2020) väitöskirjatutkija Hanna Reinikainen toteaa, että kolmannes somevaikuttajien sisältöä kohdanneista alle 25-vuotiaista arvioi, että sisällöt olivat saaneet heidät tekemään yhteiskuntaa hyödyttäviä tekoja.

Yksi johtopäätös edellä mainitusta somevaikuttajien vaikuttavuudesta voisi hyvinkin olla se, että nuorisotyön tulisi nykyistä enemmän hyödyntää somevaikuttajia myös nuorisualan vaikuttamiseen liittyvissä prosesseissa. Vaikka tämä voi olla toimivakin lähestymistapa, kannattaa kuitenkin kiinnittää myös huomiota siihen, miten somevaikuttajia hyödynnetään. Sen lisäksi, että otetaan somevaikuttajia mukaan nostamaan nuorten vaikuttamistoiminnan profiilia, meidän tulisi myös oppia siitä, miten he nuoriin vaikuttavat

ja millaiset sisällöt nuoriin vetoavat. Näin toimimalla voimme jatkuvasti oppia paljon nuoriin vetoavasta ja nuorten näköisestä vaikuttamistoiminnasta.

Esimerkkejä nuorten omaehtoisesta vaikuttamistoiminnasta

#pinghelsingin tutkimus (2020) listaa aiheita, joihin kyselyyn vastanneet nuoret muistavat erityisesti somevaikuttajien ottaneen kantaa. Näitä olivat mm. ilmastonmuutos (80 prosenttia vastaajista), terveyteen (76 prosenttia), poliittisiin henkilöihin (70 prosenttia) ja ajankohtaisiin aiheisiin (mm. maahanmuutto, 70 prosenttia). Vastaajat ovat havainneet myös sisältöjä esimerkiksi kulutuskäyttäytymiseen, seksuaalisuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyen. Nämä ovat kaikki aiheita, joita sivutaan nuorisotyössä usein, joten ne eivät ole meille vieraita.

Nuoret tuovat aiheita esiin eri tavoilla riippuen somekanavista. Esimerkiksi Instagram on suosittu kuvalliseen viestintään perustuva palvelu, jossa ei alustan kulttuurin ja toiminnallisuuden puitteissa ole välttämättä luontevaa käyttää kovin pitkiä tekstisisältöjä. Monet nuoret ovat kuitenkin valjastaneet Instagramin myös vaikuttamistoimintaan. Esimerkiksi sarjakuvataiteilija Riina Tanskasen ylläpitämä @tympeattytot -tili nostaa kuvataiteen keinoin esille ajankohtaisia ilmiötä ja ”tyttömäistä yhteiskuntakritiikkiä”. Aiheet vaihtelevat rasismista seksuaaliseen väkivaltaan ja patriarkalisista rakenteista tyttöjen kokemiin ulkonäköpaineisiin. Koska tilin postaukset perustuvat Tanskasen tuottamaan kuvataiteeseen, se sopii Instagramin visuaaliseen sisältöön mainiosti ja erottuu sellaisenaan joukosta. Samalla taiteilija kiinnittää monissa postauksissa (varsinkin tilin alkupäässä) huomiota myös siihen, millaista on olla naispuolinen taiteilija. Valitusta ilmaisumuodosta tulee tällöin jo itsessään yksi vaikuttamisen tapa.

Mikäli nuorisotyössä oltaisiin tekemisissä esimerkiksi tämän tyyppistä sisältöä tuottavan nuoren kanssa, olisi tärkeää käydä keskustelua hänen kanssaan siitä, mitä sisältö hänelle edustaa. Tuotettu materiaali voi myös olla vain itseilmaisua, tai sitten nuorella saattaa jo lähtökohtaisesti olla

tarkoituksena tuottaa yhteiskunnallista keskustelua tai ainakin tuoda esiin havaitsemiaan epäkohtia. Meidän nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten ei kuitenkaan tule määrittellä hänen puolestaan sisältöä suuntaan tai toiseen. Toisaalta nuori saattaa myös kaivata tukea siihen, ovatko hänen esiin nostamansa asiat meidän mielestämme relevantteja laajemmalle joukolle. Nuorisotyöllisesti voisi olla varsin luontevaa esimerkiksi käyttää omia somekanaviamme siihen, että laajemman nuorten joukon kanssa käytäisiin kuvataidetta – tai jotain muuta soveltuvaa ilmaisun muotoa – niin, että yksittäisen nuoren sanoma tulee kuuluviin osana laajempaa joukkoa. Koska joka tapauksessa tuemme nuorten ilmaisutaitoja osana nuorisotyötä, voimme myös valjastaa sen vaikuttamistoimintaan. Tärkeää on kuitenkin se, että vaikuttamisen kohteet lähtevät nuorista itsestään eikä esimerkiksi siten, että nuoret saavat osallistua valmiiksi aiheeltaan rajattuun somekampanjaan.

Jo pintapuolisella katsauksella @tympeattytot -profiilin (ja monen muun vastaavan) postauksiin päästään toiseen keskeiseen nuorisotyölliseen kysymykseen: kun nuori ottaa kantaa avoimissa sosiaalisen median kanavissa itselleen tärkeisiin asioihin, hän saa herkästi vähätteleviä ja tyylyjä kommentteja ulkopuolelta. Näitä kommentteja harvemmin jättävät muut nuoret, vaan kyseessä ovat yleensä ainakin someprofiilien perusteella aikuiset ihmiset. Nuorisotyön luonteva rooli nuoren vaikuttajan tukemisessa onkin näiden negatiivisten ilmiöiden ja niiden herättämien tunteiden ja ajatusten käsittely yhdessä nuoren kanssa.

Vaikuttamista tapahtuu sosiaalisessa mediassa myös eri tasoilla. Esimerkiksi tekstipohjaisessa Twitterissä – joka ei ole varsinaisena sosiaalisen verkostoitumisen välineenä lyönyt laajasti Suomessa itseään läpi – yhteiskunnallinen keskustelu on erittäin aktiivista. Siellä ääntänsä tuovat kuuluviin sekä valtakunnalliset että paikallispoliitikot, journalistit ja nuoret aktiivit. Twitterissä on hyvin nähtävissä se, miten vaikuttaminen voi kohdistua paikallisesti (esimerkiksi julkisen liikenteen epäkohdista keskustelu), laajemmin (esimerkiksi ilmastonmuutokseen tai ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin teemoihin liittyvät keskustelut) tai puoluepoliittisesti esimerkiksi vaalien yhteydessä. Twitterin kaltaisessa kanavassa onkin monen-

laista potentiaalia nuorisotyöllisen vaikuttamistoiminnan kehittämiseen ja toimeenpanoon. Ensi vaiheessa nuorisotyöntekijä voi seurata keskustelua ja yrittää haarukoida aiheita ja tapoja, joilla erityisesti nuoret palvelua käyttävät. Kun käyttötavoista on opittu, voi alkaa hahmottamaan millä tavoin samaa palvelua voi onnistuneesti hyödyntää nuorisotyössä tai millaista tukea palvelua jo käyttävät nuoret voisivat kaivata. Kannattaa myös arvioida miksi jokin toimii ja miksi ei, ja mikä siitä on erityisesti juuri kyseisen palvelun ominaisuuksista johtuvaa. Kaiken kaikkiaan erilaisen vaikuttamistoiminnan seuraaminen sosiaalisessa mediassa voi olla niin meille kuin nuorillekin mainio tapa saada käsitystä siitä, millaista toimintaa jo tapahtuu ja mistä nuoret ovat kiinnostuneita.

Oma lukunsa nuorten seuraamisessa kanavissa ovat asiantuntijavaikuttajat. Näihin voisi lukeutua esimerkiksi Instagramissa aktiivinen Anni Saukkola (@laakari.anni), joka on nuori psykiatriaerikoistuva lääkäri. Tiililläään Saukkola jakaa tietoa terveyden eri puolilta alustalle ominaisella tavalla ja nuoriin vetoavasti. Koska Saukkola on alustalla aktiivinen, hän pystyy myös pitämään oman viestintänsä ajanmukaisena ja reagoimaan palvelun trendeihin ja ilmiöihin, jolloin hän pysyy myös tyyliillisesti nuoriin vetoavana. Mainio esimerkki valtionhallinnon sosiaalisen median tileistä on puolestaan @verohallinto, joka tulkaa nuorille (ja miksei varttuneemmillekin) Instagramin käyttäjille verohallinnon kiemuroita.

Digitaalinen teknologia vaikuttamistoiminnassa ei toki rajoitu vain sosiaaliseen mediaan, vaikka tässä kirjoituksessa olenkin keskittynyt lähinnä siihen. Vaikuttamistoiminta linkittyy vahvasti esimerkiksi Maker -kulttuuriin ja teknologiakasvatukseen. Nuoret ovat muun muassa toteuttaneet projekteja, jossa itse rakennetuilla laitteilla on kerätty dataa huonosta ilmanlaadusta. Tämä data on puolestaan luovutettu poliitikoille, jotta on saatu painetta toimenpiteisiin kaupunki- ja valtiotasolla. Monesti teknologia yhdistyy myös vastuullisempaan kuluttamiseen liittyvään vaikuttamistoimintaan esimerkiksi laitteiden korjauksen ja uusiokäytön osalta.

Osallistumista, vaikuttamista vai jotain muuta?

Kaiken kaikkiaan nuorten omaehtoisessa vaikuttamisessa ja nuorten näköisissä vaikuttamisen tavoissa on kyse monisyisestä ilmiöstä. Meidän nuorten kanssa toimivien ammattilaisten voi toisinaan olla vaikea tunnistaa, milloin nuori pyrkii vaikuttamaan ympäröivään maailmaan omalla tekemisellään, jos emme oikein ymmärrä tuon tekemisen luonnetta. Toisaalta nuori ei välttämättä koe omaa tekemistään vaikuttamistoiminnaksi, vaikka se saattaa meidän silmiimme siltä näyttääkin.

On kuitenkin selkeä tarve sille, että pystymme tukemaan nuorten vaikuttamisen ja osallistumisen edellytyksiä myös digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Jo kaiken osallisuuden perustaan olennaisesti liittyvä tiedonhaku vaatii oman digitaalisten taitojen kokonaisuutensa. Jos taas nuori haluaa löytää oman viiteryhmänsä, jonka kanssa lähteä vaikuttamaan tai johon kuulua, tarvitaan taas erinäköisiä vaikuttamisen taitoja myös digitaalisissa konteksteissa. Lopulta kaikki tietoinen vaikuttamistoiminta vaatii aivan samoin erilaisia taitoja ja teknologiaa, ja näiden mahdollisuuksien tasaaminen tulee olla nuorisotyön keskiössä.

Sidosryhmien suuntaan nuorisotyön tulee jälleen kerran toimia nuorten ja nuoruuden puolestapuhujana ja tulkkina molempiin suuntiin. Toisaalta voimme sanoittaa kuulemisprosesseja ja osallistumisen mahdollisuuksia organisoiville tahoille niitä keinoja ja dynamiikkoja, joita olemme nuorten omaehtoisesta vaikuttamisesta tunnistanee. Toisaalta meidän tulee myös nostaa nuorten omilla tavoillaan esiin nostamia mielipiteitä yhteiseen keskusteluun ja osaksi ”viralisempaa” vaikuttamistoimintaa, jotta siitä voi ennen pitkää tulla yhtä legitimi osa kansalaisvaikuttamista.

Nuorisolan kannalta kaikki tämä tarkoittaa sitä, että meidän tulee entistä paremmin tunnistaa ja tunnustaa nuorten omaehtoinen vaikuttaminen ja pysyä avoimina niille tavoille, joilla nuoret tuovat ääntään kuuluviin. Tämä toimii perustana sille, että voimme ymmärtää nuorten tarpeita ja haasteita vaikuttamiseen ja osallisuuteen liittyen. Vain siten voimme monipuolisesti tukea nuorten yhteiskunnallista osallisuutta kaikilla areenoilla nyt ja jatkossa.

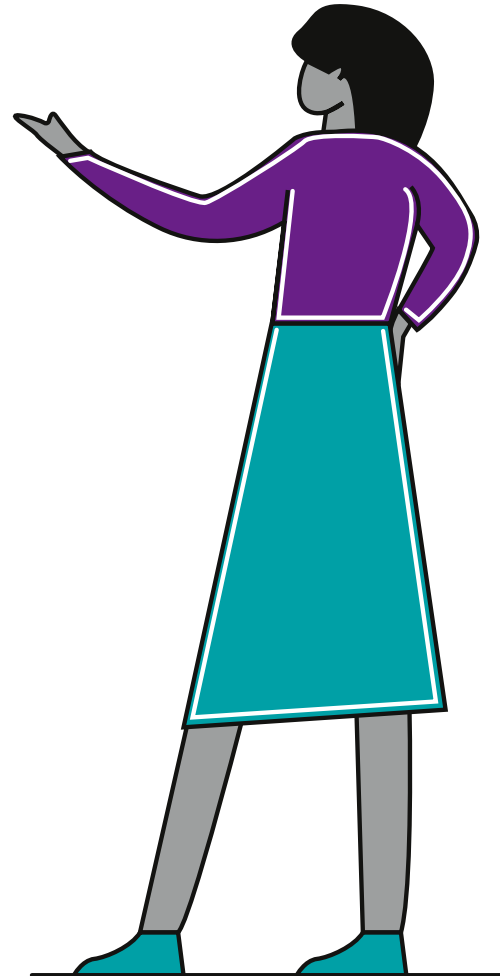
Lähteet:

Ebrand & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut (2022). Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2022/>. (Viitattu 27.6.2022)

Robinson, L. ym. (2015). Digital inequalities and why they matter. *Information, communication and society* 18:5, 569–582.

#pinghelsinki (2020a). Somevaikuttajien yhteiskunnallinen rooli. Somevaikuttaja-tutkimus 2020. <https://drive.google.com/file/d/19Jga3IUGkPoh4DG00ycsJTRpzEv0LNJk/view>

#pinghelsinki (2020b). Somevaikuttajien kanavat tarjoavat alustan yhteiskunnalliselle keskustelulle. Blogikirjoitus 9.6.2020. <https://pinghelsinki.fi/somevaikuttajien-yhteiskunnallinen-rooli-tutkimus/> (Viitattu 27.6.2022)

Tämä julkaisu on tarkoitettu kaikille nuorten osallisuuden parissa toimiville ja nuorten osallisuudesta kiinnostuneille. Kirjoitusten tarkoituksena on antaa käytännönläheisiä menetelmiä nuorisotyöntekijöille, opettajille, ohjaajille, ja julkishallinnossa viranhaltijoille laaja-alaisesti nuorten osallisuuden edistämiseen.

Osallisuus ja osallisuuspuhe ovat viimeisten vuosien aikana lisääntyneet ja osallisuuden merkitykseen yhteiskunnassa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota. Osallisuus on käsitteenä monitahoinen ja monimerkityksinen. Se määrittyy eri yhteyksissä eri tavoin, mutta keskiössä on yksilön kokemus kuulluksi tulemisesta ja kyvystä vaikuttaa omaan elämään ja ympäristöön.

Mistä nuorten osallisuus sitten rakentuu ja kuinka sitä voidaan tukea ja edistää nuorille merkityksellisissä ympäristöissä? Julkaisun artikkeleissa nuorten osallisuutta tarkastellaan nuorisovaltuuskuntien ja nuorisoyhteisöjen toiminnan näkökulmista. Osaamiskeskukset toimivat kunnallisen nuorisotyön, järjestökentällä tapahtuvan nuorisotyön, osallisuuden ja vaikuttamisen edistämisen, etsivän nuorisotyön ja työpaja-toiminnan, digitaalisen nuorisotyön ja koulunuorisotyön kentällä.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET